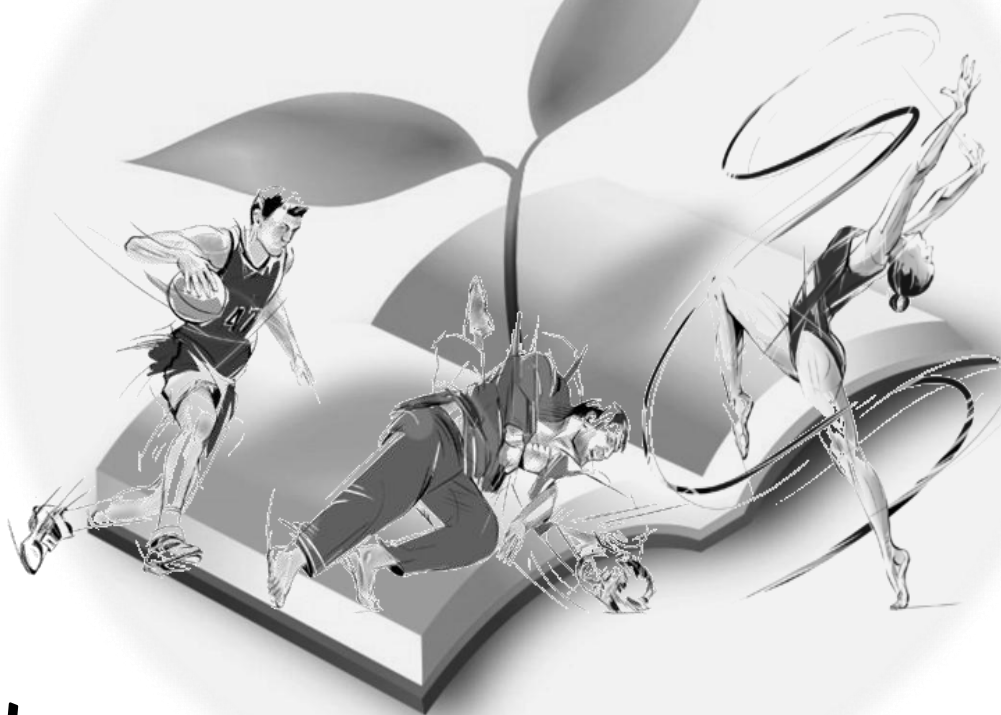

Атамась О. А., Фролова Л. С.

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Навчально-методичний посібник

Атамась О. А., Фролова Л. С.

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Навчально-методичний посібник

Черкаси – 2014

УДК 378.1 (075.8)
ББК 74.480.0 я 73-1
А92

*Рекомендовано до друку Вченою радою Черкаського національного
університету імені Богдана Хмельницького
протокол № 6 від 27 квітня 2014 року.*

Рецензенти:

О. А. Біда доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти ННІ педагогічної освіти, соціальної роботи і мистецтва Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького;

П. М. Гунько кандидат педагогічних наук, методист циклової комісії фізичного виховання Черкаського державного бізнес-коледжу.

ISBN 978-966-9730-13-8

Атамась О. А., Фролова Л. С. Організація виховної роботи у вищому навчальному закладі [навчально-методичний посібник]. – Черкаси: Вид. ПП Гордієнко Є. І., 2014. – 148 с.

Навчальний посібник розроблений з метою навчально-методичного забезпечення виховної роботи у вищому навчальному закладі. Він складається із двох розділів, які мають як опис, так і аналіз сучасних тенденцій виховання майбутніх фахівців. Матеріали першого розділу у логічній послідовності представили інформацію щодо загальнотеоретичних основ виховання студентської молоді, а також характеристику засобів та методів реалізації виховної роботи у вищому навчальному закладі. В межах другого розділу надана інформація про організацію та здійснення виховної роботи в інституті фізичної культури, підкріплені у додатках документами заходів та справ.

Для студентів та викладачів вищих навчальних закладів галузі знань 0102 «Фізичне виховання спорт і здоров'я людини».

ISBN 978-966-9730-13-8

© О.А. Атамась, Л.С. Фролова
© ЧНУ, 2014

ЗМІСТ

	ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1.	ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	7
1.1.	Психологічні особливості студентського віку і проблема виховання у вищій школі	7
1.2.	Поняття виховання та його стилі	15
1.3.	Виховна робота: поняття, принципи, методи, структура, форми	27
1.4.	Особливості виховної роботи у вищому навчальному закладі	40
1.5.	Зміст та напрямки виховної роботи у вищому навчальному закладі.	69
1.6.	Форми організації та методи виховної роботи у вищому навчальному закладі	83
1.7.	Роль і основні завдання куратора у виховному процесі	88
1.8.	Самоврядування студентів як чинник ефективності виховної роботи	95
РОЗДІЛ 2.	ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ ІНСТИТУТУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	103
	ДОДАТКИ	109
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	146

ВСТУП

Впродовж перебудови системи вищої школи проблеми студентства відійшли як би на другий і третій план. Основна увага була зосереджена на фінансово-економічних завданнях, тобто вищі навчальні заклади займалися виживанням. За роки кризисного стану освіти вузи багато чому навчилися і, зокрема, умінню заробляти гроші. Сьогодні можна констатувати, що більшою мірою вузи зберегли свій викладацький і науковий потенціал, який поступово приходить до розуміння значимості якісної підготовки майбутніх фахівців.

У ринкових умовах праця викладача стає товаром, який реалізується за допомогою випускників на спільному ринку праці. При всьому різноманітті форм і методів професійної підготовки майбутніх фахівців, одне з найважливіших місць займає залучення студентів до суспільного управління вузу, виховання їх активної позиції і політичної свідомості. Не менш важливим є усвідомлення студентами своєї ролі у суспільстві, уміння правильно оцінювати виникаючі ситуації, розуміти тенденції.

Особливе місце займає участь студентів в науковій діяльності кафедр, наукових підрозділів та інших форм наукового і виробничого потенціалу країни. Це одна сторона проблеми. Інша – пов'язана з дослідженням громадської думки і свідомості студентів як особливої соціальної групи. До цього часу вузівські проблеми досліджували переважно з позиції адміністрації і викладацького складу, тобто фактично з позиції одного або двох суб'єктів. Студенти інколи залишаються пасивними суб'єктами загального процесу перебудови вузівської системи і вищої освіти в цілому.

Основним проблемним питанням процесу виховання студентів є формування у молодого покоління здатності діяти самостійно, проявляти активність і творчість, раціональність в організації будь-якої діяльності та нести відповідальність за свої вчинки.

Тому, у сучасних умовах розвитку вищої школи виникає необхідність розробки і впровадження нових підходів до виховної роботи студентів, для досягнення належного рівня конкурентоспроможності майбутніх фахівців на європейському ринку праці.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

1.1. Психологічні особливості студентського віку і проблема виховання у вищій школі.

Немає, мабуть, більш суперечливої проблеми в педагогіці і психології вищої школи, чим проблема виховання студентів. «Чи треба виховувати дорослих людей?», «Чи варто і наскільки коректно це робити?» – розмови такого роду часто можна почути у вузівських кулуарах і на офіційних зборах. Відповідь на ці питання залежить від того, як розуміти виховання. Якщо його розуміти як вплив на особистість з метою формування потрібних вихователю, вузу, суспільству якостей, то відповідь може бути тільки негативна. Якщо як створення умов для саморозвитку особистості в ході вузівського навчання, то відповідь повинна бути однозначно позитивною.

Навіщо потрібний викладач у вузі, тільки чи як носій і «передавач» інформації? Але саме в цій якості він значно уступає багатьом іншим джерелам інформації, таким, наприклад, як книги і комп'ютери. Вуз служить не тільки і може бути не стільки для передачі спеціальних знань, скільки для розвитку і відтворення особливого культурного про шарку, найважливішим елементом якого є і сам фахівець. Його, як представника визначеної культури, характеризує не тільки специфічний набір знань і умінь, але і визначений світогляд, життєві позиції і цінності, особливості професійної поведінки і т.д. Тому фахівець не тільки передає студентові знання і професійні уміння, а залучає його до визначеної культури, і щоб ця культура розвивалася і відтворювалася, необхідні живі люди, живе людське спілкування.

Цю істину понад сто років тому добре сформулював К. Д. Ушинский: «Тільки особистість може діяти на розвиток і визначення особистості, тільки характером можна утворити «характер»» [34].

Виховувати – це в значній мірі означає будувати систему взаємовідносин між людьми. У сучасній педагогіці (і ще більш явно в психології) починає переважати підхід до виховання не як до цілеспрямованого формування особистості відповідно до обраного ідеалу, а як до створення умов для саморозвитку особистості.

Сам спосіб існування особистості є постійний вихід за межі самої себе, прагнення до росту і розвитку, напрямком якого вихователь не може вгадати заздалегідь, і він не має права приймати скільки-небудь відповідальні рішення за вихованця, якими б саме собою зрозумілими ці рішення не здавалися йому. Самий головний прийом виховання – це прийняття людини такою, яка вона є, без прямих оцінок і настанов. Тільки в цьому випадку буде зберігатися у вихователя контакт із вихованцем, що є єдиною умовою плідної взаємодії обох учасників виховного процесу.

Чи означає це, що вихователь повинен займати пасивну позицію у відношенні тих виборів і принципів рішень, що приймає його вихованець? Зрозуміло, ні. Головна задача вихователя – розкрити перед вихованцем широке поле вибору, що часто не відкривається самою дитиною, підлітком, юнаком через його обмежений життєвий досвід, нестачі знань і незасвоєності всього багатства культури. Розкриваючи таке поле вибору, вихователь не повинен, та й не може, сховати свого оцінюваного відношення до того або іншого вибору. Варто уникати тільки занадто однозначних і директивних способів вираження цих оцінок, завжди зберігаючи за вихованцем право на самостійне ухвалення рішення, в іншому випадку відповідальність за будь-які наслідки прийнятих рішень він із себе зніме і перекладе на вихователя.

Ще одна принципова вимога до організації процесу виховання (як у якості складової будь-якого навчання, так і у формі простого спілкування, спільної діяльності або спеціальних «виховних заходів») складається в

незмінно поважному відношенні до особистості вихованця як до повноцінного і рівноправного партнера в будь-якій спільній діяльності.

Ідея рівності, партнерства і взаємної поваги один до одного лежить в основі так названої педагогіки співробітництва, принципи якої зовсім незаперечні у вузівському навчанні. Як стверджують вчені, найбільший навчальний і виховний ефект досягається в таких ситуаціях, коли вчитель і учень разом вирішують задачу, відповідь на яку не знає ні той, ні інший. У цьому випадку феномен партнерства і співробітництва виражене максимально.

Інша найважливіша задача виховання – допомога вихованцю у виробленні індивідуального стилю життя, індивідуального стилю діяльності і спілкування. Для рішення такої задачі викладачеві необхідно володіти деякими навичками і методиками психодіагностики, а також озброїти студентів прийомами самопізнання. Найважливіше значення має знання психологічних і психофізіологічних особливостей студентів, обумовлених їх соціальним статусом, віком і характером основної діяльності.

Свою здатність знати і розуміти студентів, адекватно оцінювати їхні особистісні якості і стани викладачі справедливо вважають одним з найважливіших професійних якостей і ставлять її на друге місце після знання предмета, що вони викладають. Але викладачі, як правило, прикладають дуже мало зусиль, щоб підвищити свою підготовку в цій області, хоча постійно прагнуть оновити і поповнити свої спеціальні (предметні) знання. Причина цього парадоксу криється, очевидно, у тім, що викладачі звичайно переоцінюють (завищують) свої знання і рівень підготовки в цій області, хоча їхня самооцінка в плані знання предмета близька до оцінок, що дається експертами.

Часто викладачі керуються індіферентними уявленнями про студентів як про пристрої з переробки інформації, що слухають лекції, читають підручники, виконують завдання і, коли це потрібно, демонструють ці знання на заліках і іспитах. Іноді це приводить до безособових і неадекватних вимог,

з якими студенти просто не можуть справитися. Для того щоб при побудові програми врахувати можливості і потреби студентів, потрібно добре їх знати. Але особливості пізнавальної сфери особистості прямо пов'язані з всіма іншими її підструктурами й особистістю в цілому.

Успішна навчальна діяльність студента залежить не тільки від ступеня володіння прийомами інтелектуальної діяльності, вона обумовлена також особистісними параметрами навчальної діяльності – стійкою системою відносин студента до навколишнього світу і до самого себе.

На які ж питання варто звертати увагу в зв'язку з необхідністю урахування вікових особливостей і індивідуальних відмінностей студентів у навчально-виховному процесі вузу? Сучасні студенти – це, насамперед, молоді люди у віці 18-25 років. Цей вік визначається як пізня юність або рання зрілість. Відсутність єдиного терміна вже говорить про складності, неоднозначності психологічних характеристик цього періоду життя. Дуже важливо мати на увазі, що людина безупинно еволюціонує як єдине ціле, так що ні одну сторону його життя не можна зрозуміти у відриві від інших сторін.

Візьмемо, наприклад, такий, здавалося б що не має відносин до педагогічної ситуації параметр, як фізичний розвиток молодих людей. Студентський вік характеризується найвищим рівнем таких показників, як м'язова сила, швидкість реакцій, моторна спритність, швидкісна витривалість та ін. Як прийнято говорити, це вік фізичної досконалості людини. Більшість спортивних рекордів установлено саме в цьому віці.

Однак, як свідчать дані Всесвітньої організації охорони здоров'я, саме студенти характеризуються гіршими показниками фізіологічних функцій у своїй віковій групі. Вони лідирують по числу хворих гіпертонією, тахікардією, діабетом, нервово-психічними порушеннями. Причини цього, як показують дослідження, криються в тім, що в процесі вузівського навчання студенти відчують сильну психічну напругу, часто руйнівну для здоров'я.

Викладач повинен враховувати, що ці навантаження особливо великі в періоди контролю й оцінювання. Але саме тут часто відбувається одна з найгрубіших педагогічних помилок: негативну оцінку результатів засвоєння навчальної програми викладач переносить на оцінку особистості студента в цілому, даючи студентові знати за допомогою міміки, жестів, а то й у словесній формі, що він нерозумний, ледачий, безвідповідальний.

Змушуючи студента переживати негативні емоції, викладач впливає на фізичний стан і здоров'я студента. Навчання у вузі вимагає великих витрат часу й енергії, що обумовлює деяку затримку соціального становлення студентів у порівнянні з іншими групами молоді. Цей факт часто породжує у викладачів помилкове уявлення про студентів як про соціально незрілі особистості, які потребують постійної опіки, поблажливого відношення. Сам того не усвідомлюючи, викладач у цьому випадку як би ставить планку, обмежує рівень, до якого студент, з його уявлення, може розвинути свої особисті якості, такі як відповідальність, ініціативність, самостійність. Вихованець (у даному випадку студент) неусвідомлено сприймає таку програму і, що особливо прикро, внутрішньо приймає її. Людині властиво легко адаптуватися до занижених вимог: у цих умовах здібності студента не тільки не розвиваються, але і часто деградують.

Відношення ж педагога до студента як до соціально зрілої особистості, навпроти, як би відсуває планку, розкриває нові обрії, тим самим не обмежуючи можливості розвитку особистості, а підсилюючи їх своєю вірою, внутрішньою підтримкою.

Як правило, саме в студентському віці досягають максимуму у своєму розвитку не тільки фізичні, але і психологічні властивості і вищі психічні функції: сприйняття, увага, пам'ять, мислення, мова, емоції і почуття. Цей факт дозволив Б. Г. Ананьєву [2] зробити висновок про те, що даний період життя максимально сприятливий для навчання і професійної підготовки. У цей період відбувається активне формування індивідуального стилю діяльності. Переважне значення в пізнавальній діяльності починає здобувати

абстрактне мислення, формується узагальнена картина світу, установлюються глибинні взаємозв'язки між різними областями досліджуваної реальності.

Якщо викладач не розвиває саме ці здібності, у студента може закріпитися навичка напівмеханічного запам'ятовування досліджуваного матеріалу, що веде до росту показної ерудиції, але гальмує розвиток інтелекту.

Результати спеціальних обстежень показують, що в більшості студентів рівень розвитку таких інтелектуальних операцій, як порівняння, класифікація, визначення, досить невисоке. Викладачу найчастіше приходится докладати великих зусиль, щоб перебороти школярське відношення до навчання: орієнтацію тільки на результат інтелектуальної діяльності і байдужість до самого процесу руху думки.

Лише небагато студентів підвищують показники інтелектуального розвитку від першого курсу до п'ятого, і, як правило, таке підвищення спостерігається в слабких і середніх студентів, а кращі студенти часто ідуть з вузу з тим же рівнем інтелектуальних здібностей, з яким прийшли.

Найважливіша здатність, яку повинен придбати студент у вузі – це, власне, здатність учитися, що радикальним образом позначиться на його професійному становленні, тому що воно визначає його можливості в після вузівській безперервній освіті. Навчитися вчитися важливіше, ніж засвоїти конкретний набір знань, які у наш час швидко стають застарілими. Ще важливіше здатність самостійного здобування знань, заснована на творчому мисленні.

Особливо бурхливо в період вузівського навчання йде розвиток спеціальних здібностей. Студент вперше стикається з багатьма видами діяльності, що є компонентами його майбутньої професії, тому на старших курсах необхідно приділяти особливу увагу діалоговим формам спілкування зі студентами, зокрема, у процесі виконання ними курсових і дипломних проектів, проходження практик і т.д. Передача «особистісного знання»

можлива, як правило, тільки в діаді «учитель – учень». Емоційна сфера в студентському віці приходиться до деякого урівноваженого стану, «заспокоюючись» після свого бурхливого розвитку в підлітковий період.

Але визначений відгомін минулих «бур» іноді дають про себе знати, особливо в студентів із затримкою особистісного розвитку, тобто страждаючих інфантилізмом. Часто може спостерігатися гіпертрофована і трохи абстрактна незадоволеність життям, собою й іншими людьми. При неадекватному педагогічному впливі такі стани можуть стати причиною деструктивних тенденцій у поведінці. Але при впливі енергії цього емоційного стану на складні і значущі рішення для студента незадоволеність може стати стимулом до конструктивної і плідної роботи.

Виражений і часто підкреслений раціоналізм у звертанні викладачів зі студентами негативно позначається на розвитку їхньої емоційної сфери в цілому. Тому викладачу необхідно свідомо стежити за тим, чи не переходить небезпечну рису майже неминучий дисбаланс раціонального й емоційного в стилі його спілкування зі студентами. У цьому випадку без деякої, часом навіть доданої штучно, емоційної теплоти ефективність його роботи зі студентами може сильно знизитися навіть при її дуже високому змістовному рівні. Без прийняття таких мір у викладача самого можуть виникнути емоційні перевантаження, ще більш посилюючі труднощі підтримання вірного емоційного тону в спілкуванні зі студентами.

Найголовніша особливість юнацького віку (включаючи і пізню юність) складається в усвідомленні людиною своєї індивідуальності, неповторності, у становленні самосвідомості і формуванні образу «Я».

Образ «Я», по І. Кону, – це соціальна установка, відношення особистості до себе, що включає три взаємозалежних компоненти: пізнавальний, емоційний і поведінковий. За останні десятиліття відбулося зрушення піка становлення самосвідомості з віку 17-19 на 23 -25 років. Становлення самосвідомості актуалізує прояв найважливіших і часто

суперечливих потреб юнацького віку – спілкуванні, самоті, у досягненнях та інше.

Потреба в досягненні, якщо вона не знаходить свого задоволення в основній для студента навчальній діяльності, закономірно зміщається на інші сфери життя – у спорт, бізнес, суспільну діяльність, хобі або в сферу інтимних відносин. Але людина обов'язково повинна знайти для себе область успішного самоствердження, у іншому випадку йому загрожує хвороба, невротизація або кримінальне життя. Потреба в досягненнях часто входить у конфлікт із потребою в спілкуванні, і розв'язання цього конфлікту на користь тієї або іншої потреби приводить до подальших особистісних змін.

Конфлікт може виникнути і між потребою в досягненнях і пізнавальною потребою, що задовольняється в ході творчої дослідницької діяльності, з огляду на часто значну залишковість у часі реальних прикладених зусиль і визнання успіхів у науковій діяльності. І тут відповідальна роль викладача, що виступає в ролі першого експерта, що дає студентові «зворотній зв'язок» про результати його дослідницької роботи. Своїми оцінками він може необережно відняти в студента всяку надію і, відповідно, бажання стверджуватися на ниві науки і підштовхнути його до вибору інших сфер життя для самоствердження і задоволення потреби в досягненні. Із соціальної точки зору дуже важливо, що студентський етап розвитку життя людини пов'язаний з формуванням відносної економічної самостійності, відходом від рідного дому, формуванням родини.

Сприятливе положення студента в навколишньому його середовищі сприяє нормальному розвитку його особистості. Не повинно бути істотної розбіжності між самооцінкою й оцінкою, одержуваної студентом від значимих для нього людей (референтної групи), до яких обов'язково повинен відноситися і викладач. У цьому випадку він може допомогти студентові в подоланні несприятливого співвідношення самооцінки, очікуваної оцінки й оцінки, що виходить від референтної групи. Це можна зробити, цілеспрямовано організувавши таку педагогічну ситуацію, щоб студент став

перед значимими для нього «іншими» у вигідному світлі й одержав позитивну оцінку, що приведе до підвищення очікуваної оцінки, поліпшить його психологічний стан і зробить більш сприятливою позицію особистості в цілому.

1.2. Поняття виховання та його стилі.

Сьогодні, в умовах ідеологічної та економічної перебудови суспільства відбувається процес розмивання моральних принципів його життя, що безумовно і в першу чергу впливає на студентську молодь, формуючи її поведінку і вузівському середовищі. Це загострює проблему виховного процесу у вищому навчальному закладі.

На думку В. П. Решетило [22], вона не лише загострюється, але набуває стану невизначеності. Автор наголошує на тому, що наростаючі економічні труднощі, які не полишають країну в останні роки, призвели до втрати молоддю відповідальності за результати навчання, в кінцевому рахунку – до розуміння своєї життєвої місії. І у цій ситуації результат виховання,

покладений на терези інтересу та вимогливості, може бути непередбачуваний як для родини, так і для суспільства.

У той же час сучасне виробництво потребує якісно нового фахівця – позитивного, ініціативного, творчого, підприємливого, приймати оптимальні рішення у найскладніших ситуаціях, ефективно організовувати роботу підприємства з будь-якою формою власності, а особливо який вміє працювати з людьми.

Усі ці навички формуються в процесі навчання у вузі не тільки при викладанні дисциплін, але й виховними засобами.

Взагалі, виховання є ключовим чинником суспільної культурної політики, що проводиться державою в тісній співпраці з громадянами. Ця політика спрямована на актуалізацію у суспільній свідомості норм моральної поведінки, підвищення довіри громадян один до одного, до власного майбутнього і майбутнього своєї країни, на розвиток здатності людей до колективної діяльності в різних соціальних сферах для розв'язання особистісно, професійно і суспільно значущих завдань.

Перетворення отриманого в процесі утворення первісного людського капіталу в реальний людський капітал можливе за умови культурної та соціальної зрілості особистості, коли людина володіє стійкою системою

моральних цінностей, свідомо поділяє конструктивні суспільні пріоритети та ідеали й здатна практично діяти для їх досягнення.

Для розуміння суті виховної роботи необхідно зрозуміти, що є «виховання». В основну трактування даного поняття необхідно поставити визначення академіка І. П. Павлова, за яким *виховання – це механізм забезпечення збереження історичної пам'яті популяції* [2].

У спеціальній літературі можна виділити кілька найбільш відомих спроб загальних підходів до розкриття поняття «виховання» (не заглиблюючись при цьому в приватні відмінності, на яких наполягають ті чи інші автори) .

Трактування поняття «виховання» у соціальному сенсі розглядається у широкому та вузькому розумінні:

- у *широкому соціальному розумінні виховання – це передача накопиченого досвіду від старших поколінь до молодших* [8]. Під досвідом розуміються відомі людям знання, уміння, способи мислення, моральні, етичні, правові норми – словом, вся створена в процесі історичного розвитку духовна спадщина людства;

- у вузькому соціальному розумінні під вихованням передбачається спрямований вплив на людину з боку громадських інститутів з метою формування у нього певних знань, поглядів і переконань, моральних цінностей, політичної орієнтації, підготовки до життя.

Трактування поняття «виховання» у педагогічному сенсі теж представлено у літературі широким і вузьким розумінням:

- у широкому розумінні виховання – це спеціально організований і здійснюваний у навчально-виховних закладах, цілеспрямований і керований вплив колективу, вихователів на того, хто виховується, з метою формування у нього заданих якостей;

- у вузькому розумінні виховання – це процес і результат виховної роботи, спрямованої на вирішення конкретних виховних завдань [7].

З точки хору психології виховання являє собою взаємодію внутрішніх психічних процесів, пов'язаних з активною ідентифікацією себе зовні, самовихованням, саморозвитком і самореалізацією, і зовнішніх впливів. Результатом виступає індивідуальність людини як унікальний сплав інтелектуального та соціокультурного знання, переживання й досвіду. Змістовна характеристика виховання втілюється в кінцевому рахунку в категоріях права, моралі і моральності. З огляду на такі поєднання виховання розглядається:

- у широкому розумінні як процес соціалізації індивіда, становлення і розвитку його як особистості протягом усього життя в ході власної активності й під впливом природного, соціального та культурного середовища, в тому числі спеціально організованої цілеспрямованої діяльності батьків до педагогів;

- у вузькому розумінні набуття індивідом суспільно визнаних і схвалюваних даною спільнотою соціальних цінностей, моральних і правових норм, якостей особистості та зразків поведінки в процесах утворення.

Таке виховання може здійснюватися сім'єю, школою, інститутом, культурним центром, засобами масової інформації, церквою, армією, правоохоронними органами та іншими установами.

Отже, єдиного підходу трактування «виховання» не виявлено, однак, узагальнюючи, можна окреслити загальні моменти. Уособлюючи собою механізм збереження історичної пам'яті популяції, виховання є формальним або неформальним процесом та результатом спрямованого впливу на людину з метою формування заданих якостей.

У зарубіжній літературі також немає загальноприйнятого підходу до визначення виховання. Е. Дюркгейм дав свого часу визначення, основна ідея якого поділялася більшістю європейських і американських педагогів до середини ХХ століття, а деякими і зараз: «виховання є дія дорослих поколінь на покоління, що не дозрілі, для соціального життя». Сучасне трактування поняття виховання розглядається зарубіжними вченими з точки зору характеру учасників як цілеспрямований вплив представників старших поколінь на молодші, як взаємодія старших і молодших при керівній ролі старших, як поєднання того й іншого типу відносин.

У різних соціальних науках поняття «виховання» часто використовується для позначення складових частин цілісного виховного процесу. Кажуть, наприклад, «фізичне виховання», «естетичне виховання» «правове виховання» та інше.

За домінуючим принципом і стилем відносин вихователів і тих, хто виховується, виділяють авторитарне, ліберальне, демократичне виховання.

Авторитарне виховання (від лат. *auctoritas* - влада, вплив) – це система педагогічних заходів, мета і основні методи яких спрямовані на підпорядкування вихованця волі вихователя, а виховні відносини будуються на беззаперечному авторитеті вихователя. У авторитарному вихованні вихованець, учень чи студент, завжди виступають у ролі об'єкта виховного впливу [4].

Авторитарне виховання – це такий тип виховання, в рамках якого певна ідеологія приймається в якості єдиної істини у взаєминах між людьми. Чим вище соціальна роль вихователя як транслятора цієї ідеології (вчителя, священика, батьків, тощо), тим сильніше виражений примус вихованця вести себе відповідно до даної ідеології. У цьому випадку виховання здійснюється як оперування природою людини і маніпулювання його діями. При цьому домінують такі виховні методи, як вимога (пряме пред’явлення норми належної поведінки в конкретних умовах і до конкретних вихованців), тренування у належній поведінці з метою формування звичних дій.

У цій системі багато насильства, помилкової патетики, надмірно багато вимог, контролю та гіпертрофована роль зовнішньої оцінки [20].

Пригнічуючи ініціативу і самостійність людини, авторитарне виховання перешкоджає розвитку їх активності, індивідуальності, веде до конфронтації між вихователями та вихованцями. У результаті людина виростає пасивною, безвідповідальною, схильною до конформізму [35].

Авторитарний стиль характеризується високою централізацією керівництва, домінуванням єдиноначальності. У цьому випадку педагог одноосібно приймає і змінює рішення, більшість питань щодо проблем навчання і виховання вирішує сам.

Переважаючими методами управління діяльністю своїх вихованців є накази, які можуть віддаватися в жорсткій або м'якій формі (у вигляді прохання, яке не можна не виконати). Авторитарний педагог завжди дуже строго контролює діяльність і поведінку вихованців, вимогливий до чіткості виконання його вказівок. Ініціатива вихованців не заохочується або заохочується в суворо визначених межах.

Розглядаючи ситуації прояву авторитарного стилю на практиці, можна виявити дві крайності. Авторитарний стиль може реалізуватися педагогом в режимі власних відчуттів, які можна описати за допомогою метафор: «Я – командир» або «Я – батько».

При позиції «Я – командир» владна дистанція дуже велика, і в процесі взаємодії з вихованцем посилюється роль процедур і правил.

При позиції «Я – батько» сильна концентрація влади і впливу на дії вихованця в руках педагога зберігається, але при цьому велику роль в його діях набуває турбота про вихованця та відчуття відповідальності за його сьогодення й майбутнє.

Демократичний стиль виховання характеризується певним розподілом повноважень між педагогом і вихованцем щодо проблем його навчання, дозвілля, інтересів. Педагог намагається приймати рішення, радячись з вихованцем, і надає йому можливість висловлювати свою думку, ставлення, робити самостійно вибір.

Часто такий педагог звертається до вихованця з проханнями, рекомендаціями, радою, рідше – наказує. Систематично контролюючи роботу, завжди відзначає позитивні результати і досягнення, особистісний ріст вихованця і його прорахунки, звертаючи увагу на ті моменти, які вимагають додаткових зусиль, роботи над собою або спеціальних занять.

Педагог вимогливий, але водночас справедливий, у всякому випадку намагається таким бути, особливо в оцінці дій, суджень вчинків свого вихованця. У спілкуванні з людьми, в тому числі і з дітьми, завжди ввічливий і доброзичливий.

Демократичний стиль може на практиці реалізуватися в системі наступних метафор: «Рівний серед рівних» і «Перший серед рівних». Перший варіант – це стиль відносин між вихователем і вихованцем, в рамках якого педагог в основному виконує необхідні обов'язки з координації дій вихованця в організації його навчальної діяльності, самоосвіти, дозвілля та інше, враховуючи його інтереси і власну думку, погоджуючи з ним на правах «дорослої» людини всі питання і проблеми.

Друга позиція – реалізується у відносинах між педагогом і вихованцем, в яких домінує висока культура діяльності і відносин, велику довіру педагога до вихованця і впевненість у правильності всіх його суджень, дій і вчинків. У цьому випадку педагог визнає право на автономію і в основному бачить завдання в координації самостійних дій учня і наданні допомоги при зверненні до нього самого вихованця. Розуміння демократичної взаємодії полягає у тому, що жодна з двох договірних сторін немає можливості змусити іншу здійснювати будь-яку діяльність. Наприклад, два викладачі домовляються про розробку курсу дисципліни. Шлях через примус у цій ситуації в принципі неприйнятний. Для деяких педагогів переконання своїх вихованців (або співробітників в процесі професійної діяльності) є єдино можливий спосіб спілкування і взаємодії, незважаючи на те, що даний стиль

має не тільки плюси, але й мінуси. Це може бути наслідком виховання, життєвого досвіду, результатом розвитку особистості та становлення характеру або наслідком обставин, конкретної ситуації. Наприклад, у ситуації, коли педагог має справу з вихованцем, який володіє сильним характером (або керівник приходить в організацію з сильним, сформованим творчим колективом професіоналів), то стиль керівництва один, якщо ж педагог виконує роль вихователя підлітка-правопорушника – стиль інший.

Ліберальний стиль (невтручання) виховання характеризується відсутністю активної участі педагога в управлінні процесом навчання і виховання. Багато, навіть важливі справи і проблеми фактично можуть вирішуватися без його активної участі та керівництва з його боку.

Такий педагог постійно очікує вказівок «зверху», будучи фактично передавальною ланкою між дорослими і дітьми, керівником і підлеглими. Для виконання будь-якої роботи йому нерідко доводиться умовляти своїх вихованців. Він вирішує в основному ті питання, які назрівають самі, контролюючи роботу вихованця, його поведінка від випадку до випадку. У

цілому такий педагог відрізняється низькою вимогливістю і слабкою відповідальністю за результати виховання.

Існує також стиль потурання, який характеризується свого роду «байдужістю» (найчастіше, неусвідомленою) з боку педагога щодо розвитку, динаміки навчальних досягнень або рівня вихованості своїх вихованців.

Це можливо або від дуже великої любові вихователя до людини, або від ідеї повної свободи людини скрізь і в усьому, або від бездушності та байдужості до її долі. Але в будь-якому випадку такий педагог орієнтується на задоволення будь-яких інтересів дітей, не замислюючись над можливими наслідками їх вчинків, не ставлячи перспективи особистісного розвитку.

Головний принцип в діяльності та поведінці такого педагога – не перешкоджати будь-яким діям дитини як і задовольняти його будь-які бажання і потреби, можливо, навіть на шкоду не тільки собі, але і людині, наприклад, його здоров'ю та розвитку духовності, інтелекту .

На практиці жоден з наведених стилів у педагога не може проявлятися в «чистому вигляді». Також очевидно, що застосування тільки демократичного стилю не завжди буває ефективним. Тому для аналізу практики вихователя частіше застосовують так звані змішані стилі: авторитарно-демократичний, ліберально-демократичний, тощо.

Кожен педагог може застосовувати різні стилі в залежності від ситуацій і обставин, проте багаторічна практика формує індивідуальний стиль виховання, який відносно стабільний, має незначну динаміку і може вдосконалюватися в різних напрямках.

Зміна ж стилю, наприклад перехід від авторитарного до демократичного, є радикальною подією, бо кожен стиль ґрунтується на особливостях характеру і особистості педагога, і його зміна може супроводжуватися серйозною психологічною «ломкою» людини.

1.3. Виховна робота: поняття, принципи, методи, структура, форми.

Виходячи із суджень Х. Й. Лійметс [18], Л. І. Новікової [19], що виховання – це цілеспрямоване управління процесом розвитку особистості, можна говорити про те, що одним із основних видів педагогічної діяльності, окрім викладання, є виховна робота.

М. І. Рожков [23], Л. В. Байбородова [3] визначають виховну роботу як спеціально організовану цілеспрямовану діяльність з формування і розвитку свідомості та самосвідомості людини, формування моральної позиції і її закріплення в поведінці. На думку авторів, виховання представляється як взаємопов'язаний ланцюг розвиваючих виховних ситуацій, кожна з яких будується з урахуванням результатів попередніх.

У більшій мірі виховна робота – це все ж таки вплив педагога на вихованця в рамках своїх професійних функцій, що включає в себе реалізацію комплексу організаційних і педагогічних завдань [23].

Під системою виховної роботи, як правило, розуміють систему взаємопов'язаних виховних заходів (справ, акцій), адекватних поставленій меті [19].

Підстави для визначення мети виховної роботи:

1) розвиток кожного індивіда, того потенціалу, яким обдарувала його природа;

2) ставлення людини і суспільства.

Всі педагогічні цілі діляться на 2 групи:

1) ідеальні;

2) актуальні – конкретизуються в завданнях формування індивідуальності і розвитку особистості (реальні та вимірювані).

Освітня установа планує педагогічні цілі, які реалізуються через цілі діяльності вихованців. Перехід педагогічних цілей в цілі діяльності вихованців становить основу педагогічної майстерності.

Завдання виховної роботи можна визначити за реальним цілями та видами діяльності. Спираючись на реальні цілі, завдання виховної роботи будуть орієнтовані на результат виховання:

- 1) формування гуманістичного світогляду;
- 2) пов'язані з першими і спрямовані на формування потреб і мотивів моральної поведінки;
- 3) створення умов для реалізації мотивів і стимулювання моральної поведінки вихованців.

Спираючись на види діяльності, завдання виховної роботи будуть орієнтовані на максимальне використання можливостей цих видів діяльності.

Закономірності виховної роботи:

- 1) виховна робота здійснюється лише на основі активності самої людини у взаємодії з його навколишнім середовищем (суб'єкт – суб'єктні відносини, мотивація);
- 2) єдність освіти і виховання [37];
- 3) цілісність виховних впливів, яка забезпечується єдністю декларованих соціальних установок і реальних дій педагога, відсутністю протиріч педагогічних вимог, що пред'являються до людини всіма суб'єктами виховання. Сутність цілісного виховного процесу в підпорядкуванні всіх його частин і функцій основному завданню – формуванню людини.

Перераховані закономірності визначають принципи виховної роботи, що вказує на основні вимоги до змісту, визначення її форм і методів. Як вказує І. П. Подласий [21], до основних умов реалізації принципів організації виховного процесу відносить обов'язковість, комплексність, рівнозначність. При цьому автор вказує, що принципи – це не готові рецепти, а тим більше не універсальні правила, керуючись якими вихователі могли б автоматично досягати високих результатів. Вони не замінюють ні спеціальних знань, ні досвіду, ні майстерності вихователя. Хоча вимоги принципів однакові для всіх, їх практична реалізація особистісно обумовлена.

Принципи, на які спирається виховний процес, становлять систему. Існує й існувало багато систем виховання. І природно, характер, окремі вимоги принципів, а іноді й самі принципи не можуть залишатися в них незмінними. Так, І. П. Подласий [21] описував п'ять принципів виховної роботи:

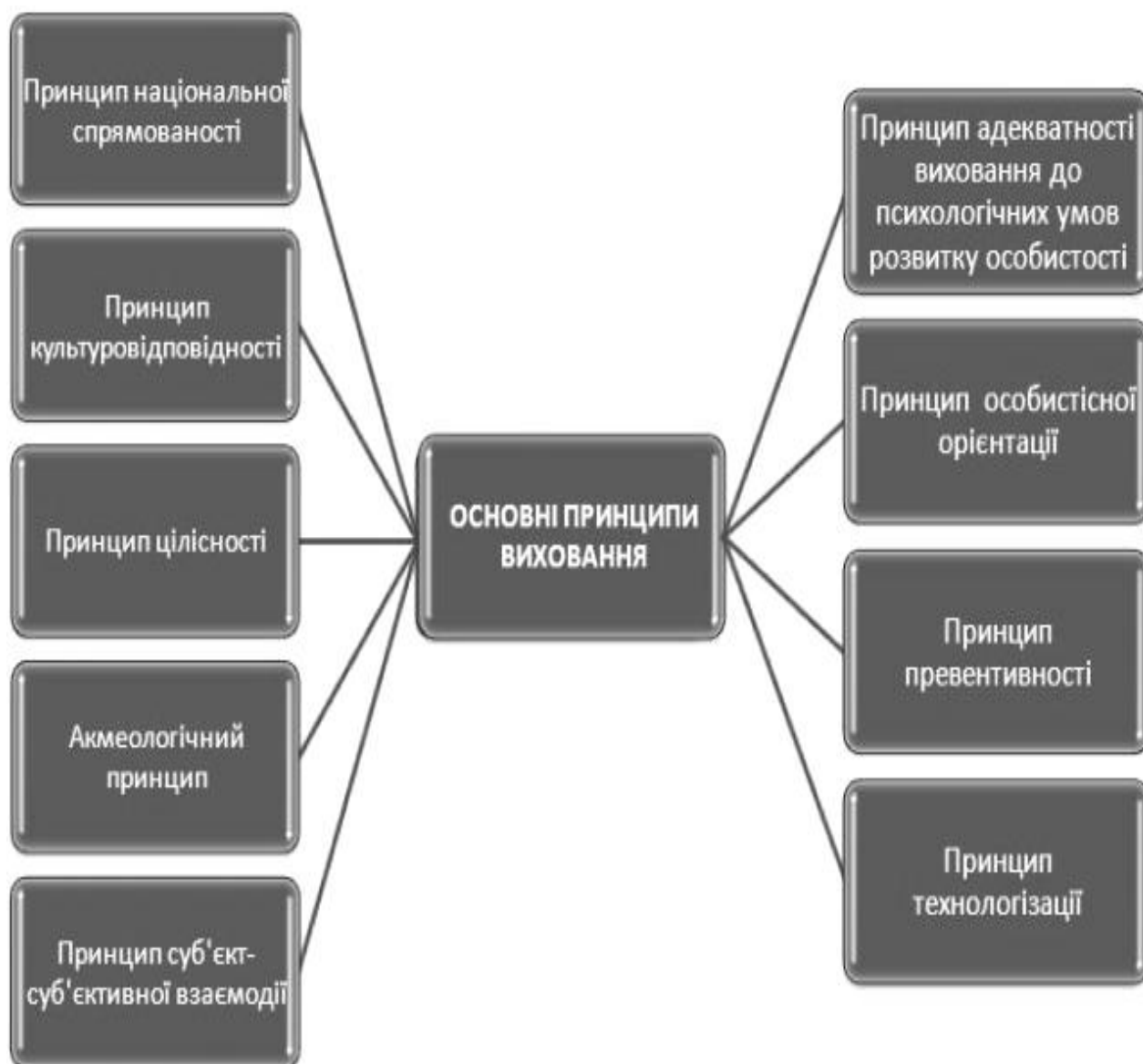
1) принцип гуманістичної орієнтації виховання – розгляд людини як головної цінності в системі людських відносин, головною нормою в яких є гуманність. Принцип вимагає поваги до кожної людини;

2) принцип соціальної адекватності виховання – відповідність змісту і засобів виховання соціальній ситуації, в якій організовується виховний процес;

3) принцип індивідуального виховання – визначення індивідуальної траєкторії соціального розвитку кожного вихованця, виділення спеціальних завдань, відповідних його особливостям, включення вихованців в різні види діяльності, розкриття потенціалів особистості;

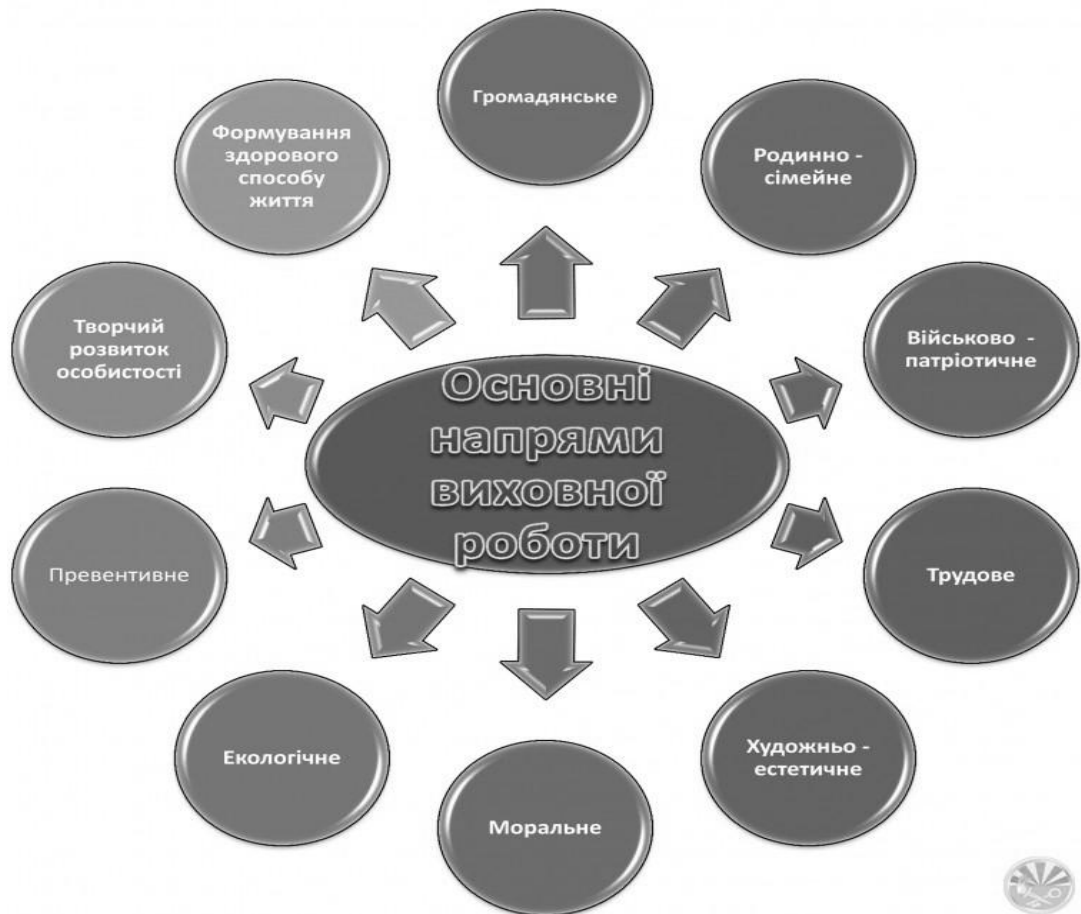
4) принцип соціального загартовування людей – включення їх в ситуації, які вимагають вольового зусилля для подолання негативного впливу соціуму, вироблення певних способів цього подолання, придбання соціального імунітету, стресостійкості, рефлексивної позиції. (Махатма Ганді - «соціальні щеплення» - поступове пізнання людиною негативних сторін життя суспільства і вироблення своєрідного імунітету від негативних явищ);

5) принцип створення виховного середовища – вимагає створення в освітній установі таких відносин, які формували б соціальність людини. Тут важлива роль ідей про єдність та згуртованість колективу педагогів та вихованців із взаємною відповідальністю учасників педагогічного процесу [21].

Однак, аналізуючи виховну роботу багатьох сучасних освітніх закладів, можна вказати на те, що єдиних вимог до кількості принципів виховання та їх трактування не виявлено. Вони можуть мати узагальнений вигляд, а можуть і бути більш конкретними.

Із принципів виховання витікають і напрями виховної роботи, які представлені в освітніх закладах як вектори діяльності. Тобто вирішення завдань виховної роботи здійснюється через різні види виховання у відповідності до базової культури, яку повинна засвоїти людина у процесі виховання.

Однак, аналіз виховної роботи більшості освітніх закладів базовим є національне виховання – створена упродовж віків самим народом система поглядів, переконань, ідей, ідеалів, традицій, звичаїв та ін., покликаних формувати світоглядну свідомість та ціннісні орієнтації молоді, передавати їй соціальний досвід, надбання попередніх поколінь. Науково обґрунтоване, правильно організоване національне виховання відображає історичну ходу народу, перспективи його розвитку.

І. В. Зайченко [10] вказує на те, що актуальність створення системи національного виховання в умовах творення Української державності визначається потребами суспільства у всебічній активізації інтелектуального і духовно-творчого потенціалу національних та загальнолюдських цінностей, суперечливими процесами входження особистості в соціальне життя, необхідності забезпечення єдності, наступності та послідовності виховних

впливів різних соціальних інститутів, постійного коректування виховного процесу.

Найважливішою громадською рисою є сформованість національної самосвідомості, любові до рідної землі, свого народу, готовності до праці в ім'я України.

У пошуках нової системи виховання на перший план висуваються гуманістичні ідеї та орієнтири, що ґрунтуються на повазі до особистості дитини, турботі про її розвиток.

Такий підхід передбачає визнання кожного вихованця як унікальної особистості, його прав, ставлення до нього як до суб'єкта власного розвитку, опору у його вихованні на сукупність знань про людину та високий професіоналізм [10].

Методи виховної роботи – це способи реалізації напрямів виховання, тобто спосіб взаємодії учасників виховного процесу, який спричиняє зміни рівня розвитку якостей особистості вихованців.

Існує величезна безліч методів та їх модифікацій. Відомі десятки їх класифікацій, одні з яких придатні більше для вирішення практичних завдань, а інші представляють лише теоретичний інтерес.

В даний час найбільш поширена класифікація на основі спрямованості по 3 групам :

1. Методи формування свідомості (розповідь, пояснення, роз'яснення, лекція, етична бесіда, умовляння, навіювання, інструктаж, диспут, доповідь, приклад).

2. Методи організації діяльності та формування досвіду поведінки (вправа, доручення, виховна ситуація);

3 Методи стимулювання (змагання, заохочення, покарання).

Методи виховання бінарні, тобто передбачають виділення пар методів «виховання – самовиховання»:

Сутнісна сфера	Домінуючий метод виховання	Домінуючий метод самовиховання
Інтелектуальна	Переконання	Самопереконання
Мотиваційна	Стимулювання	Мотивація
Емоційна	Навіювання	Самонавіювання
Вольова	Вимога	Вправа
Саморегуляції	Корекція	Самокорекція
Предметно-практична	Виховна ситуація	Соціальні проби
Екзистенціальна	Метод дилем	Рефлексія

Вибір методів виховної роботи залежить від багатьох факторів:

- насамперед мета та завдання виховання. Саме вони визначають, яка повинна бути сукупність методів для їх вирішення;
- вікові особливості вихованців;
- індивідуальні та особистісні особливості вихованців;
- ступінь кваліфікації педагогів, впевненість в успіху, передбачення результату.

Стосовно категорії форм виховної роботи, то з у визначенні немає єдиної думки вчених. На жаль поняття «форми виховної роботи» багатозначне, як і безліч його класифікацій.

Виходячи з функціонального підходу, форми виховної роботи можна визначити як основний компонент організації виховного процесу, який регулює відносини вихователя і вихованця. Форма, по суті, організаційно забезпечує реалізацію мети, змісту, принципів і методів виховання.

Класифікація форм вимагає визначення їх ознак:

- за часом проведення: короткочасні (хвилини, години), тривалі (дні, тижні), традиційні (регулярно повторювані);
- за видами діяльності: навчальної, трудової, спортивної, художньої;
- за кількістю учасників: індивідуальні, групові, масові та інші.

Велика розмаїтість форм диктує необхідність оволодіння методикою створення та реалізації форм колективної творчої діяльності.

Форма виховної роботи, за визначенням Е. В. Титовой [33] – це певний порядок організації конкретних актів, ситуації, процедур взаємодії учасників виховного процесу, спрямованих на вирішення певних педагогічних завдань (виховних та організаційно-практичних); сукупність організаторських прийомів і виховних засобів, що забезпечують зовнішнє вираження змісту виховної роботи.

Різноманіття існуючих в практиці і створюваних нових форм виховної роботи дозволяє, тим не менш, виділити декілька їх типів, які різняться між собою за певними ознаками. Ці основні типи об'єднують в собі різні види форм, кожен з яких має безліч методичних модифікацій і варіацій конкретних форм.

Всі типи форм роботи мають своє педагогічне значення, і кожен з них цінний в процесі виховання. Однак практика роботи показує, що в особистій практиці вихователя переважає, як правило, якийсь один тип форм, в той час як інші застосовуються вкрай рідко або зовсім не застосовуються.

Загальний аналіз практики дає можливість виділити три основні типи форм виховної роботи: заходи, справи, ігри. Вони розрізняються за такими ознаками: за цільовою спрямованістю, за позицією учасників виховного процесу, з об'єктивних виховних можливостей.

Заходи – це події, заняття, ситуації в колективі, організовані педагогами або будь-ким для вихованців з метою безпосереднього виховного впливу на них.

Характерні ознаки цього типу форм: це, перш за все, споглядально-виконавська позиція вихованців та організаторська роль дорослих або старших вихованців. Іншими словами, якщо щось організовується для вихованців, а вони, в свою чергу, сприймають, беруть участь, виконують, реагують, то це і є захід.

Форми роботи, які можуть бути об'єктивно віднесені до заходів: бесіди, лекції, дискусії, диспути, екскурсії, культпоходи, прогулянки, навчальні заняття (наприклад, з правил гігієни).

Заходи як форму виховної роботи можна вибирати:

- коли потрібно вирішити просвітницькі завдання: повідомити вихованцям складну інформацію, познайомити з культурним, політичним життям суспільства;

- коли необхідно звернутися до змісту виховної роботи, що вимагає високої компетентності: до питань суспільного життя народу, політики, економіки та інше. У таких випадках доцільні заходи із запрошенням фахівців;

- коли організаторські функції занадто складні для вихованців, або об'єктивно, або за причини відсутності достатнього досвіду, наприклад, при веденні дискусій, обговорень, організації масового прояву соціальної активності (бесіди, конференції, мітинги та інше).

Такі події організуються старшими для молодших, коли стоїть завдання безпосереднього навчання, наприклад, організаторським вмінням, практичним навичкам, пізнавальним вмінням. У цьому допомагають заняття, практикуми, тренінги, коли необхідні заходи з зміцнення здоров'я вихованців, їх фізичного розвитку, з виконання режиму дня, підтримання дисципліни і порядку (прогулянка, зарядка, бесіда, розповідь, зустріч, тренування).

Водночас заходи слід вважати недоцільними, коли вихованці в змозі самостійно, зрозуміло, за допомогою педагогів, старших, організувати освоєння та обмін цінною інформацією і діями. У цих випадках більш кращі форми роботи іншого типу, які називаються справами.

Справи – це спільна робота, важливі події, здійснювані і організовані членами колективу на користь і радість будь-кому, в тому числі і самим собі.

Характерні ознаки цього типу форм: діяльно-творча позиція вихованців; їх участь в організаторській діяльності; суспільно значуща спрямованість змісту; самодіяльний характер і опосередковане педагогічне керівництво. Інакше кажучи, справами можна вважати такі події в житті

колективу, коли вихованці активно діють, самі вирішують, що, як і для кого (чого) робити, самі організують свою діяльність.

Форми роботи, які можна віднести до справ: трудові десанти та операції, рейди, ярмарки, фестивалі, самодіяльні концерти та вистави, агітбригади, вечори, а також інші форми колективних творчих справ.

У реальній практиці ці форми можуть бути втілені по-різному, залежно від того, хто є їх організатором і яка ступінь творчості учасників. Фактично за характером реалізації форм-справ можна розрізнити три їх підтипи:

- справи, в яких організаторську функцію виконує який-небудь орган або навіть хтось персонально (голова ради, командир, відповідальний або педагог). Вони можуть виглядати просто як організована, продуктивна спільна робота – посадка дерев, концерт для батьків, виготовлення сувенірів для гостей і т.д.;

- творчі справи, що відрізняються, перш за все організаторською творчістю якоїсь частини колективу (творчої чи ініціативної групи,

мікроколективу та інше), яка задумує, планує і організовує їх підготовку і проведення. Такі справи часто припускають виконавську творчість всіх учасників. Наприклад, творча група розробила ідею фестивалю мальованих фільмів, роздала командам ролі представників кіностудій країн світу і завдання: намалювати і «озвучити» фільм на будь-яку тему, виступила в ролі ведучих і журі кінофестивалю;

- колективні творчі справи, в організації яких і творчому пошуку кращих рішень і способів діяльності беруть участь всі члени колективу.

Колективні творчі справи розроблені і названі так І. П. Івановим [12]. Основу методики їх організації становить колективна організаторська творча діяльність, що передбачає участь кожного члена колективу у всіх етапах організації діяльності від планування до аналізу і представляє собою «спільний пошук кращих рішень життєво важливої задачі».

Колективні творчі справи мають найбільші об'єктивні виховні можливості, так як вони:

- надають можливість кожному вихованцю зробити свій особистий внесок в загальну роботу, проявити свої особистісні якості (творчі, організаторські, практичні, інтелектуальні та інше);

- забезпечують активну реалізацію і збагачення особистого і колективного досвіду;

- сприяють зміцненню колективу, його структури, сприяють розмаїтості і мобільності внутрішньокolleктивних зв'язків і відносин;

- емоційно привабливі для вихованців, дозволяють спиратися на значимі для них зміст і способи організації діяльності в самих різних ситуаціях виховного процесу.

Третім типом форм виховної роботи є гра. Причому гру як тип виховної роботи необхідно відрізнити від ігрових прийомів проведення справ і заходів (навіть якщо ці справи і заходи носять найменування «гри»), а також від ігор як форм стихійного (неорганізованого) проведення дозвілля (наприклад, головоломки, шаради, настільних і рухливих ігор і т.д.).

Гра як форма виховної роботи – це уявна або реальна діяльність, цілеспрямовано організовується в колективі вихованців з метою відпочинку, розваги, навчання.

Характерні ознаки цього типу форм не несуть в собі, як правило, вираженої суспільно корисної спрямованості (на відміну від ігрових справ), проте можуть і повинні бути корисні для розвитку та виховання їх учасників та спрямовані саме на це. В іграх, на відміну від заходів, має місце опосередкований педагогічний вплив, прихований ігровими цілями. У них закладені значні виховні можливості. В ігровій діяльності можуть проявлятися різні здібності та особистісні якості вихованців, можуть активно формуватися внутрішньо колективні відносини. Ігри організовуються педагогом (або педагогічним колективом) часто за активної участі самих вихованців.

До форм-ігор можна віднести: ділові ігри, сюжетно-рольові, ігри на місцевості, спортивні ігри, пізнавальні та інше. Якщо заходи проводяться кимось для когось з метою впливу, справи зазвичай робляться для когось (у тому числі і для самих себе) або для чогось, в них є продуктивна діяльність, то ігри не передбачають отримання ніякого продукту, вони самоцінні як спосіб цікаво і захоплююче провести час у спільному відпочинку або навчанні.

На практиці має місце таке явище, як «переродження форм» з одного типу в інший при їх реалізації. Найбільш сприятливим з точки зору зростання виховних можливостей форм є перехід з одного типу в інший «драбинкою»: заходи – ігри – справи. Водночас перехід у зворотному напрямку слід вважати несприятливим і небажаним.

1.4. Особливості виховної роботи у вищому навчальному закладі.

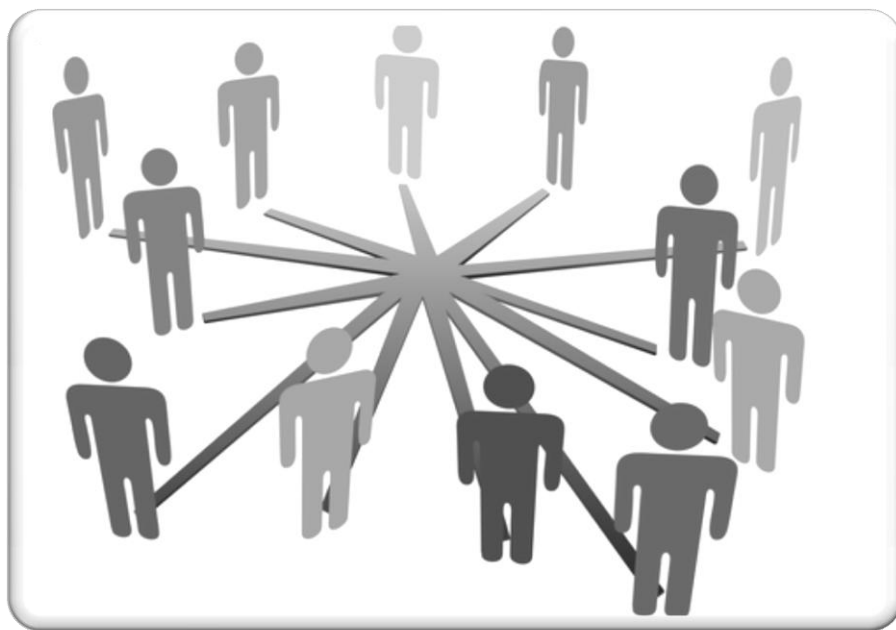
Проблема виховання майбутніх фахівців із вищою освітою на сьогоднішній день набуває особливої актуальності. Метою суспільства стає духовне вдосконалення особистості, на що акцентовано увагу в державних нормативних документах та актах. Зокрема, Закон України «Про вищу освіту» передбачає створення таких умов навчання та виховання, які б забезпечували «можливість інтелектуального, морального, духовного, естетичного і фізичного розвитку особи, що сприяє формуванню знаючої, вмілої та вихованої особистості» [14].

Проблеми виховної діяльності немалою мірою досліджені в сучасній педагогіці та психології:

- загальні питання теорії і практики виховної роботи [1];
- проблема організації виховної роботи зі студентами різних типів навчальних закладів [7];
- педагогічні умови організації поза аудиторної виховної роботи у вищих закладах освіти [6, 27].

Останнім часом розробляється проблема відтворення соціальності у студентському середовищі. Відтворення соціальності в суспільстві завжди несе в собі діалектичну єдність традицій та інновацій. Центральним механізмом цього процесу виступає соціалізація як взаємодія суспільства та індивіда, в ході якого суспільство передає, а індивід активно засвоює і перетворює норми, цінності та зразки поведінки.

Молодість є критичною точкою процесу соціалізації. У цей період не тільки відбувається становлення і закріплення соціальності в особистість, а й суспільство отримує імпульс розвитку через інноваційний потенціал, властивий молоді як соціальної спільності.

Одна з головних практичних проблем соціалізації полягає в прогнозуванні соціального розвитку молоді. Перед батьками, педагогами, роботодавцями, представниками державних структур з неминучістю виникає питання про те, як взаємодіяти з молодими людьми, ставитися до їх ціннісних переваг, поведінки і т. д.? Відповіді на ці питання, в свою чергу, передбачають відповідь на ще одне питання: що в поведінці молоді можна розцінювати як відхилення від норми, а що виступає як інновація, як розширене відтворення соціальності? Відповідно, перше потрібно коригувати, а друге – заохочувати і стимулювати.

Є сенс нагадати про те, що студентську молодь як соціально-демографічну групу, крім вікових меж, відрізняє ряд соціально-психологічних особливостей, що вимагають урахування в педагогічній взаємодії.

Молоді люди у віці 18-24 років завершують професійну підготовку. Вони є найбільш вразливою групою, яка вступає на ринок праці, так як не

мають достатнього професійного і соціального досвіду, і в силу цього менш конкурентоспроможні.

Ринкова економіка не тільки створює сприятливі умови вільної дії кожної людини, але і пред'являє до нього жорсткі вимоги – вміння самостійно вибирати, бути готовим до непередбачуваних ситуацій. Варто нагадати, що неготовність до ринкових відносин в свій час спричинила масове зубожіння основної частини населення.

Виявилось, щоб успішно освоїти ринкові відносини і в цих умовах зуміти матеріально забезпечити своє життя, недостатньо бути фахівцем – інженером, лікарем, педагогом. Необхідно додатково до того оволодіти мистецтвом і наукою успішного освоєння найближчого соціально-економічного середовища, навчитися перетворювати навколишнє середовище проживання і забезпечити собі достатній для цього матеріальний достаток.

Вирішення цього завдання ускладнюється подальшим зниженням рівнем базових знань і умінь, якими володіють абітурієнти, що приходять до вузу. Демографічна криза не залишає можливості відбору потенційної інтелектуальної еліти. Вузівське середовище стає відкритою для будь-якого випускника школи, але чи готовий він до зустрічі з іншими вимогами до його знань, умінь? Найчастіше немає.

Поряд з необхідністю професійного самовизначення і отримання професії основоположною характеристикою є «перехідний» стан даної групи. Прояви цієї «перехідності» виражаються у ряді особливостей:

1) залежність від батьків, дорослих формує у значної кількості молоді почуття невпевненості, неспроможності;

2) відсутність самостійності у прийнятті життєво важливих рішень часто формує внутрішній протест, незгоду молодих з тим, що в питаннях вибору і самовизначення вони обмежені чужою, не своєю волею, з якою вони змушені рахуватися, навіть якщо ця воля не співвідноситься з потребами і інтересами самої молоді;

3) ставлення до молоді як до нерівноправної, соціально-незрілої, неповноцінної групи з боку агентів соціалізації і суспільства в цілому формує у свідомості молодих людей загострене почуття соціальної несправедливості, ущемлення, визначає її занижений соціальний статус.

У результаті молоде покоління відсторонена від вирішення завдань, що стоять перед суспільством, немає навичок самостійної діяльності щодо вирішення цих завдань. Водночас саме в молодіжному віці потреба в самореалізації виражається особливо яскраво. Виникає протиріччя між даною потребою і можливостями її реалізації, яке, в свою чергу, визначає ряд інших суперечностей: між моральною свідомістю і поведінкою, намірами, мотивами і вчинками молодих людей.

Ще однією особливістю даної соціальної групи є схильність до неформалізованих засобів соціалізації. На відміну від системи освіти і ВНЗ як її частини, неформальні засоби соціалізації прямо або побічно прищеплюють зовсім інші цінності, ніж це необхідно державі і громадянському суспільству. Це результат так званого інформаційного забруднення як стану екології людини в широкому сенсі. Наприклад, в інформаційному просторі успішність людини як споживача багато в чому стає показником соціальної успішності взагалі. Але для того щоб бути успішним споживачем, не завжди потрібно бути високоосвіченою гуманістом або хоча б співвідносити особисті інтереси з інтересами інших людей.

Система освіти як соціальний інститут формує людину в одному напрямку, а інші засоби соціалізації – в іншому.

Це веде до виникнення зовнішнього конфлікту навколо людини і внутрішнього конфлікту в ньому самому, подвійним стандартам, різними соціальними масками: для системи освіти, з одного боку, і повсякденного життя – з іншого.

Завдяки дослідженням соціологів ми можемо визначити фактори соціалізації (чи ідеальні траєкторії соціалізації), які виділяють самі студенти:

Фактор 1. Служіння суспільній користі означає неможливість бути незалежним або отримувати задоволення.

Фактор 2. Соціальні практики, пов'язані з професійним вдосконаленням та сім'єю, сприймають як такі, що не ведуть до розвитку своєї особистості і здібностей.

Фактор 3. Спрямованість на творчість тісно пов'язана з спрямованістю на гроші, і обидві ці цінності протиставлені орієнтації на те, щоб робити тільки те, що цікаво. Тісний зв'язок цінностей творчості і грошей відображає специфіку сучасної соціальної ситуації, в якій завдяки ЗМІ, категорія «творчості» з естетичної перетворилася на суто економічну.

У ринкових умовах творчість – це товар, який може бути перетворений на гроші. У цьому контексті й гроші, і творчість – це робити щось для інших, нехай і за плату, а цінувати «інтерес» – це значить жити для себе.

Фактор 4. Спрямованість на кар'єру, високе службове положення передбачає відмову від дозвілля і навпаки, якщо орієнтуватися на те, що б мати багато вільного часу, то не слід розраховувати на кар'єрне зростання.

Виділені чотири фактори можна розглядати як чотири ідеальні соціалізаційні траєкторії, які не існують в чистому вигляді. Відповідно, можна виділити групу студентів, які володіють високою соціалізацією, які відповідають цінностям, прийнятим у суспільстві (гроші, сім'я, кар'єра). І групу низькосоціалізованих (що не відповідають загальноприйнятим соціальним очікуванням) студентів, вектор соціалізації яких спрямований переважно на освоєння індивідуалістичних цінностей (саморозвиток, незалежність, інтерес та інше).

Ці цінності досить абстрактні і безпосередньо пов'язані з розвитком особистості. Таку спрямованість соціалізації можна розглядати, як ознака значимості для студентів проблем розвитку особистості, їх більшої значущості в порівнянні з рішенням зовнішніх завдань.

Таким чином, справжня соціальна суб'єктність молоді, її активна участь у розширеному відтворенні соціальності можлива тільки через

реалізацію особистісної суб'єктності, неминучими ознаками формування якої є елементи незадоволеності життям, критичності до соціальних норм, що нав'язуються поведінковим зразкам і способом мислення.

Яку ж роль повинен відігравати вуз як соціальний інститут, як суб'єкт або агент студентської соціалізації? Це та ключова проблема, над вирішенням якої необхідно працювати, чому і проводиться дана конференція. В узагальненому, стратегічному вигляді можна констатувати, що університет як соціальний інститут має вирішувати завдання освоєння і подальшого відтворення культурних і соціальних цінностей, включення студентів у певну субкультуру, а також соціалізацію студентів через засвоєння стійких соціокультурних стандартів поведінки, і нарешті, захист певних цінностей і норм.

Як соціальний інститут ми повинні гарантувати подібне поведіння студентів, погоджувати і направляти їх певні прагнення, встановлювати способи задоволення їхніх потреб, сприяти вирішенню конфліктів, що виникають у процесі їх повсякденного життя в вузі, забезпечувати стан рівноваги і стабільності в рамках конкретної соціальної спільності і суспільства в цілому.

Саме по собі наявність цих соціокультурних елементів ще не забезпечує функціонування університету як соціального інституту. Для того щоб він працював, необхідно, щоб вони стали надбанням внутрішнього світу кожного учасника освітнього процесу, втілилися у форму соціальних ролей і статусів.

Досліджуючи проблемність виховання у вищому навчальному закладі, ми встановили, що у спеціальній літературі не має однозначного трактування поняття виховної роботи. Більшість визначень подібно до думки Л. М. Ісмагілової [11] та І. Ю. Сиротюк [24]. За першим виховна робота у вищому навчальному закладі – це цілеспрямована, систематична і скоординована спільна діяльність професорсько-викладацького складу, адміністративно-управлінського персоналу, студентів всіх підрозділів інституту з формування і розвитку особистості майбутнього фахівця [11].

За другим – це спланована діяльність викладачів і співробітників, спрямована на засвоєння та вдосконалення існуючих, а також розробку і впровадження нових принципів, форм і методів ефективної організації освітнього процесу у вузі [24]

Серед основних проблем виховної роботи у вузі можна виділити наступні: невизначеність з нормативною базою; недостатня виховна культура викладачів; відсутність системності: робота ведеться окремо на кафедрах, факультетах [24].

Сучасний виховний процес полісуб'єктний і багатокomпонентний. Забезпечити його тільки в рамках пізнавальної або квазіпрофесійної діяльності студентів скрутно. Виховання відбувається за рахунок «прихованого» змісту, соціокультурного середовища, створеного у вузі. Одним з найбільш важливих суб'єктів виховання, що опосередковано впливає на студентську молодь, є вся вузівська атмосфера, тому виховне середовище формується силами всіх співробітників університету.

Не будемо заперечувати, що чималу роль у вихованні майбутніх професіоналів відіграють спеціально організовані виховні заходи, такі як

КВК, факультетські і загальноузовівські огляди-конкурси, свята знань, музичні вечори і т. п.

Проте доводиться визнати, що вказаний вплив має найчастіше ситуативний, несистемний характер, пов'язаний з активною діяльністю невеликого числа викладачів і студентів і споживчим ставленням більшості до результатів цієї діяльності.

Уклад не визначається окремими заходами. Він інтегрує навчальну та позанавчальну роботу і виникає на основі базових цінностей. Це цінності університетської корпорації. Поза корпоративним кодексом виникають відцентрові ефекти, вуз перетворюється тільки в провайдера освітніх послуг, відносини між студентами та викладачами зводяться до типу «постачальник-споживач».

Незважаючи на те що поняття «освітня послуга» міцно увійшло в нашу свідомість, зводити педагогічний процес до моделі будь-якого бізнес-процесу, значить суперечити його гуманітарній природі.

У педагогічній науці визнано, що існує і неорганізоване виховання, тобто вплив повсякденної життєдіяльності людини на його формування. Ось як пише про це історик М. Ф. Шабаєва [36]: «У первісному суспільстві дитина виховувалася в процесі своєї життєдіяльності, в участі в справах дорослих, в повсякденному спілкуванні з ними. Хлопчики брали участь разом з дорослими чоловіками в полюванні, рибній ловлі, у виготовленні зброї ... Коли виникла необхідність в організованому вихованні, родова громада доручила виховання підростаючого покоління найбільш досвідченим людям».

Значить, прийнято думати, що у вихованні молодого покоління беруть участь всі, хто оточує його, з чим і з ким він спілкується, що бачить і чує. На додаток до цього виникло організоване виховання, здійснюване досвідченими людьми.

У стародавній Спарті не будували кріпосні стіни навколо міста, щоб не сподіватися на них, а тільки на свої сили і вміння битися, щоб завжди бути готовим вступати в бій.

Ж. Ж. Руссо вважав, що на людину впливають три чинники виховання: природа, люди і суспільство, тому завдання вихователя – гармонізувати дію цих чинників. Численні факти говорять про те, що з давніх часів у педагогіці визнано існування неорганізованого виховання. Ось що пише історик Н. А. Константинов [13] з цього приводу: «Гельвецій вважає, що людина є вихованцем всіх оточуючих його предметів, тих положень, в які його ставить випадок, і навіть всіх випадковостей. Таке трактування веде до переоцінки стихійних факторів і недооцінки організованого виховання у формуванні людини».

Виховання – процес дискретний (перериваний), бо, будучи планомірним, здійснюється в певних організаціях, тобто обмежене місцем і часом. У той же час виховання завжди йде поряд із навчанням. Навчання, розкриття сутності та змісту якого присвячено багато досліджень, лише умовно, для зручності і більш глибокого його пізнання, розглядається ізольовано від виховання. Не випадково В. В. Краєвський [15], И. Я. Лернер [17], М. Н. Скаткін [25], які займаються розробкою проблеми змісту освіти, невід’ємними його компонентами разом із знаннями і вміннями, вважають досвід творчої діяльності і досвід емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього світу. Без єдності викладання і виховної роботи реалізувати названі елементи освіти не можливо. Висловлюючись образно, цілісний педагогічний процес в його змістовному аспекті – це процес, в якому воєдино злиті «виховне навчання» і «навчальне виховання» [9].

Порівнюючи у загальних рисах викладацьку діяльність і виховну роботу, можна констатувати, що викладання, здійснюване в рамках будь-якої організаційної форми, а не тільки уроку, має зазвичай жорсткі тимчасові обмеження, строго певну мету і варіанти способів її досягнення. Найважливішим критерієм ефективності викладання є досягнення навчальної

мети. Виховна робота, також здійснювана в рамках будь-якої організаційної форми, що не переслідує прямого досягнення мети, бо вона недосяжна в обмежені часовими рамками організаційної форми терміни. У виховній роботі можна передбачити лише послідовне вирішення конкретних завдань, орієнтованих на мету. Найважливішим критерієм ефективного вирішення виховних завдань є позитивні зміни у свідомості вихованців, які проявляються в емоційних реакціях, поведінці і діяльності .

Зміст навчання, а отже і логіку викладання, можна жорстко запрограмувати, чого не допускає зміст виховної роботи. Формування знань, умінь і навичок з області етики, естетики та інших наук і мистецтв, вивчення яких не передбачено навчальними планами, по суті є не що інше, як навчання. У виховній роботі прийнятно планування лише в найзагальніших рисах: відношення до суспільства, до праці, до людей, до науки, до природи, до речей, предметів і явищ навколишнього світу, до самого себе. Логіку виховної роботи вихователя в кожному окремо взятому колективі не можна зумовити нормативними документами [26].

За твердженнями Т. А. Брачун і Н. М. Бусулаєвої, А. В. Сироткіна [5], сучасна виховна робота у вищих навчальних закладах є нечіткою, погано структурованою системою, з нечіткими критеріями оцінки результату. Враховуючи недостатність оперативної інформації про якість виховної роботи, її суперечливість і нечіткість, переважання якісних оцінок цілей і обмежень, слабку формалізованість процесів і критеріїв, в цьому питанні можуть допомогти моделі виховної роботи, достатньою мірою адекватні реальній системі. У створенні таких моделей вченими був використаний процесний підхід, який орієнтований на формування функцій, забезпечуваних системою, інакше представляються як функціональна архітектура системи, а також на формалізацію підпроцесів, що забезпечують зовнішню і внутрішню функціональність системи. Використання моделей в контексті виховної роботи – це частина функціональності виховної системи, необхідна для отримання студентом, педагогом і освітньою установою

значущого і вимірного результату. Насамперед вчені виходили з функціональної архітектури виховної системи, яка включає:

- Патріотичне виховання;
- Духовно-моральне виховання;
- Фізичне виховання;
- Культурно-масова та творча діяльність;
- Студентське самоврядування.

Представимо у таблицях 1-3 розроблені Т. А. Брачун і Н. М. Бусулаєвої [5] моделі підсистем виховної роботи.

Таблиця 1

Модель патріотичного виховання

Точки зору	Аспекти		
	Громадянська активність	Соціальна відповідальність	Мета, мотиви
Держава	Законодавча база, основні державні проекти	Програми патріотичного виховання, підтримка об'єднань, громадських організацій	Традиції громадянська самосвідомість
ВНЗ	Підготовка і залучення до участі у заходах різного рівня	Нормативні документи, інструкції, положення	Формування якісного громадянина і патріота
Студент	Готовність до участі у заходах різного рівня	Відповідальність за свої дії перед суспільством і за стан суспільства внаслідок своїх дій	Соціалізація, відчуття громадянської приналежності

Таблиця 2

Модель духовно-морального виховання

Точки зору	Аспекти		
	Конфесійна діяльність	Культурно-історичні традиції	Мета, мотив
Держава	Інституту церкви, світська держава	Державні програми підтримки культурно-історичної спадщини	Культурне громадянське суспільство
ВНЗ	Програми духовно-морального виховання	Навчальні програми	Формування духовно-моральних цінностей
Студент	Конфесійна толерантність, формування духовних цінностей	Знання і наслідування культурно-історичних традицій	Розвиток особистості

Таблиця 3

Модель культурно-масової, творчої діяльності

Точки зору	Аспекти		
	Творча активність	Творчі досягнення	Мета, мотиви
Держава	Законодавча база, державні програми і проекти	Студентська весна Державна політика в галузі культури, творчості	Обдарована молодь Прогрес нації
ВНЗ	Підготовка і залучення до участі у заходах різного рівня	Клуби, театри	Талановиті студенти Творчі досягнення вузу
Студент	Готовність до участі у заходах різного рівня	Участь у пропаганді культурно-масових заходів	Розвиток таланту, самореалізація, творчість

Вищі навчальні заклади працюють на перспективу. Їх випускники покликані утверджувати загальнолюдські та національні морально-духовні цінності. Вони мають усвідомлювати, що наукові знання, найновіші виробничі технології мають сенс лише за умов, коли вони спиратимуться на високий рівень морально-духовної вихованості їх носіїв. Кожен фахівець повинен розуміти, завчасно передбачати, якою мірою нові наукові відкриття, технології будуть сприяти людському розвитку. Тому важливими напрямками ефективної діяльності вищих навчальних закладів є демократизація, гуманізація та гуманітаризація навчально-виховного процесу, органічне поєднання в ньому національного та загальнолюдського начал [16].

У системі професійної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах має продовжуватися процес реалізації вимог програми виховання всебічно розвиненої особистості. У виховній роботі зі студентською молоддю варто використовувати різні форми: безпосередню навчальну, виробничу діяльність, участь у громадських справах, поводження у побуті.

Дбаючи про створення оптимальних умов для виховної роботи, не варто виносити завдання виховання за рамки навчального процесу. Треба зважати на дієвість і впливовість великого спектру форм діяльності, які сприяють формуванню всебічно розвиненої особистості. Це навчальні заняття, практика, наукові гуртки, творчі студії, екскурсії, походи, різноманітні форми і види суспільно-корисної праці та ін. [16].

Реалізувати завдання виховання особистості студента можливо лише за умови єдності трьох складових освіти – навчання, розвитку і виховання. Проте є деяка різниця в ролі навчання і виховання в становленні особистості фахівця: навчання діє на індивідуально-виконавчий зміст діяльності, формує знання, уміння і навички. Виховання ж формує ставлення, смисли діяльності. У діяльності викладача навчання і виховання нероздільні [7]. Тому навчання, освіта – це основний, хоч і не єдиний шлях виховання. Завдання виховання завжди включає в себе завдання організації спеціальної провідної діяльності, яка слугує виховній меті. У студентському віці – це навчально-професійна діяльність.

Студентський вік охоплює і пізньодитячий, юнацький період, і частину дорослого етапу розвитку і становлення людини. Цей вік характеризується найбільш сприятливими умовами для психологічного, біологічного і соціального розвитку. В цей період найвища швидкість пам'яті, реакції, пластичності у формуванні навичок. В особистості на цьому етапі домінантним є становлення характеру та інтелекту. Активно розвиваються морально-ціннісні й естетичні почуття. Швидко освоюються соціальні ролі дорослого. Формуються і закріплюються схильності і інтереси. Визначаються життєві цілі й прагнення [16].

Досягнення мети виховання можливе лише за умови комплексного підходу і залучення до цієї роботи всього професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів, адміністрації, органів студентського самоврядування та громадських об'єднань студентської молоді.

Отже, організація виховної роботи здійснюється за допомогою ректорату, кафедри, куратора, викладача, студентського самоврядування і активності самого студента, що, в свою чергу, формує багатогранну, цілісну, всебічно розвинену особистість.

Ректорат у своїй діяльності базується на таких принципах, як: системність процесу виховання; безперервність і спадкоємність у вихованні; єдність історичного, національного та загальнолюдського у вихованні;

розвиток національної свідомості, прищеплення любові до свого народу, поваги до його культури, традицій, звичаїв, а також поваги до культури інших народів, оволодіння цінностями української та світової культури в усіх сферах життєдіяльності; гуманітаризація, гуманізація виховання; єдність навчання та виховання; співробітництво, партнерство, взаємодія між викладачем і студентом, що сприяє поглибленому процесу навчання, перетворенню студента в активного суб'єкта навчання та виховання; індивідуалізація виховного процесу – діалектичне поєднання індивідуальних і колективних форм.

Переорієнтація з безпосереднього колективного впливу на індивідуальні форми виховної роботи; інтеграція традиційних і нових форм виховної роботи; гармонізація родинного та суспільного виховання, що базується на поєднанні й координації виховних зусиль родини та ВНЗ; формування творчої активності, самодіяльності студентської молоді, що проявляється в поєднанні педагогічної майстерності з ініціативою та самодіяльністю студентів, у ствердженні життєвого оптимізму та розвитку навичок позитивного мислення; активізація студентського самоврядування; формування в усіх підрозділах і структурах ВНЗ особливого мікроклімату теплоти й довіри, доброзичливості та взаєморозуміння, співробітництва та взаємодопомоги, спрямованих на створення внутрішньої єдності всіх членів колективу та взаємної підтримки один одного на всіх рівнях; системне формування особистості майбутнього фахівця через вплив усіх функціонуючих у ВНЗ структур і підрозділів як у навчальний, так і позанавчальний час; світський характер виховної роботи серед студентської молоді, несумісний з пропагандою насильства, жорстокості, людиноненависницьких теорій.

Кафедра є важливою ланкою реалізації виховного потенціалу ВНЗ. Кафедри планують, визначають мету і завдання виховної роботи, її організаційні принципи, керуючись концептуальними засадами гуманітарної освіти в Україні, Концепцією виховання дітей і молоді в національній

системі освіти, Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті, іншими нормативними документами з актуальних проблем виховання студентської молоді, враховуючи специфіку навчального закладу, запити і потреби студентів.

Виховна робота кафедри полягає в наступному: формування професійних якостей сучасного спеціаліста як людини, особистості; проведення професійно-орієнтаційної, інформаційно-просвітницької, культурно-виховної роботи серед студентів, розвиток їх творчих та інтелектуальних здібностей, залучення до різноманітної діяльності за інтересами, участі в культурно-освітній, спортивно-оздоровчій та інших видах діяльності; сприяння роботі рад студентського самоврядування факультетів, гуртожитків; навчального закладу в цілому; безпосередня участь у реалізації заходів, що проводяться ректоратом, на факультетах, у гуртожитках, клубах; організація роботи наставників академічних груп

студентів (участь у навчально-виховних і громадських, культурно-освітніх і культурно-виховних заходах у групі; робота з активом академічної групи, індивідуальна виховна робота зі студентами групи; студентами, які проживають у гуртожитках та ін.).

Куратор (тьютор, наставник) академічної групи є суб'єктом виховної роботи. При проведенні організаційно-виховної роботи серед студентів академічної групи куратор спирається на положення, які визначені в Концепціях, Положеннях та інших нормативних документах ВНЗ.

Куратор академічної групи разом зі студентами складає план виховної роботи на навчальний рік, який затверджує декан факультету чи його заступник із виховної роботи. Цей план узгоджується з проректором з виховної роботи ВНЗ та радою факультету.

План організаційно-виховної роботи куратора академічної групи університету передбачає: знайомство куратора зі студентами академічної групи, виявлення їх інтересів, запитів (перший курс); проведення зустрічей зі студентами групи, індивідуальних бесід, зборів групи щодо якісного навчання; ознайомлення з правами і обов'язками студентів; ознайомлення студентів з «Правилами внутрішнього розпорядку» у ВНЗ, умовами

проживання в гуртожитках, вимогами Статуту ВНЗ; організацію виховної роботи серед студентів групи, які проживають у гуртожитках; організацію та проведення зустрічей студентів академічної групи з державними діячами, ветеранами праці, Великої Вітчизняної війни, працівниками культури і мистецтва, правоохоронних органів, органів охорони здоров'я; відвідування студентами музеїв, театрів, естрадно-концертних програм, художніх виставок, екскурсій.

Діяльність куратора академічної групи студентів ВНЗ спрямована на: формування культури і професійних якостей сучасного спеціаліста; набуття студентами групи сучасного досвіду успадкування духовних надбань українського народу; залучення студентів до наукової роботи, проведення національно-культурної, просвітницької та організаційно-педагогічної роботи серед молоді; формування історичної пам'яті, національної свідомості, гідності та чіткої громадянської позиції студента; допомогу студентам в оволодінні новим інтелектуальним баченням світу і свого місця в ньому, розвиток здібностей особистості, їх повноцінна реалізація в різних видах діяльності; постійне співробітництво, співтворчість зі студентським активом та органами студентського самоврядування, молодіжними творчими об'єднаннями, рухами, а також організація життєдіяльності колективів академічних груп, розвиток ініціативи, творчості, самостійності, набуття організаторських знань, умінь і навичок; активне залучення студентів до управління навчально-виховним процесом шляхом передачі реальних прав та повноважень у розв'язанні різноманітних проблем життя, створення здорового морально-психологічного клімату в академічній групі; проведення виховної роботи зі студентами, які мешкають у гуртожитках, сприяння організації їх здорового способу життя, вирішення житлово-побутових проблем; постійне проведення психолого-педагогічної діагностики рівня інтелектуального розвитку та моральної вихованості студентів; участь у роботі вченої ради факультету, засідань кафедр при обговоренні питань, пов'язаних із роботою групи чи окремих її студентів; спонукання студентів

до активної протидії проявам аморальності, правопорушень, бездуховності, антигромадській діяльності, вживанню наркотичних речовин, алкогольних напоїв, куріння.

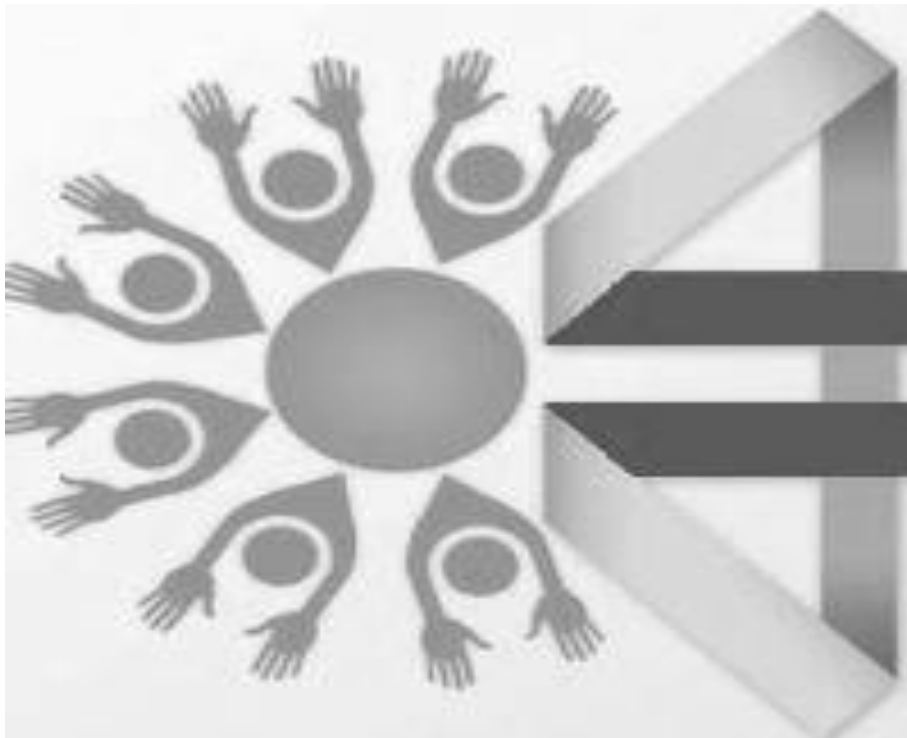

Педагог своєю особистістю впливає на формування у студентів певних компонентів загальнолюдської і професійної культури. «У вихованні, – писав К. Д. Ушинський, – все повинно базуватися на особистості вихователя, тому що виховна сила виливається тільки з живого джерела людської особистості. Ніякі статuti і програми, ніякий штучний організм закладу, хоч би як хитро він був придуманий, не може замінити особистості в справі виховання» [34].

Висока культура мислення, спілкування, мовлення, поведінки, зовнішності, жестів, міміки, володіння основами психотехніки, морально-духовних цінностей та багато іншого – це той духовний капітал педагога, який є живильним джерелом виховання студентів [16].

Студентське самоврядування у вищих навчальних закладах є складовою демократизації вищої школи. Проблема самоврядування в закладах освіти набула своєї актуальності в кінці ХХ на початку ХХІ ст., тобто в період становлення української незалежної держави. Студентське самоврядування є важливим фактором розвитку і модернізації суспільства, виявлення потенційних лідерів, вироблення у них навичок управлінської та організаторської роботи з колективом, формування майбутньої еліти нації.

Опора на ініціативу, активну життєву позицію, ціннісні орієнтації студентства є реальним показником цивілізованості суспільства, утвердження в ньому демократичних начал.

З метою організаційного та науково-методичного забезпечення впровадження студентського самоврядування у вищих навчальних закладах Міністерство освіти і науки України наказом від 03.04.2001р. №166 затвердило «Положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах». Згідно з ним «самоврядування у вищому навчальному закладі – це самостійна громадська діяльність студентів із реалізації функцій управління вищим навчальним закладом, яка визначається ректоратом (адміністрацією), деканатами (відділеннями) і здійснюється студентами відповідно до мети і завдань, що стоять перед студентськими колективами» [32].

Запровадження студентського самоврядування у вищих навчальних закладах є конкретною реалізацією громадянських прав студентів, формування у них почуття відповідальності, вміння вирішувати соціальні, економічні та культурно-освітні проблеми. Водночас студентське самоврядування є дієвою формою самовиховання.

Значне місце в системі формування всебічно розвиненої особистості студента мають займати позааудиторні форми виховання: діяльність наукових гуртків, творчих студій, конференцій, дискусійних клубів, зустрічей з письменниками, художниками, акторами та ін.

Як ми бачимо, процеси навчання і виховання у вузі нероздільні: кожен викладач під час лекцій і семінарських занять передає знання, ділиться своїми поглядами і життєвим досвідом, а значить – виховує. У середовищі викладачів, адміністрації вузів сьогодні немає єдиного ставлення до цієї проблеми. Багато хто з колег взагалі заперечують свою роль вихователя, вважаючи, що це завдання виключно сім'ї, інші вважають себе вправі і зобов'язаними «виховувати», роблячи некоректні зауваження, ображаючи і принижуючи молодих людей. Як і в більшості складних питань немає однозначної і простої відповіді на це дуже серйозне питання: «Яким має бути виховання студентів у вузі?». Не претендуючи на вичерпну відповідь, хочеться підкреслити два важливих аспекти цієї проблеми.

Викладач вузу, усвідомлено або неусвідомлено впливаючи на розум і душі студентів, повинен твердо слідувати заповіді: «Не нашкодь». Студент – не предмет нашої викладацької праці, не посудина для передачі знань, а сформована особистість, до якої потрібно ставитися з повагою і розумінням.

Сучасний стан суспільства значною мірою дозволяє реалізувати демократичні механізми, зокрема, отримувати зворотний зв'язок від «вихованців» і припиняти надлишкову жорсткість викладача, що межує з самодурством, хамство або, навпаки, повну безпринципність по відношенню

до студентів, які не здатні і (або) не хочуть вчитися, створюють неробочу обстановку в студентській аудиторії. Представляється корисним проводити анкетування студентів, які закінчили навчання у викладача, в тому числі і після закінчення вузу, щоб адміністрації мати уявлення про статистично значущу думку студентів і контролювати професійну придатність викладачів, своєчасно вживати заходів щодо тих, хто не здатний працювати зі студентами.

Другий аспект виховної діяльності у вузах, який також є досить актуальним – це бюрократизація виховного процесу. Активність, з якою ініціюється процес «виховання» на папері, навряд чи допоможе вирішити завдання підвищення рівня виховної роботи на ділі. Кількість паперів, які повинні заповнювати куратори студентських груп, в останні роки збільшилася в кілька разів. Доцільно експертно оцінити кількість часу, який потрібен куратору для проведення всіх пропонованих анкет і тестів, складання планів та заповнення звітів і, ймовірно, скоротити цю складову виховання до розумного мінімуму.

На наш погляд, досить поширений у вузі спрощений підхід до виховної роботи, при якому виховні завдання, які вирішуються в навчальному процесі, локалізуються і зводяться до введення в навчальний план таких дисциплін, як професійна етика. У ході аналізу змісту освітньої програми «зону відповідальності» за формування загальнокультурних компетенцій, безпосередньо пов'язаних з питаннями ціннісного самовизначення, часто обмежують тільки історією і філософією. Ці дисципліни дійсно відіграють визначальну роль у становленні громадянської самосвідомості майбутнього фахівця. Але навіть сама ідеальна програма з історії та філософії не може бути єдиним компонентом виховання в навчанні. Безумовно, гуманітарний зміст володіє величезним розвиваючим потенціалом. Однак наївно, якщо не сказати небезпечно, припускати, що виховує та чи інша дисципліна, яким би глибоким змістом вона не була наділена. Ще раз підкреслимо, що робота над результатами освіти, ядро яких складає система цінностей випускника,

майбутнього професіонала, повинна бути актуалізована у змісті, методах і засобах навчання з кожного курсу.

Важливою частиною освоєння освітньої програми є практика. Традиційно основна мета професійної практики виражалася у формуванні професійних умінь і навичок, а також у розвитку професійно значущих якостей і властивостей особистості студента. Однак практика забезпечує не тільки досвід професійної діяльності, а й занурення в життя професійного співтовариства, знайомство з особливостями взаємодії всередині нього, роботу в команді професіоналів, представляє зразки професійної поведінки, моделі відносин. Виробнича практика, яка допомагає опанувати змістом професійної діяльності, виступає умовою успішного виховання ціннісного ставлення до професії у студентів.

Саме тому дуже важливо, щоб на практику студентів відправляли не просто в ті місця, де їх не відмовляться прийняти, а туди, де вони зможуть побачити приклади ціннісного та відповідального ставлення до праці, майстерності, творчості, дисципліни, захопленості професією. Це можливо в тому випадку, коли мова йде не про так звані місця практики або її бази, а про підприємства і організації, які стають соціальними партнерами вузу, включаються у спільну реалізацію виховних програм, демонструють реальну зацікавленість в якості освіти випускників.

Уклад університетського життя висловлює дух освітньої установи, стиль відносин між учасниками освітнього процесу, загальні пріоритети, традиції, причому не насаджені штучно, а дійсно прийняті і поділяє вся спільнота. Етичний кодекс, який визначає тип укладу, зазвичай регламентує головні аспекти корпоративної культури, обов'язкові для адміністрації, викладачів та студентів, містить правила і стандарти поведінки, поширювані на всіх членів колективу незалежно від займаної посади, статусу.

Безумовно, кожен вуз – це складноорганізований полікультурний простір, тим не менш, з урахуванням унікальної субкультури кожного представника спільноти, завжди є можливість гармонізації пріоритетів,

вибору тих орієнтирів, цілей – цінностей, які висловлюють неповторність вузу, його особливе місце в науковому та освітньому просторі, принципи його діяльності та побудови системи відносин.

Відзначимо, що свої кодекси сформулювали багато вузів, тим більше що такі складові кодексів, як місія, цілі, політика, стали обов'язковими компонентами вузівських систем менеджменту якості, однак дуже часто ми маємо справу просто з красивими фразами, далекими від реального життя освітньої установи і цінностей, що визначають його діяльність. Корпоративний кодекс має сенс як ресурс виховання тільки в тому випадку, якщо закладені в його основу ідеї визначають зміст всіх процесів вузу і відносин всередині них і вибираються з урахуванням спрямованості професійної підготовки, економічних, регіональних, національних особливостей, історії розвитку та традицій.

Корпоративні цінності виражають професійну етичну норму і, відповідно, обумовлюють формування професійної культури. Вона засвоюється у вузі і переноситься в професію. У цьому сенсі дуже важливий приклад викладача як носія професійної культури. Провідна роль у вихованні студентів належить професорсько-викладацькому складу, науковцям університету. Сьогодні виховання може і повинно бути зрозуміле не лише як одночасна передача досвіду від старшого покоління до молодшого, а й як взаємодія і співпраця викладачів і студентів у сфері їх спільної навчальної та позанавчальної діяльності. Особливо підкреслимо значення спільних досліджень, коли студент отримує можливість потрапити в лабораторію майстра, відчувати себе частиною наукової школи, долучитися до цінностей науки, задуматися про відповідальність вченого, як і будь-якого професіонала, за результати своєї праці.

На жаль, більшість вузівських викладачів відокремлюють себе від питань виховання, не включаючи їх у коло своїх компетенцій. Викладачі не особливо зацікавлені в проведенні виховної роботи, та й не дуже готові до її проведення. Багато хто працює паралельно в декількох різних місцях і тому

не мають необхідним часом для «виховних контактів» зі студентами. Крім того, одним з головних критеріїв оцінки роботи викладача в сучасному вузі оголошена його науково-дослідна та впроваджувальна робота, що також вимагає великої кількості часу. Водночас критерії оцінки роботи викладача з його основної професійної діяльності – педагогічної та виховної – залишаються невизначеними.

Як не дивно, але в нашій вищій школі існує тверда думка, що спеціальну психолого-педагогічну підготовку аспірантам – майбутнім викладачам – давати зайве. Тим часом виховна робота – це не хобі, вона вимагає спеціальної підготовки, причому не епізодичної, а систематичною. І якщо «мистецтво виховувати» повинні втілювати викладачі вузів, значить, в першу чергу їх треба навчати науковим основам і практичним прийомам цієї нової для них діяльності, насамперед – психології та педагогіці. Викладачів потрібно навчати вмінню спілкуватися з людьми іншого покоління з іншими уявленнями та іншою шкалою цінностей, розуміти і враховувати позиції, інтереси, смаки і погляди студентства. Викладач повинен виховувати всією своєю поведінкою, високим духовно-моральним виглядом, захопленістю своєю справою, творчим підходом, ерудицією і креативністю, академічної культурою і професійною етикою, чіткістю виконання обов'язків і трудовою дисципліною, принциповістю, розумною вимогливістю до себе і студентів.

Підвищення якості вищої освіти безпосередньо пов'язане з удосконаленням виховної роботи. Однак справедливо і «зворотне» судження: без зміни методології управління якістю освіти у вузі неможливо оновлення принципів і змісту виховання. Не випадково сьогодні розробляються такі моделі внутрівузівських систем менеджменту якості, в основі яких не процесний, а ціннісно-мотиваційний підхід. Ключова ідея його полягає в тому, що культура якості повинна бути вихована, що якість освіти неможливо досягти за рахунок формальної регламентації діяльності ВНЗ та оптимізації документообігу. Воно виникає тільки за умови ціннісного ставлення до особистості викладача і студента, забезпечення можливостей

для професійного та особистісного розвитку, справедливої та об'єктивної оцінки праці.

Підвищення якості підготовки фахівців неминуче пов'язане з активізацією виховних процесів у вузі. Водночас саме вони, як показує досвід, стають найбільш вразливим місцем діяльності вищої школи. Причиною такого стану справ є і девальвація виховання, що відбулася в 1990-і роки, і традиційний крен вузівської підготовки в область навчальної діяльності. Навіть якщо виховна робота здійснюється, то часто стихійно, без урахування складної структури академічного взаємодії. У кінцевому рахунку це призводить до неузгодженості зусиль педагогів. Ми маємо, таким чином, безліч «виховних провідників», кожен з яких пропонує студентам певний напрямок руху.

Сьогодні необхідно інтегрувати окремі виховні впливи в єдину систему, яка не тільки виключає протидію, але і посилює ефективність індивідуальних педагогічних впливів з допомогою їх «резонування». Відродження виховних традицій вузу слід розглядати як необхідну умову істотного підвищення якості професійної освіти, розвитку людського капіталу засобами освіти, фактор соціокультурної модернізації країни.

1.5. Зміст та напрямки виховної роботи у вищому навчальному закладі.

Зміст виховної роботи – це те, що впливає із багатства суспільно-історичного досвіду, цінностей культури і використовується для потреб виховного процесу, тобто це система цінностей світової і національної культури, яку учні повинні засвоїти, зберегти і розвинути відповідно до поставленої мети і завдань виховання.

Зміст роботи педагога полягає у пошуковій спільно з вихованцями кращих зразків культури; організації різних видів спільної діяльності (пізнавальної, суспільно корисної, трудової, художньої, декоративно-

прикладної, правової, екологічної, туристично-краєзнавчої, фізкультурно-спортивної та інше), яка включає кожного учня в активну взаємодію із сучасною культурою.

У процесі спільної діяльності і спілкування культурні цінності пізнаються, засвоюються і присвоюються особистістю. Так, навчаючись, людина пізнає, відкриває, вивчає істину; працюючи, вона зберігає, удосконалює, малюючи, набуває уміння малювати; виявляючи милосердя, стає милосердним, займаючись фізичною культурою, зміцнює й удосконалює своє тіло, переборюючи труднощі, стає мужнім, тощо.

Діяльність людині дозволяє проникнути в глибину процесу, явища, образу, оцінити їх значення з позицій людського життя, наповнити власне життя здобутками культури. Інтелектуальний, трудовий, моральний, естетичний, фізичний розвиток завжди є новоутворенням в особистісній структурі, яке з'являється у процесі активної діяльності особистості, що спрямована на конкретний об'єкт: книгу, навчально-дослідну ділянку, шкільне поле, малюнок, здоров'я, національне багатство.

У процесі взаємодії з дійсністю у дитини з'являється можливість усвідомлювати себе в навколишній реальності. Але ця можливість є потенційною. Для того, щоб вона стала актуальною, необхідна допомога вихователя в осмисленні і середовища, і діяльності, і себе як «я», що володіє внутрішнім автономним світом.

Головним об'єктом осмислення є соціальні відношення, вироблені людством протягом історії свого розвитку. Відношення має місце у взаємодії педагога і учня у будь-якому виді діяльності (пізнанні, праці, художній творчості та інших). Так, працюючи на шкільній ділянці з учителем, діти осягають ставлення до природи, землі, праці, людини, знань, науки; перебуваючи на екскурсії в музеї, виявляють ставлення до минулого, прогресу, цивілізації, людства; вивчаючи на уроці літературний твір, переживають гуманне ставлення до людини, життя, суспільства.

Серед безмежної кількості відношень людини до навколишньої дійсності виокремлюється лише та сукупність відношень, яка включає найбільш значущі для людського життя відношення. Такими є відношення до людини, життя, суспільства, праці, пізнання, до самої себе.

Для того, щоб вихованець умів прожити відношення, педагог повинен допомогти йому відчувати, осмислити зв'язок його власного «Я» і об'єкта дійсності; а для того, щоб він умів встановити відношення – допомогти йому оцінити цей зв'язок, усвідомити його смисл для власного життя.

Відношення – це інтегральна позиція особистості. Виробити у вихованця важливі для людського життя відношення, власну позицію, ціннісні орієнтації – означає навчити його жити. Тому зміст виховної роботи полягає водночас і у суб'єктивному досвіді особистості з її ставленнями, цінностями і смислами, уміннями, соціальними навичками, способами поведінки, здібностями.

Упродовж сторіч, починаючи з афінської системи виховання, діє ідеал цивілізованого суспільства – ідеал фізичної і моральної досконалості. «Педагогічна система кожної історичної епохи, – пише академік М. Г. Стельмахович, – висуває свій оригінальний чи актуальний уже знаний образ людини. Кардинальні зміни в житті суспільства вносять відповідні корективи у виховний ідеал. Тож цілком закономірно виникає питання про сучасний ідеал національного, родинного, громадського виховання в Українській державі» [30].

Головною метою національного виховання на сучасному етапі є передача молодому поколінню соціального досвіду, багатства духовної культури народу, його національної ментальності, своєрідності світогляду, формування національної самосвідомості, розвиненої духовності, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, фізичної, екологічної культури, розвиток індивідуальних здібностей і таланту.

Зміст національного виховання відображає в єдності його загальну мету (всебічний і гармонійний розвиток дитини), завдання (індивідуалізація і

соціалізація) й складові частини (розумове, моральне, трудове, естетичне, фізичне виховання). Кожен з цих напрямів має свій зміст і завдання. У зміст національного виховання входять також утвердження позитивних рис національного характеру і усунення чи запобігання рис негативних. Не менше значення має передача молоді загальнолюдських культурних цінностей: критичного мислення і нових способів діяльності, гуманізму, розуміння пріоритетів інших та взаємозалежності з людьми.

Зважаючи на вище сказане, міст і структура системи виховної роботи у вузі визначається, на наш погляд, наступним набором пріоритетних функцій:

- інформаційно-організаторська: організація будь-якого виду виховної діяльності починається з визначення цілей, відбору змісту, методів і форм роботи як з студентами, так і з педагогічними кадрами;

- підвищення виховної культури викладачів, опису та аналізу досвіду виховної роботи;

- здійснення індивідуальної роботи: впровадження орієнтованих на активізацію самовиховання форм діяльності педагога і студента;

- управління інноваціями: науково обґрунтована експертиза нововведень, спрямованих на формування особистісних якостей викладачів і студентів;

- конструктивна: моделювання, розробка і апробація виховних технологій, документації, планів виховної роботи;

- діагностико-аналітична: діагностика стану виховного процесу у вищому навчальному закладі, професійної компетентності випускника;

- оцінювання результатів і якості виховання: набір методик оцінювання ефективності впровадження інноваційних методів виховання;

- забезпечення надійності: насичення виховної системи вузу рекомендаціями та розробками педагогічної науки.

Пріоритетними стають згуртованість і чіткість ділового співробітництва, узгодженість в навчальній роботі, домінуюча система цінностей: доброзичливість, такт в спілкуванні студентів і викладачів.

Вирішення завдань виховної роботи у вищому навчальному закладі здійснюється за напрямками:

- громадянське виховання;
- родинно-сімейне виховання;
- військово-патріотичне виховання;
- моральне виховання;
- екологічне виховання;
- трудове виховання;
- художньо-естетичне виховання;
- формування здорового способу життя;
- превентивне виховання;
- сприяння творчому розвитку особистості.

Кожен з напрямків виховної роботи спрямований на досягнення мети, розв'язання конкретних завдань і передбачає використання відповідних форм та методів роботи. Незмінна єдність, взаємодоповнюваність усіх видів виховання є важливою умовою результативності виховної роботи в цілому. Формування світоглядної культури передбачає збагачення і розвиток світогляду студентів як системи знань і переконань щодо навколишнього світу та свого місця у ньому, кристалізацію життєвих принципів особистісного буття, вироблення вміння обстоювати їх на практиці, виховання толерантності, поваги до людей, які мають інші світоглядні цінності.

Важливе значення має також залучення молоді до активного суспільного життя, виконання громадських доручень, особиста ініціатива й участь у підготовці та проведенні культурно-масових і громадсько-політичних заходів.

Розглянемо детальніше напрямки виховної роботи, завдяки яким здійснюється реалізація зазначеного та основних завдань і принципів виховної роботи у вищому навчальному закладі.

Духовне та моральне виховання студента – це складна інтегральна система формування його особистісних якостей, які характеризують ступінь розвитку і саморозвитку моральних цінностей, переконань, мотивів, знань, умінь, почуттів і здібностей, що їх студент виявляє в різних ситуаціях морального вибору та моральної діяльності в порівнянні з тими високогуманними цінностями, принципами, правилами, які в сучасному соціокультурному середовищі заведено вважати нормативними або ідеальними. Таким вихованням забезпечується засвоєння студентами моральної культури суспільства, норм поведінки, між людських стосунків, сприйняття їх як правил, що регулюють власну життєдіяльність, усвідомлення критеріїв добра і зла.

У результаті морального виховання досягається єдність етичних знань, моральних почуттів та переконань і потреб у високоморальних вчинках. Важливим показником міри моральності особистості є ступінь зрілості її основних моральних рис, таких як совість, честь, гідність, доброта, відповідальність, сором, дисциплінованість, принциповість. Висока моральність – це завжди єдність слова і діла, чесність і порядність, сумлінне виконання людиною синівських, професійних, громадянських обов'язків, вірне служіння Україні. Втілюється моральність у конкретних вчинках, діях індивіда незалежно від сфери їх вияву.

У моральному вихованні поєднуються принципи і норми загальнолюдської моралі та національної моральної цінності. Моральне виховання пов'язане з правовим вихованням. Поєднуючись, вони забезпечують формування культури людської поведінки.

Студент є носієм певної моралі і виховується як під час навчально-виховного процесу, так і середовищем особистого буття. У зв'язку з цим важливу роль відіграють соціогуманітарні дисципліни, передусім етика, бесіди на моральну тематику, зустрічі з видатними особистостями, читання художньої літератури, неухильне додержання правил внутрішнього

розпорядку університету. Значний потенціал морального впливу на студентів має первинна профспілкова організація студентів.

Отже, у процесі організації життєдіяльності студентів у культурно-освітньо-виховному просторі сучасного вищого навчального закладу складається система цілей, які орієнтують педагогічний персонал на розвиток виховання студента передусім як громадянина, як фахівця, як високоморальної, інтелігентної, творчої, конкурентоспроможної особистості, як культурної людини.

Виховання студента як громадянина передбачає становлення патріота, тобто людини з активною громадянською позицією, орієнтованої на демократичні цінності та свободи, здатної до захисту права та виконання своїх громадських обов'язків, відображених у Конституції України.

Виховання студента як фахівця орієнтовано на розвиток:

- глибокої зацікавленості, любові до вибраної професії, професійної самосвідомості, ерудиції та компетенції;
- усвідомлення професійного інтересу й відповідальності;
- здатності ставити творчі та ефективно розв'язувати професійні завдання у вибраній сфері професійної діяльності;
- готовності приймати нестандартні рішення;
- відкритості для нових досягнень науки, техніки і практики.

Важливу роль у цьому процесі відіграє особистість викладача, насамперед дисциплін фахового спрямування.

Виховання студента як високоморальної особистості має на меті розвиток:

- високого рівня моральних чеснот (чесності, обов'язку, відповідальності, доброзичливості тощо);
- моральної культури, включаючи розуміння високоморальних національних і загальнолюдських цінностей;
- гуманістичних поглядів, переконань і світогляду.

Виховання студента як інтелігентної особистості спрямовано на розвиток:

- високої культури спілкування та поведінки;
- високого рівня ерудиції;
- системності та критичного мислення;
- естетичної, художньої культури;
- прогресивних поглядів та переконань;
- толерантності й поважного ставлення до людей іншої національності та інших поглядів і переконань;
- кращих рис і традицій української інтелігенції.

Виховання студента як творчої особистості передбачає розвиток:

- методологічної, дослідницької культури;
- творчо-пошукових умінь та здібностей;
- здібностей як до індивідуальної, так і до колективної творчості у вибраній сфері професійної діяльності;
- здібностей до креативного, системного застосування знань у розв'язанні професійних теоретичних і практичних завдань.

Виховання студента як конкурентоспроможної особистості ставить за мету розвиток:

- працьовитості;
- стресостійкості;
- неперервного професійного саморозвитку;
- комунікативних і лідерських якостей;
- етично-правової відповідальності;
- уміння виконувати та завершувати роботу на високому якісному рівні;
- прагнення постійно підвищувати свій рівень інформаційної культури.

Інтеграція всіх наведених якостей уможливорює виховання студента як культурної людини, у зв'язку з чим велика відповідальність покладається на професійні кафедри.

Національне виховання – це історично обумовлена і створена самим народом система ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв та інших форм соціальної практики, спрямованої на організацію життєдіяльності молоді, виховання її у дусі природно-історичного розвитку матеріальної і духовної культури нації. Система виховання ґрунтується на ідеях національного світогляду, філософії, ідеології, а не на ідеях якогось учення чи якоїсь партії, громадсько-політичної організації.

Національна система виховання ґрунтується на засадах родинного виховання, народної педагогіки, наукової педагогічної думки, що ввібрали в себе надбання національної виховної мудрості. Вона охоплює ідейне багатство народу, його морально-естетичні цінності, трансформовані в засобах народної педагогіки, народознавства, принципах, формах і методах організації виховного впливу на молодь (теоретичний аспект), а також постійну і систематичну виховну діяльність сім'ї, державних і громадських навчально-виховних закладів, осередків (практичний аспект).

Патріотичне виховання – його метою є формування у студентів поваги та любові до Батьківщини, відданості, готовності захищати, збагачувати особистою працею, максимально сприяти вивченню та досконалому володінню державною мовою. Принципово важливим є вивчення історії, культури, традицій, звичаїв України, кращих досягнень у галузях науки, освіти, техніки, мистецтва як минулого, так і сучасності. Патріотичне виховання здійснюється з урахуванням специфіки навчальних дисциплін на лекціях, семінарах, практичних заняттях та у позаурочний час.

Патріотизм – це поєднання знань, почуттів і дій. Патріотичне виховання не протиставляється, а органічно доповнюється національним та інтернаціональним вихованням. У процесі патріотичного виховання культивуються кращі риси української ментальності - любов до України,

працелюбність, індивідуальна свобода, зв'язок із природою, щирість і доброта, гостинність, повага до рідних. Істинний патріот – це завжди людина національно зріла.

Інтернаціональне виховання – це залучення молодих людей до економічних, політичних, соціальних, культурологічних та інших цінностей, створених народами світу, формування поваги до міжнародного суспільного досвіду, бажань і вмінь його переймати, допомагати представникам інших етносів, суспільств та держав у розв'язанні наявних питань і проблем.

Важливе значення для формування у молодих людей інтернаціональних почуттів має вивчення іноземних мов, упровадження в навчальний процес в університеті європейських технологій навчання і критеріїв оцінок знань, стажування та участь у міжнародних конференціях, співпраця з провідними вищими навчальними закладами України та інших держав, виступи перед студентами викладачів університету, які працювали або стажувались за кордоном, лекції іноземних фахівців, проведення тематичних «круглих столів», відвідування виставок, на яких репрезентовані новітні досягнення іноземних науковців, фахівців, фірм, підприємств у галузях освіти, науки, техніки та технологій.

Інтернаціональне виховання органічно доповнює патріотичне виховання, допомагає глибше усвідомити місце і роль України у світі, чіткіше визначити шляхи її інтеграції у європейське і світове співтовариство.

Правове виховання – це формування соціально зрілої, відповідальної поведінки юнаків та дівчат на основі знань, норм і принципів чинного законодавства України, поваги до прав і свобод інших людей, шанобливого ставлення до державних символів. Правова культура особистості невід'ємна від активної протидії особам, організаціям і установам, що порушують закони, зазіхають на територіальну цілісність і незалежність України, завдають збитків державі та її громадянам.

Важливим складником цього напряму виховання є правова освіта, яка забезпечується викладанням правових дисциплін, пропагандою чинного

законодавства викладачами університету, організацією зустрічей студентів і співробітників університету з працівниками правоохоронних органів, проведенням «круглих столів», вечорів запитань і відповідей, виставок тематичної літератури.

Важливим засобом правового виховання є створення атмосфери вимогливості щодо сумлінного виконання студентами своїх функціональних обов'язків, додержання положень і правил внутрішнього розпорядку університету, наказів ректора, розпоряджень деканів.

Трудове виховання – має на меті формування любові до праці та потреби в ній, потреби в набутті знань і вмінь професійно здійснювати діяльність, реалізовувати через неї свої нахили і здібності, виконувати свої обов'язки професійно, відповідально, якісно. Трудове виховання ефективно впливає на становлення і розвиток волі, здатності цілеспрямовано переборювати труднощі, що виникають на життєвому шляху людини, сприяє усвідомленню цінності праці та її провідної ролі в утвердженні індивіда у суспільстві і розвитку суспільних відносин, учить правильно організовувати трудовий процес, творчо, ініціативно та зацікавлено ставитись до самої праці, її результатів, до людей, які люблять і вміють працювати.

Трудове виховання здійснюється передусім через залучення студентів до конкретних видів діяльності. Основний вид праці студентів – навчання. Належно організований навчальний процес спонукає студентів до цілеспрямованого набуття знань і досвіду, сумлінного виконання своїх обов'язків, оволодіння вибраною професією. Формування поваги та любові до праці і потреби в ній відбувається також через залучення студентів до інших видів діяльності, зокрема громадсько-політичної, науково-дослідної, художньої самодіяльності, спортивних змагань, суспільно корисної праці.

Важливу роль у трудовому вихованні відіграють кафедри, студентська рада, наукове студентське товариство та первинна профспілкова організація студентів. Оволодіння студентами спеціальними дисциплінами, навчальними курсами «Безпека життєдіяльності», «Основи охорони праці» допомагає

формувати культуру праці, слідувати у цій сфері законам розвитку людини, природи і суспільства.

Професійне виховання – взаємозв’язане з трудовим вихованням та є його логічним продовженням. Суттю професійного виховання є становлення студента як фахівця. Розв’язанню даного завдання підпорядковується діяльність усіх структурних підрозділів вузу перш за все – дирекції, кафедр та наставників академічних груп і кожного викладача.

Навчальний процес в університеті є основною ланкою професійного становлення студента. Тому принципово важливо поєднувати теорію і практику, з найбільшою ефективністю передавати студентам необхідний обсяг знань і вмінь, навчити їх систематично працювати над собою, вміло користуватися набутими знаннями в ринковій економіці. Лекції, практичні заняття, зустрічі з фахівцями, самостійні заняття в бібліотеці, науково-дослідна робота, підготовка курсових і дипломних робіт – далеко не повний перелік форм роботи на шляху професійного становлення молодих людей.

Важливою в цьому процесі є особистість викладача, передусім дисциплін фахового спрямування. Одним з складників професійного становлення є оволодіння знаннями та навиками роботи з людьми, психологічна готовність працювати в ринкових умовах та відповідати за результати своєї роботи. Результатом професійного виховання є любов і повага до вибраної професії, глибокі та різнобічні фахові знання і вміння, творчий підхід індивіда до розв’язання наявних проблем, готовність приймати нестандартні рішення, особиста відповідальність за справу, відкритість для нових досягнень науки, техніки і практики.

Організують та здійснюють заходи з цього напрямку студентська рада, наукове студентське товариство та первинна профспілкова організація студентів.

Виховання культури поведінки та спілкування спрямоване на набуття сукупності ustalених морально-естетичних і соціально значущих якостей

особистості, які виявляються в повсякденному житті та умінні співіснувати з іншими людьми.

Виховання культури поведінки ставить за мету засвоєння моральних вимог суспільства, закріплених у нормах, принципах та ідеалах, та їх інтеграцію в особистий досвід. Культура поведінки охоплює:

- зовнішній вигляд;
- автономність та ролі;
- імідж і презентація;
- стиль життя і репрезентування себе.

Виховання культури спілкування, у свою чергу, передбачає формування таких якостей:

- гуманності, толерантності;
- уміння передбачати морально-психологічні наслідки своєї поведінки;
- здатності до компромісів.

Виховання культури навчальної та науково-дослідної діяльності розглядається як цілісна, багатовимірна, багаторівнева, відкрита особистісно-й ціннісно-орієнтована система творчої самореалізації, саморозвитку, самовиховання, заснована на інтеграції логічних, інтуїтивних, евристичних, рефлексивних, емпатійних компонентів.

До найбільш ефективних педагогічних технологій, які забезпечують саморозвиток і самовиховання студентів, належать:

- технологія проблемно-пошукового навчання;
- особистісно-орієнтовані технології організації навчально-виховної діяльності студентів;
- тренінги творчого саморозвитку, особистісного зростання, релаксації, аутотренінгу;
- ігри-дослідження;
- суб'єктно-орієнтовані дослідні практикуми;

- інформаційні технології.

Виховання інформаційної культури у загальному розумінні – це виховання у сфері культури, пов'язаної із функціонуванням та користуванням інформацією в суспільстві.

Модель інформаційної культури особистості становлять три компоненти:

- когнітивний блок (інтернет-грамотність; навички поводження з інформацією; уміння організувати пошук необхідної інформації; уміння працювати з відібраною інформацією: структурувати, систематизувати, узагальнювати, подавати у вигляді, зрозумілому іншим людям; уміння спілкуватися з іншими людьми за допомогою сучасних засобів інформації тощо);
- емоційно-ціннісний блок (зміст інформаційних потреб та інтересів; мотиви звернення до різних джерел інформації та пов'язані з ними очікування; ступінь задоволення інформаційних потреб, самооцінка інформаційної компетентності тощо);
- праксеологічний блок (способи пошуку та канали одержання необхідної інформації; інтенсивність звернення до різних джерел інформації та їх характеристика; застосування одержаної інформації в різних сферах своєї діяльності; способи розповсюдження нової інформації, форми діяльності в Інтернеті тощо).

Виховання інформаційної культури починається з формування інформаційної складової – знань. Саме вони, трансформуючись далі в уміння і навички, закладають основу когнітивного блоку, а потім безпосередньо впливають на рівень інформаційної культури студентів. Інформаційна культура студентів стає визначальним фактором їхньої майбутньої трудової діяльності.

Екологічне виховання – спрямовано на утвердження у свідомості студентів знань про природу як єдину основу життя на Землі, переконань про необхідність гуманного ставлення до неї, особисту відповідальність за

майбутнє, формування вміння здійснювати діяльність, дбайливо оберігаючи довкілля.

Основою екологічного виховання студентів є екологічно зорієнтована педагогіка. Вона охоплює принцип природовідповідності, екологію соціального середовища, екологію внутрішнього світу людини, екологізацію навчання та виховання. В екологічному вихованні беруть участь усі викладачі, наставники академічних груп та профспілковий комітет студентів.

Принципово важливим аспектом екологічного виховання є усвідомлення студентами потреби робити у процесі майбутньої професійної діяльності все від них залежне для забезпечення екологічно чистих умов виробництва.

Фізичне виховання – це розвиток і зміцнення здоров'я студентів, їхніх фізичних задатків та здібностей, утвердження активного, здорового способу життя, вироблення вмінь самостійно використовувати форми і методи фізичної культури в процесі власної життєдіяльності.

Даний напрям виховання охоплює пропаганду здорового способу життя і конкретну діяльність, спрямовану на фізичне вдосконалення та фізичне загартування молоді. У сучасних умовах вкрай важливою є робота зі студентами щодо роз'яснення шкідливості вживання алкогольних напоїв і наркотичних речовин, куріння; також необхідно проводити профілактичні заходи щодо запобігання різноманітним захворюванням.

1.6. Форми організації та методи виховної роботи у вищому навчальному закладі.

Стосовно цієї категорії виховання немає єдиної думки. Багатозначно визначається саме поняття, існує безліч його класифікацій. Виходячи з функціонального підходу, форму виховної роботи можна визначити як регулюючий відносини педагогів та вихованців основний компонент

організації педагогічного процесу. Форма, по суті, організаційно забезпечує реалізацію цілей, змісту, принципів і методів виховання.

Форма виховної роботи, за визначенням Е. В. Титовой [33] – це встановлюваний порядок організації конкретних актів, ситуації, процедур взаємодії учасників виховного процесу, спрямованих на вирішення певних педагогічних завдань (виховних та організаційно-практичних); сукупність організаторських прийомів і виховних засобів, що забезпечують зовнішнє вираження змісту виховної роботи.

Класифікація форм вимагає визначення їх ознак .

- за часом проведення: короткочасні (хвилини, години), тривалі (дні, тижні), традиційні (регулярно повторювані);
- за видами діяльності: навчальні, трудові, спортивні, художні;
- за кількістю учасників: індивідуальні, групові, масові та інші.

Велика розмаїтість форм диктує необхідність оволодіння методикою створення та реалізації форм колективної творчої діяльності. Різноманіття існуючих в практиці і створюються нових форм виховної роботи дозволяє, тим не менш, виділити декілька їх типів, які різняться між собою за певними ознаками.

Ці основні типи об'єднують в собі різні види форм, кожен з яких має, у всякому разі, безліч методичних модифікацій і варіацій конкретних форм.

Всі типи форм роботи мають своє педагогічне значення, і кожен з них цінний в процесі виховання. Однак практика роботи показує, що в особистій практиці вихователя переважає, як правило, якийсь один тип форм, в той час як інші застосовуються вкрай рідко або зовсім не застосовуються.

Загальний аналіз практики дає можливість виділити три основні типи форм виховної роботи: *заходи, справи, ігри*. Вони розрізняються за такими ознаками: за цільовою спрямованістю, за позицією учасників виховного процесу, з об'єктивних виховних можливостей.

Заходи – це події, заняття, ситуації в колективі, організовані педагогами або будь-ким для вихованців з метою безпосереднього виховного впливу на них.

Характерні ознаки цього типу форм: це, перш за все, споглядально-виконавська позиція дітей та організаторська роль дорослих або старших вихованців. Іншими словами, якщо щось організовується для вихованців, а вони, в свою чергу, сприймають, беруть участь, виконують, реагують і т.п., то це і є захід.

Форми роботи, які можуть бути об'єктивно віднесені до заходів: бесіди, лекції, дискусії, диспути, екскурсії, культпоходи, прогулянки, навчальні заняття (наприклад, за правилами дорожнього руху, з цивільної оборони).

Заходи як форму виховної роботи можна вибирати:

- коли потрібно вирішити просвітницькі завдання: повідомити вихованцям складну інформацію, познайомити з культурним, політичним життям суспільства;

- коли необхідно звернутися до змісту виховної роботи, що вимагає високої компетентності: до питань суспільного життя народу, політики, економіки. У таких випадках доцільні заходи із запрошенням фахівців;

- коли організаторські функції занадто складні для дітей, або об'єктивно, або за причини відсутності достатнього досвіду, наприклад, при веденні дискусій, обговорень, організації масового прояву соціальної активності (бесіди, конференції, мітинги).

Такі події організовуються старшими для молодших, коли стоїть завдання безпосереднього навчання наприклад, організаторським вмінням, практичним навичкам, пізнавальним вмінням. У цьому допомагають заняття, практикуми, тренінги, коли необхідні заходи по зміцненню здоров'я дітей, їх фізичного розвитку, з виконання режиму дня, підтримання дисципліни і порядку (прогулянка, зарядка, бесіда, розповідь, зустріч, тренування).

Водночас заходи слід вважати недоцільними, коли діти в змозі самостійно, зрозуміло, за допомогою педагогів, старших, організувати

освоєння та обмін цінною інформацією і діями. У цих випадках більш кращі форми роботи іншого типу, які називаються справами.

Справи – це спільна робота, важливі події, здійснювані і організовані членами колективу на користь і радість комусь, в тому числі і самим собі.

Характерні ознаки цього типу форм: діяльно-творча позиція вихованців; їх участь в організаторській діяльності; суспільно значуща спрямованість змісту; самодіяльний характер і опосередковане педагогічне керівництво. Інакше кажучи, справами можна вважати такі події в житті колективу, коли вихованці активно діють, самі вирішують, що, як і для кого (чого) робити, самі організують свою діяльність.

Форми роботи, які можна віднести до справ: трудові десанти та операції, рейди, ярмарки, фестивалі, самодіяльні концерти та вистави, агітбригади, вечори, а також інші форми колективних творчих справ.

У реальній практиці ці форми можуть бути втілені по-різному, залежно від того, хто є їх організатором і яка ступінь творчості учасників. Фактично за характером реалізації форм-справ можна розрізнити три їх підтипи:

- справи, в яких організаторську функцію виконує який-небудь орган або навіть хтось персонально (голова ради, командир, відповідальний або педагог). Вони можуть виглядати просто як організована, продуктивна спільна робота – посадка дерев, концерт для батьків, виготовлення сувенірів для гостей і т.д.;

- творчі справи, що відрізняються, перш за все організаторським творчістю якої частини колективу (творчої чи ініціативної групи, мікроколективу), яка задумує, планує і організовує їх підготовку і проведення. Такі справи часто припускають виконавську творчість всіх учасників. Наприклад, творча група розробила ідею фестивалю мальованих фільмів, роздала командам ролі представників кіностудій країн світу і завдання: намалювати і «озвучити» фільм на будь-яку тему, виступила в ролі ведучих і журі кінофестивалю;

- колективні творчі справи, в організації яких і творчому пошуку кращих рішень і способів діяльності беруть участь всі члени колективу.

Колективні творчі справи, основу методики їх організації становить колективна організаторська творча діяльність, що передбачає участь кожного члена колективу у всіх етапах організації діяльності від планування до аналізу і представляє собою «спільний пошук кращих рішень життєво важливої задачі» [12].

Колективні творчі справи володіють найбільшими об'єктивними виховними можливостями, так як вони:

- надають можливість кожній дитині зробити свій особистий внесок в загальну роботу, проявити свої особистісні якості (творчі, організаторські, практичні, інтелектуальні);

- забезпечують активну реалізацію і збагачення особистого і колективного досвіду;

- сприяють зміцненню колективу, його структури, сприяють розмаїтості і мобільності внутрішньоколективних зв'язків і відносин;

- емоційно привабливі для хлопців, дозволяють спиратися на значимі для них зміст і способи організації діяльності в самих різних ситуаціях виховного процесу.

Третім типом форм виховної роботи є *Гра*. Причому гру як тип виховної роботи необхідно відрізнити від ігрових прийомів проведення справ і заходів (навіть якщо ці справи і заходи носять найменування «гри»), а також від ігор як форм стихійного (неорганізованого) проведення дозвілля (наприклад, головоломок, шарад, настільних і рухливих ігор).

Гра як форма виховної роботи – це уявна або реальна діяльність, яка цілеспрямовано організовується в колективі вихованців з метою відпочинку, розваги, навчання.

Характерні ознаки цього типу форм не несуть в собі, як правило, вираженої суспільно корисної спрямованості (на відміну від ігрових справ),

проте можуть і повинні бути корисні для розвитку та виховання їх учасників та спрямовані саме на це.

В іграх, на відміну від заходів, має місце опосередковане педагогічний вплив, приховане ігровими цілями. У них закладені значні виховні можливості. В ігровій діяльності можуть проявлятися різні здібності та особистісні якості вихованців, можуть активно формуватися внутріколективні відносини. Ігри організовуються педагогом (або педагогічним колективом) часто за активної участі самих вихованців .

До форм-ігор можна віднести: ділові ігри, сюжетно-рольові, ігри на місцевості, спортивні ігри, пізнавальні. Якщо заходи проводяться кимось для когось з метою впливу, справи зазвичай робляться для когось (у тому числі і для самих себе) або для чогось, в них є продуктивна діяльність, то ігри не передбачають отримання ніякого продукту, вони самооцінні як спосіб цікаво і захоплююче провести час у спільному відпочинку або навчанні.

На практиці має місце таке явище, як «переродження форм» з одного типу в інший при їх реалізації. Найбільш сприятливим з точки зору зростання виховних можливостей форм є перехід з одного типу в інший «сходінками»: заходи – ігри – справи. Водночас перехід у зворотному напрямку слід вважати несприятливим і небажаним.

1.7. Роль і основні завдання куратора у виховному процесі.

Завдання інституту кураторства в сучасних умовах – допомогти розібратись і організувати, а не нав'язувати погляди, не підмінити студента в його діяльності. Важливим є також те, щоб робота кураторів не йшла в розріз зі студентським самоврядуванням, а доповнювала б його, утворюючи єдину демократичну виховну систему. Особливо потрібна допомога куратора у взаємодії студентів із численними університетськими структурами і службами, які здійснюють навчальну й позанавчальну діяльність, в

організації спеціальних заходів, особливо загальноуніверситетського характеру.

Найважливішими напрямками діяльності кураторів є:

- адаптація першокурсників до нових умов навчання;
- допомога студентам у розв'язанні їхніх соціально-побутових проблем і організація дозвілля;
- допомога у формуванні в студентській групі атмосфери дружби, доброзичливості, згуртованості та взаємної підтримки, в усвідомленні причетності її до університетського співтовариства викладачів і співробітників, об'єднаних однією організаційною культурою, системою поглядів і цінностей.

Отже, найважливішим завданням удосконалення роботи куратора є допомога студентам в організації таких заходів, які дозволили б глибоко усвідомити, зрозуміти, відчути і сприйняти традиції університету, його ціннісні орієнтації, ті стосунки і норми, які традиційно лежать в основі відносин і взаємодій у цьому навчальному закладі та за його межами (знайомство з історією університету, участь у загальноуніверситетських заходах, організація екскурсій і зустрічей з видатними особистостями тощо).

Удосконалення діяльності кураторів передбачає також цілеспрямовану роботу за такими напрямками:

- проведення з кураторами спеціальних тренінгів і семінарів, на яких вони одержують інформацію про вікові особливості студентів, про результати діагностики їхніх індивідуальних якостей та інтересів, про специфіку взаємодії зі старшими студентами, про нові методи та підходи у сфері консультування і підтримки студентів;
- організація в університеті спеціальної діагностичної й консультативної служби для кураторів і викладачів з метою постійної підтримки і розв'язання складних професійних ситуацій;
- регулярне проведення кураторських міжвузівських нарад за участі адміністрації ВНЗ для окреслення та розв'язання загальних проблем;

- організація на базі університету міжвузівських конференцій з питань удосконалення роботи кураторів та обміну досвідом роботи в даній сфері;
- видання пам'ятки та методичних рекомендацій для допомоги кураторові з оновленою інформацією про особливості роботи зі студентами;
- збереження контингенту студентської групи.

Робота керівників груп є складовою частиною виховного процесу вищих навчальних закладів. Вона спрямована на формування студентських колективів, інтеграцію їх у різні сфери діяльності навчального закладу, на створення умов для самореалізації студентів, максимального розкриття їхніх потенційних здібностей і творчих можливостей, координацію і корекцію різних впливів на студентів з урахуванням їх індивідуальних і вікових особливостей. Сприятливе положення студента в навколишньому його середовищі, в студентському колективі сприяє нормальному розвитку його особистості.

Бути керівником групи – це справа з одного боку цікава і корисна для самого викладача, а з іншого боку, складна і відповідальна. Цікава тому, що в тебе з'являються близькі та рідні тобі молоді душі; а складна тому, що не секрет, в останні роки у вищі навчальні заклади приходять студенти, які мають деякі «прогалини» у знаннях. Тому попереду куратора чекає постійна і копітка робота з кожним студентом групи.

Приймаючи групу в перший раз, протягом місяця куратор повинен спостерігати за студентами з метою вивчити їх характер, визначити лідерів у групі, виявляти їх життєві позиції. Не знаючи хоча б попередньо особливості своїх студентів планувати роботу з ними не можна. Інакше це буде елементарної відпискою. Жовтень місяць – вважається періодом, коли необхідно провести батьківські збори, де ставляться спільні цілі виховання студентів. Найголовніший принцип роботи з групою – це все ж таки підтримання тісного зв'язку з батьками. Також у куратора повинен бути тісний контакт з провідними викладачами. Виховання студентів завжди вимагає постійної роботи над собою.

Для реалізації виховних завдань у студентській групі куратор використовує різні форми роботи, у тому числі і кураторські години.

«Інформ-дайджест» – щотижнева «п'ятихвилинка» з вільним вибором тем. Кожен студент, попередньо проаналізувавши суспільно-політичні події за минулий тиждень, знайомить групу з найбільш цікавими і значущими матеріалами з преси, інформаційних радіо-і телепередач.

«Питали – відповідаємо» - форма оглядової інформаційної години із задалегідь відібраними, найбільш актуальними проблемами. Попередньо збираються відомості у студентів про те, які події сучасного життя їх зацікавили найбільше. Отримані питання розподіляються між студентами в групі, потім підбирається матеріал, і готуються виступи.

«Інформація + » - це ознайомлення студентів з подіями в країні і за кордоном за певною схемою: внутрішня і зовнішня політика країни; події в інших країнах; новини науки, культури, екології, охорони здоров'я, спорту. «+» Вказує на те, що крім викладу матеріалу з теми виступаючий передбачає демонстрацію наочного матеріалу, коментує повідомлення, обмінюється думками з групою.

Тематична інформаційна година – більш глибоке обговорення якої-небудь злободенної проблеми, мета якого – виявлення проблем, актуальних з точки зору молоді; пробудження творчого пошуку при підборі матеріалу, гідного уваги однолітків. Найважливіша вимога – актуальність інформативного матеріалу, тобто зв'язок його з провідними проблемами молоді, держави, світової громадськості. Тематику планованої інформаційної години бажано обговорювати разом зі студентами. Необхідно використовувати найбільш дієві форми і методи подачі інформації.

За необхідності, викладачем розробляються питання, які дозволяють конкретизувати тему, визначаються персональні та колективні задуми для студентів, уточнюється порядок проведення тематичної інформаційної години.

У ролі ведучого може виступати як сам викладач, так і один із студентів (залежно від теми та форми проведення), краще - лідер групи, здатний з легкістю захопити однолітків, сфокусувати їх увагу на певній проблемі. Успіх багато в чому залежить і від залучення всіх студентів в обговорення питань, обміну думками з обговорюваної тематики, присутності компетентних гостей. Дуже важливо також навчити студентів самостійно виділяти головне в пропонованому матеріалі. Доцільно, щоб коло учасників тематичного інформаційного години не обмежувався рамками навчальної групи. Зустрічі з цікавими людьми, обговорення злободенних подій у світі – привід об'єднати за «круглим столом» кілька груп, викладачів.

Все це є серйозною передумовою активного залучення молоді в політичне, соціально-економічне та культурне життя держави.

Форми проведення тематичних інформаційних годин:

Бесіда «за круглим столом» - форма вивчення актуальної соціальної проблеми з присутністю компетентної особи з проблеми і активним залученням студентів в дискусію. Проблема для освітлення на тематичному інформаційному годині може бути продиктована останніми подіями в світі або запропонована самими студентами. Інформація за темою може бути викладена або самим гостем (істориком, юристом, екологом, депутатом), або лідером навчальної групи, здатним з легкістю пробудити інтерес до події і створити обстановку розкріпаченого обміну думками. У процесі бесіди також можливий перегляд відеофрагменту з проблеми. Після цього студенти доповнюють повідомлення з місць, задають питання, організовується колективний аналіз проблеми та активний обмін думками. На закінчення формулюються висновки по темі.

«Політична дискусія» - тематичний інформаційний годину з метою дослідження проблемних і спірних політичних питань. Учасники заздалегідь діляться на групи, що мають різні чи протилежні думки. Для дискусії характерні ретельна теоретична підготовка учасників та ґрунтовний аналіз аргументації протилежної концепції. В результаті колективного творчого

мислення учні формують уміння аналізувати політичне життя, бачити протиріччя дійсності і знаходити шляхи їх вирішення.

«Як це було» - форма тематичної інформаційної години, що аналізує одне із значущих подій за прикладом однойменної телепередачі. Велика роль відводиться ведучому, який дає основні історичні та політичні довідки, представляє гостей і організовує діалог. Виступи повинні бути короткими (3-5 хв) і присвячені конкретному факту, що дозволяє поглибити і урізноманітнити знання слухачів. Рекомендується використання відеоматеріалів, фотоілюстрацій тощо.

«Роки і люди» - тематична інформаційна година, присвячена біографіям, професійним досягненням діячів культури, політики, економіки, спорту у нас в країні і за кордоном.

«Прес-конференція» - форма інформаційної години з елементами рольової гри. Учасники прес-конференції - «журналісти» і «фотокореспонденти» - беруть інтерв'ю у доповідача, що виступає в ролі політика, вченого, діяча мистецтва і т. д. Прес-конференції сприяють розширенню кругозору з досліджуваному матеріалу, більш усвідомленому підходу до нього, формують власне ставлення до проблеми, вміння захищати свою точку зору.

«Тематичне бліц-опитування» - являє собою власні відеосюжети студентів з певної тематики для подальшого обговорення: «кореспондент» у присутності «оператора» з відеокамерою проводить в багатолюдному місці свого навчального закладу (у холі, їдальні тощо). Питання готуються заздалегідь, а респондентами можуть бути як студенти, так і співробітники навчального закладу, випадкові відвідувачі. Результат полягає в тому, що доводиться мимоволі вникнути в проблему, погодитися чи посперечатися з іншою думкою. Подібний початок інформаційної години, привертаючи увагу студентів до обговорюваної теми, є благодатним ґрунтом для подальшого всебічного дослідження поставленої проблеми, спонукає до пошуку і аргументування власної думки.

«Прес-турнір» - форма інформаційної години, що дозволяє активізувати інтерес до періодичних видань, розширювати кругозір з різних проблем суспільства, виділяти головне з різного роду інформації. Для проведення прес-турніру студенти діляться на групи, що представляють різні прес-центри. Вони можуть бути присвячені певним темам (рубрикам), а можуть представляти конкретні видання. Під час підготовки кожна команда вивчає свої видання, обмірковує питання для інших команд (можна випускати бюлетені за своєю тематикою - підбір найцікавіших матеріалів, щоб представники інших команд мали можливість відповісти на їхні запитання), а також готується до виступу.

«Інформаційний журнал» - форма усного журналу, мета якого полягає в узагальненні інформації за певний період часу про найважливіші події політичного, соціально-економічної та іншого життя нашої країни і за її межами. В інформаційному журналі можуть бути наступні сторінки: «Політична», «Економічна», «Новини мистецтва», «Спортивна» та інші (вибір визначають самі студенти або залежно від представленої тематики в інформаційному збірнику).

«Семінар-інформація» - форма інформаційної години, що припускає виступи з яких-небудь цікавлять всіх питань, в ході якого обов'язково присутні обмін думками, обговорення, суперечки. На такий семінар можуть бути запрошені компетентні особи .

«Брейн-ринг» - форма для проведення тематичної інформаційного години з певної тематики, найбільш актуальною в даний період часу. Гра являє собою змагання в швидкості мислення, кмітливості. Сама назва «брейн-ринг» (англ. брейн - мозок, розум) говорить про те, що гравці на майданчику (рингу) збираються для змагання у знаннях, в умінні швидше суперника знайти правильну відповідь. Питання для гри мають бути короткими, зрозумілими, не вимагають тривалого обговорення.

«Турнір-вікторина» - змагання двох або декількох команд, кожна з яких колективно готує питання для інших команд з певної тематики. Вона поєднує

в собі особливості турніру (команди по черзі атакують і обороняються) і вікторини (шукають і ставлять питання, цікаві завдання).

1.8. Самоврядування студентів як чинник ефективності виховної роботи.

У зауважує В. П. Решетило [22], у сучасних умовах проблема виховання студентської молоді не лише загострилася, але й перебуває в стані невизначеності. Наростаючі економічні труднощі, що не полишають країну в останні роки, призвели до втрати молоддю моральних орієнтирів, відповідальності за результати навчання, в кінцевому рахунку – до розуміння своєї життєвої місії. З іншої сторони, сьогодні виробництву потрібен якісно новий фахівець – ініціативний, творчий, підприємливий, який вміє працювати з людьми, приймати оптимальні рішення у найскладніших ситуаціях, ефективно організовувати роботу підприємства з будь-якою формою власності. Всі ці навички повинні бути сформовані в процесі навчання у вузі, а їх формування неможливе без впровадження системи самоорганізації у студентських колективах.

Самоорганізованим слід уважати студентський колектив (групу, курс, гуртожиток, факультет), що самостійно здійснює функції планування та управління своєю діяльністю, а також стимулювання членів колективу. Організація життєдіяльності студентських колективів на засадах самоорганізації має на меті:

- поліпшення умов для формування та розвитку колективів як груп людей, що мають спільну мету, підпорядковують особисті цілі суспільним, виконують необхідні функції для досягнення своєї мети;

- сприяння формуванню у студентів навичок та досвіду колективного прийняття рішень, організаторської роботи, розвитку в них ініціативи та

активності шляхом залучення їх до участі у вирішенні широкого кола питань планування, управління та стимулювання студентського колективу;

- розширення бази виховної практики студентів для перетворення знань про норми поведінки у тверді переконання, в позитивні особисті якості;

- виховання у студентів почуття любові до навчального закладу та гордості за свою професію [22].

Для реалізації зазначених завдань необхідно покращити роботу органів студентської самоорганізації: рад груп, рад курсів, студентських рад факультетів, студентських рад гуртожитків, поновити практику визначення кращої групи та кращого курсу факультету.

В. П. Решетило [22] вказує, що у творчому функціонуванні органів студентського самоуправління велика роль належить наставнику. Вплив останнього на колектив студентської групи буде високим лише тоді, коли він буде підготовлений не лише як спеціаліст, але і як педагог. Успіх виховної роботи наставника значною мірою залежить від його уміння дотримуватися педагогічного такту. Характерними його рисами повинні бути вимогливість без приниження гідності студента, простота спілкування без панібратства, принципиальність та наполегливість, увага та турбота без підкреслювання, довіра до студентів без потурання, скромність тощо.

Надання студентським колективам функцій самоорганізації є однією з важливих форм стимулювання колективів до поліпшення показників діяльності і обов'язково мусить ґрунтуватися на принципах зворотного зв'язку: чим кращі показники успішності, творчої, наукової, суспільної діяльності студентів, тим більше функцій самоорганізації надається даному колективу. Таке управління рівнем самоорганізації студентських колективів дозволяє послідовно, з урахуванням стану конкретних колективів піднімати їх від простих до більш складних функцій самоорганізації, самоуправління, самоконтролю та потягу до самовдосконалення.

Шлях формування особистості – це певний виховний поштовх до самостійної роботи інтелекту, до пошуку життєвих істин, до становлення

власного характеру студента. Необхідними умовами цього є створення в навчальному колективі атмосфери доброзичливості, взаємної довіри, яка сприятиме вільному прояву особистих якостей студентів.

Інститут студентського самоврядування є невід'ємною складовою освітньо-виховного простору національної вищої школи та важливим фактором поступу України до розбудови громадянського суспільства. Студентське самоврядування – це один із потужних стимулів підвищення соціальної активності студентів і вузівських колективів.

Студентське самоврядування – це форма управління, за якої студенти на рівні академічної групи, факультету, гуртожитку, курсу, спеціальності, студентського містечка, іншого структурного підрозділу ВНЗ мають право самостійно вирішувати питання внутрішнього управління. Головна мета діяльності органів студентського самоврядування полягає передусім у створенні умов самореалізації молодих громадян в інтересах особистості, суспільства і держави, у захисті прав студентів. Студентське самоврядування є важливим фактором розвитку і модернізації суспільства, виявлення потенційних лідерів, вироблення у них навичок управлінської та організаторської роботи з колективом, формування майбутньої еліти нації.

Отже, студентське самоврядування є засобом реалізації студентською громадою своїх прав, обов'язків та ініціатив через прийняття рішень і їх впровадження за допомогою власних ресурсів у сфері, що визнається адміністрацією, та у співпраці з нею, а також гарантії брати участь через своїх представників у вирішенні питань, які стосуються студентства.

Студентське самоврядування потрібно студентству, тому що це – практична школа для тих, хто бажає спробувати себе у ролі керівника, адміністратора, лідера. Орган студентського самоврядування – це можливість реалізовувати суспільно значущі проекти, що підуть на користь як студентській так і територіальній громаді. Студентське самоврядування можна сміливо назвати однією з перших сходинок до громадянського суспільства, коли громада обирає своїх лідерів та вчиться контролювати їхні

дії.

Студентське самоврядування – це форма самоорганізації студентів, механізм представництва й відстоювання своїх прав, можливість самореалізації. У типовому положенні, затвердженому Міністерством освіти і науки України, наведено таке визначення: «Студентське самоврядування у ВНЗ – це самостійна громадська діяльність студентів з реалізації функцій управління ВНЗ, яка визначається ректоратом (адміністрацією), деканатами (відділеннями) і здійснюється студентами відповідно з метою і завданнями, які стоять перед студентськими колективами».

Права та обов'язки студента і діяльність органів студентського самоврядування регламентуються такими документами:

- 1) Закон України «Про вищу освіту» (№ 2984-III);
- 2) Положення про державний вищий навчальний заклад (затверджене постановою Кабінету Міністрів України № 1074 від 5. 09. 1996 р.);
- 3) статут навчального закладу;
- 4) інші нормативно-правові акти про самоврядування.

На сьогодні проблема студентського самоврядування є актуальною, оскільки її вивчення має фрагментарний характер; відсутній систематичний і системний моніторинг студентського самоврядування; мало вивчений позитивний досвід окремих вищих навчальних закладів; не вистачає методичних рекомендацій з організації позанавчального студентського життя й студентського самоврядування.

Становленню професійно-особистісної позиції студента та розвитку їх автономності сприяє організація у вузі студентського самоврядування. Автономність - це якість особистості, що поєднує в собі вміння здобувати нові знання та творчо застосовувати їх у різних ситуаціях з прагненням до такої роботи.

Під системою студентського самоврядування у вузі розуміється цілісний механізм, що дозволяє студентам брати участь в управлінні вузом і своєю життєдіяльністю в ньому через колегіальні взаємодіючі органи

самоврядування - на всіх рівнях управління вузом, в тому числі самоврядування в гуртожитках, а також громадських студентських організаціях за інтересами.

Головне у зміні сенсу студентського самоврядування полягає в тому, що воно набуває соціально-практичний характер, обумовлений необхідністю свідомого відповідального ставлення студентів до можливостей і перспектив свого професійного і культурно морального самовизначення.

У сучасній постановці студентського самоврядування проглядаються зараз три основних початку. Студентське самоврядування - як умова реалізації творчої активності і самодіяльності у навчально-пізнавальному, науково професійному та культурному відношеннях. Студентське самоврядування - як реальна форма студентської демократії з відповідними правами можливостями і відповідальністю. Студентське самоврядування як засіб (ресурс) соціально-правового самозахисту.

Безпосередніми суб'єктами студентського самоврядування у вузі виступають студентський колектив вузу, колективи факультетів, курсів (потоків) та академічних (учбових) груп.

Отже, метою організації системи студентського самоврядування є створення умов для розвитку особистості студента як людини інтелігентної, творчої, ініціативної, здатної до саморозвитку, який визнає гуманне ставлення до людини найвищою цінністю, що володіє демократичним свідомістю, що відповідає сучасним соціально-економічним вимогам до висококваліфікованої фахівця.

Для досягнення мети необхідно виконувати наступні завдання:

- допомогти збагаченню досвіду відносин студентів до себе, до суспільства, до навколишнього світу;
- посилити роль студентських громадських організацій в особистісному становленні студента, у формуванні його світогляду;
- створити соціокультурний простір для реалізації суспільно-значущих ініціатив студентів;

- підвищувати ефективність та успішність навчання, активізувати самостійну творчу діяльність студентів у навчальному процесі з урахуванням сучасних тенденцій розвитку системи безперервної освіти;
- формувати потреби в освоєнні актуальних наукових проблем за обраною спеціальністю через систему наукової творчості студентської молоді;
- виховувати відповідальність студентських колективів за дисципліну, працю, за утвердження моральної позиції особистості і колективу, за формування творчої особистості фахівця;
- розвивати і поглиблювати ініціативу студентських колективів в організації громадянського виховання;
- стверджувати демократичний спосіб життя, високу взаємну вимогливість, почуття соціальної справедливості, здоровий морально-психологічний клімат, високі моральні підвалини молоді студентської сім'ї, стверджувати на основі широкої гласності принципи гуманістичної моральності, нетерпимості до антигромадських проявів в побуті;
- створювати і сприяти згуртуванню цілісних студентських колективів, академічних груп, потоків, курсів, факультетів вузу;
- посилити роль студентських громадських організацій в особистісному становленні студентів, у формуванні світогляду.

Самоврядування студентів - це необхідний фактор активізації суспільного життя молоді. Воно побудовано на принципах добровільності, виборності, звітності, представництва від студентських груп. Студентське самоврядування складається з декількох виборних органів і має чітку структуру.

Студентське самоврядування функціонує на трьох рівнях: локальному, факультетському та вузівському. Вищий орган студентського самоврядування - конференція студентського активу університету, яка обирає Студентська рада університету.

Найважливіша роль в системі студентського самоврядування повинна належати колективам навчальних груп, структурі управління, яку визначає сам колектив. Основним механізмом організації діяльності є методика колективної творчої діяльності. На молодших курсах забезпеченням реалізації даної методики займається куратор з числа студентів старших курсів, з плином часу ця функція переходить до лідера групи. У ході діяльності формуються творчі групи за інтересами: наука, творчість, спорт та інше. Представники даних груп входять в актив групи.

Основними функціями студентського самоврядування є наступні:

- самоактивізації – передбачає залучення як можна більшого числа членів колективу до вирішення управлінської проблеми, систематичну роботу по залученню студентів в управління новими сферами діяльності;
- організаційне саморегулювання – передбачає гнучкість в реалізації організаторських функцій членами студентських колективів, стійке вплив активу на колектив, здатність колективу самостійно змінювати свою структуру з метою більш успішного вирішення організаторських завдань;
- колективний самоконтроль – передбачає постійний самоаналіз органами самоврядування та окремими організаторами своєї діяльності і на основі цього пошук більш ефективних шляхів вирішення управлінських завдань;

До провідних напрямків діяльності студентського самоврядування відносяться науково-дослідний, культурно-масовий, спортивно-оздоровчий та інформаційний. Кожен з напрямків має свій власний зміст.

Науково-дослідна діяльність студентського самоврядування спрямована на:

- виявлення обдарованих студентів;
- ефективну організацію наукової діяльності студентів;
- координацію діяльності студентського наукового товариства;
- допомогу в організації та проведенні конференцій, спецсеминарів , круглих столів , запрошенні викладачів з інших вузів, тижня студентської

науки і т.д.

Культурно-масова діяльність орієнтована на:

- організацію і проведення культурно-масових заходів;
- збереження традицій студентської творчості;
- підтримку діяльності студентських творчих колективів.

Спортивно-оздоровчий напрямок діяльності студентського самоврядування сприяє:

- організації роботи спортивних секцій;
- участі в організації змагань та товариських зустрічей з різних видів спорту.

Реалізація інформаційної діяльності студентського самоврядування забезпечує організацію та функціонування інформаційного простору у вузі, висвітлення найбільш значимих заходів в житті студентської спільноти.

Основний критерій ефективності діяльності студентського самоврядування полягає у підвищенні рівня активності кожного студента в різних сферах діяльності. Поточний контроль здійснюється в міру роботи на факультетах, проміжний - з аналізу конкретних заходів. Підсумковий контроль здійснюється за звітами роботи органів студентського самоврядування за рік.

Сьогодні самоврядування студентів у вузі починає в силу самих об'єктивних обставин соціального життя виражати інтереси самоорганізації студентів - інтереси, які потребують адекватного статусному визначень і соціально-правовий захист. У цьому полягає новий сенс (парадигма) студентського самоврядування. Головне у зміні сенсу студентського самоврядування полягає в тому, що воно набуває соціально-практичного характеру, що обумовлено необхідністю свідомого відповідального ставлення студентів до можливостей і перспектив свого професійного і культурно-морального самовизначення.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ ІНСТИТУТУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Студентство займає особливе положення у соціальній структурі суспільства. Студентська молодь, як правило, повинна відрізнятися високим рівнем прагнення до особистого професійного самоствердження, творчим потенціалом, активним інтересом до практичної участі у соціальних перетвореннях країни, власним відношенням до різних сторін суспільного життя країни, особистими соціальними орієнтаціями.

Життя сучасних студентів залежить від безлічі чинників і є зовсім не простим. Навчання пов'язане з подоланням різних особистих організаційних, психологічних, моральних та інших труднощів. Частина молоді приходить у вищий навчальний заклад з невірними уявленнями про вузівське життя. При цьому деякі приходять з ілюзіями, деякі з великою зарозумілістю, а деякі, щоб «продовжити дитинство» або «відсидітися від армії». Виховна робота у вузі починається зі студентами першого курсу, більшість з яких приходять навчатися з шкільної лави, з сім'ї, яка як соціальний інститут пережила за останні роки важкі випробування.

Про сучасне студентство багато хто судить з розрізнених зовнішніх файлів. Є підстави вважати, що сьгоднішні уявлення про сучасне студентство є досить приблизними. Тим часом на початок ХХІ століття у життя вступило покоління нерадянської молоді. На жаль, умови сьгоднішнього життя складні і постійно змінні, а обставини підносяться над всіма соціальними і державними інститутами, над самою людиною.

Негативні процеси, які є наслідком кризи, що заглиблюється, надзвичайно ускладнюють проведення виховної роботи з молоддю. І в цій ситуації складно не тільки студентам, але й викладачам. Дійсно, не маючи

уявлення про те, якими є сьогодні основні цінності, орієнтири, погляди й інтереси молоді людини, украй складно розраховувати на позитивний результат у процесі формування у нього кращих якостей громадянина і патріота країни.

Необхідно відмітити, що у несприятливих умовах життя знизився престиж моральності, зросли інтереси суто особистісного, прагматичного плану в молодіжному середовищі. У значної частини молоді зруйновані і втрачені такі традиційні етично-психологічні грані, як романтизм, самовідданість, готовність до подвигу, чесність, сумлінність, віра в добро і справедливість, прагнення до правди і пошуку ідеалу, до позитивної реалізації не лише особистих, але і соціально значимих інтересів і цілей.

Інтелектуально-освітні цінності молоді слід розглядати в ракурсі її розумового, творчого потенціалу, який, на жаль, значно знизився за останні роки. Це пов'язано з погіршенням фізичного і психічного стану підростаючого покоління. Швидко збільшується кількість захворювань і відхилень, зростає кількість дітей з розумовими недоліками, що є, зокрема, наслідком багаторічної алкоголізації народу, а також неповноцінного харчування і систематичного недоїдання багатьох дітей.

Погіршуються соціальні джерела відтворення інтелектуального потенціалу в суспільстві. У очах молоді продовжує швидко падати цінність розумової праці та освіти, і на жаль, студентами мало цінується прагнення володіти знаннями. Все це призводить до істотних проблем у навчанні студентів, які проявляються у:

- нерегулярному відвідуванні занять;
- зниженні якості навчання;
- збільшенні правопорушень та порушень дисципліни;
- нехтуванні здоровим способом життя.

Ці проблеми притаманні і студентам Навчально-наукового інституту фізичної культури, спорту і здоров'я, для вирішення яких планується і розробляється виховна робота зі студентами. Проте, необхідно зауважити,

що до нашого інституту приходять діти, які уже мають досвід активності у досягненні спортивної мети, що певною мірою, повинно полегшувати роботу викладачів.

Для реалізації завдань виховної роботи, на нашу думку, доцільно:

- розробити та реалізувати систему контролю відвідування занять та засоби посилення відповідальності студентів за пропуски без поважних причин;

- активно залучати до контролю за відвідуванням занять кураторів груп та студентську раду;

- підвищити відповідальність викладачів за якість знань студентів;

- сприяти проведенню заходів, що розширюють та поглиблюють знання з дисциплін, особливо професійних;

- розробити заходи морально-етичного спрямування для формування у студентів поведінкових засад;

- заохочувати до активної суспільно-корисної діяльності студентів;

- створити умови реалізації творчих здібностей студентів;

- розвивати управлінські здібності студентів;

- активно залучати до виховної роботи молодих викладачів, підтримувати їх ідеї та починання;

- вносити пропозиції до керівництва інституту та університету із заохочення активності викладачів;

- розширити роботу серед викладачів та студентів з популяризації здорового способу життя;

- розробити чітке і гнучке планування та контроль виховної роботи від групи до інституту;

- посилити відповідальність кафедр за реалізацію програми виховної роботи.

Таким чином, головною ідеєю реалізації виховної роботи в інституті фізичної культури є створення умов для мотивації студентів до

систематичного відвідування занять, підвищення якості знань, формування морально-етичних стереотипів поведінки та здорового способу життя.

Якщо брати до уваги, що наші студенти мають досвід життєвої активності, що реалізовувалася через спортивну діяльність, то завданням викладачів повинно бути розширення меж саме громадської активності. Студентам необхідно показати, що окрім спорту є інші сторони студентського життя, і вони можуть бути такими ж цікавими.

Виховна робота у ННІ фізичної культури, спорту і здоров'я реалізується на наступних рівнях: на рівні інституту, кафедри, академічної групи. Важливим моментом є те, що на кожному рівні враховується специфіка нашого інституту.

На рівні інституту: для координації і організації виховної роботи в інституті призначений заступник директора з виховної роботи, який планує та координує роботу на інших рівнях.

На рівні кафедри: для організації виховної роботи на кафедрах призначаються куратори та наставники академічних груп.

На рівні академічної групи: для організації виховної роботи з академічною групою обирається актив групи на чолі із старостою.

У виховній системі ННІ фізичної культури, спорту і здоров'я використовуються три форми організації виховання.

Перша форма – масові заходи. Наприклад: День знань, акція «Першокурсник» - посвячення у студенти; різні конкурси, Новорічне свято; фестиваль «Від сесії до сесії...»; Вручення дипломів, тощо.

Друга форма – виховна робота у групах. Наприклад: заходи усередині колективу академічних груп, груп СПУ, спортивних команд інституту, робота студій творчого напрямку, робота суспільних студентських об'єднань (наукових гуртків), тощо.

Третя форма – індивідуальна робота, вона особистісно-орієнтована і здійснюватиметься у наступних формах: індивідуальне консультування викладачами студентів з питань організації навчально-пізнавальної

діяльності в рамках навчального курсу; розробка Індивідуалізованих програм професійного становлення й розвитку студента; робота у складі невеликих тимчасових ініціативних груп з реалізації конкретних творчих проєктів (наукових, педагогічних, у сфері мистецтва, тощо).

Ефективність виховної роботи у ННІ фізичної культури, спорту і здоров'я оцінюється за показниками:

- стабільності й чіткості роботи всіх ланок системи виховної роботи. Це означає, що на завершення навчального року повинен бути результат нашої роботи у збереженості контингенту, у зростанні успішності навчання студентів, у спортивних досягненнях, у кількості та рівні культурно-масових заходів, активності студентської ради. Показником ефективності може бути також позитивна динаміка вказаного вище впродовж певного періоду.

- масовості участі студентів академічних груп у різних інститутських заходах;

- якісного рівня участі студентів у різних заходах, активності учасників змагань, вечорів, фестивалів, конкурсів, тощо, що може виражатися через активність залучених студентів до громадського життя;

- присутності постійної й живої ініціативи студентів, їх самостійного пошуку нових форм виховної роботи, прагненням до підвищення якості проведення різних заходів;

- відсутності правопорушень серед студентів;

- високий відсоток відвідування занять;

- успішність навчання не нижче 90%;

- якість знань не нижче 50%.

Критерієм ефективності виховної роботи є соціологічні опитування серед студентів інституту, на зразок «Моніторингу проблем першокурсників», «Аналізу стану виховної роботи», на підставі яких може корегуватися **Програма** виховної роботи та оцінюватися активність викладачів у реалізації заходів. Заступник директора з виховній роботи

звітує на Вченій раді інституту декілька раз на рік з різних напрямів діяльності. Щорічні плани ННІ фізичної культури, спорту і здоров'я з виховної роботи розглядаються, аналізуються і затверджуються на засіданнях Вченої ради.

Мета Програми виховної роботи ННІ фізичної культури, спорту і здоров'я – реалізація Концепції виховної роботи, створення умов для становлення професійно і соціально компетентної особистості студента, здібного до творчості, з науковим світоглядом, високою культурою і цивільною відповідальністю.

Реалізується Програма у три етапи:

Перший етап Підготовчий – завданням якого є розробка основних внутрішніх керівних документів з постановки виховної роботи у ННІ фізичної культури, спорту і здоров'я на основі вивчення передового досвіду, цілей і завдань вузу, вимог державної атестації, з урахуванням вимог нормативних актів законодавства.

Другий етап Організаційно-дієвий – завданням якого є втілення моделі виховної роботи, представленої у Концепції, через виховні заходи.

Третій етап Підсумковий - завданням якого є аналіз ефективності виховної роботи у ННІ фізичної культури, спорту і здоров'я.

Програма виховної роботи ННІ фізичної культури, спорту і здоров'я включає план виховних заходів та рекомендації тематичного спрямування процесу виховання студентів академічних груп першого та другого курсів.

**ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ У ВИЩОМУ
НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ**

ДОДАТКИ

Додаток А

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ННІ фізичної культури,
спорту і здоров'я, доц.
_____ О.П. Безкопильний
« ____ » _____ 2013 року

**ПЛАН ВИХОВНИХ ЗАХОДІВ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО
ІНСТИТУТУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ, СПОРТУ І ЗДОРОВ'Я
НА 2013-14 НАВЧАЛЬНИЙ РІК**

№ з/п	Заходи	Терміни виконання	Відповідальні
1	День знань (лінійка)	2 вересня 2013 року	директор, заст. дир. з вих. роб., куратори
2	Екодень	Вересень 2013 року – травень 2014 року (кожний тиждень)	куратори, староста,
3	Свято вручення студентського квитка	Вересень 2013 року	директор, куратори, студрада
4	Фестиваль мистецтв першокурсників	Листопад 2013 року	заст. дир. з вих. роб., ст. викл. Гаценко В.П., викл. Атамась О.А., куратори, студрада
5	Міжнародний день студента	Листопад 2013 року	студрада
6	Фестиваль мистецтв «Від сесії до сесії»	Квітень 2014 року	заст. дир. з вих. роб., ст. викл. Гаценко В.П., викл. Атамась О.А., студрада
7	День науки	Лютий 2014 року	кафедра анатомії, фізіології та фізичної реабілітації
8	День відкритих дверей	Березень 2014 року	кафедра спортивних дисциплін

9	Спартакіада абітурієнтів	Травень 2014 року	кафедра спортивних дисциплін
10	Останній дзвоник	Квітень 2014 року	кафедра ТМФВ та спортивних ігор
11	Церемонія вручення дипломів	Червень 2014 року	кафедра ТМФВ та спортивних ігор
12	Конкурс на кращу академічну групу за підсумками зимової сесії	Січень 2014 року	заст. дир. з вих. роб., куратори, студрада
13	Конкурс на кращого студента інституту з навчання	Січень 2014 року	заст. дир. з вих. роб., куратори, студрада
14	Випуск стінгазети студради інституту	1 раз на місяць	заст. дир. з вих. роб., студрада
15	Оформлення стенду кращих випускників інституту	До квітня 2014 року	директор, заст. дир. з вих. роб., студрада
16	Проведення засідань кураторів	1 раз на місяць	директор, заст. дир. з вих. роб., заст. дир. з навч. роб.
17	Організація роботи студради	Протягом навчального року	заст. дир. з вих. роб.
18	Організація участі студентів у концертах, присвячених знаменним подіям чи датам	Протягом навчального року	директор, заст. дир. з вих. роб., ст. викл. Гаценко В.П., викл. Атамась О.А., куратори, студрада

Додаток Б

Заходи

**до 200-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка,
які проводяться в ННІ фізичної культури, спорту і здоров'я**

1. Облаштування куточка Т.Г. Шевченка.
2. Відвідування академічними групами музею Т.Г. Шевченка (у терміни, встановлені кураторами і наставниками).
3. Конкурс малюнку на шевченківську тематику.
4. Проведення виховних годин в академічних групах на тему «Поезія Т.Г. Шевченка» (лютий-березень 2014 року).
5. Конкурс стінгазет академічних груп «Шана Кобзареві».
6. Першість 1 курсу з кросу до 200-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка.

Додаток В

**ТЕМАТИКА ВИХОВНИХ ГОДИН ТА ЗАХОДИ В РАМКАХ
ТЕМАТИКИ, РЕКОМЕНДОВАНІ КУРАТОРАМ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ,
СПОРТУ І ЗДОРОВ'Я
1 КУРС**

№ з/п	Тематика виховних годин	Заходи в рамках тематики
1.	Наш інститут – Навчально-науковий інститут фізичної культури, спорту і здоров'я	1. День знань. 2. День знайомства групи з куратором. 3. Екскурсія інститутом (спортивні, професійні та наукові досягнення викладачів інституту). 4. Свято вручення студентського квитка.
2.	Студент ННІ фізичної культури, спорту і здоров'я	1. День першокурсника. 2. Збори з організації активу групи. 3. Зустріч з вчителями фізичної культури ЗОШ м. Черкаси (до дня вчителя). 4. Екодень.
3.	Безпека життєдіяльності студентів та екологія	1. Бесіда про збереження навколишнього середовища та правила поведінки на дорогах, у транспорті, побуті. 2. Вікторина «Студент» (до дня студентів). 3. Акція «День без тютюну». 4. Екодень.
4.	Побут студента	1. День гостинності. 2. Бесіда про дотримання чистоти і порядку у гуртожитку та організацію побуту студентів. 3. Акція «Я маю право...» (до дня прав людини). 4. Екодень.
5.	Перша сесія	1. Бесіда про шляхи подолання труднощів у навчанні. 2. Підведення підсумків зимової сесії. 3. Екодень.
6.	Спорт у житті студентів	1. Зустріч з головою спортивного клубу ЧНУ. 2. Зустрічі з провідними спортсменами області. 3. Зустрічі з ветеранами спорту. 4. Екодень.

7.	Духовний світ студентів	<ol style="list-style-type: none"> 1. День жінок. 2. Відвідування каплиці університету. 3. Екскурсія до музею Т. Шевченка. 4. Екодень.
8.	Інтереси і таланти студентів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Година літературно-мистецьких талантів. 2. Художній конкурс «Малюю на парах». 3. Похід на природу. 4. Екодень.
9.	Перспективи особистого розвитку	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зустріч з кращими випускниками магістратури. 2. Бесіда про умови та можливості отримання повної вищої освіти. 3. Година пам'яті. 4. Екодень.
10.	Адаптація до навчання	<ol style="list-style-type: none"> 1. Акція «Допоможи другу у навчанні». 2. Підведення підсумків першого року навчання. 3. Конкурс «Кращий студент року». 4. Екодень.

2 КУРС

№ з/п	Тематика виховних годин	Заходи в рамках тематики
1.	Особливості навчання у вузі	<ol style="list-style-type: none"> 1. День знань. 2. Година аналізу результатів навчання на першому курсі. 3. Бесіда з проблеми правильного планування особистого часу студентів. 4. Екодень.
2.	Проблема здоров'я студентської молоді	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зустріч з медичними працівниками (фах і тематика за вибором). 2. Бесіда про наркоманію у молодіжному середовищі. 3. День здоров'я. 4. Екодень.
3.	Соціальна підтримка студентів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Тестування з метою виявлення рівня соціальної захищеності студентів. 2. Бесіда з соціальних гарантій студентів. 3. Зустріч зі спортсменами, що мають вади здоров'я. 4. Екодень.

4.	Труднощі навчання на 2 курсі	<ol style="list-style-type: none"> 1. Рекомендації щодо роботи в методичних кабінетах (лабораторіях) з підготовки до сесії. 2. Організація допомоги студентам. 3. Екодень.
5.	Активна життєва позиція -	<ol style="list-style-type: none"> 1. Година аналізу діяльності активу групи. 2. Відвідування групою спортивного (культурного) заходу. 3. Зустріч з громадськими діячами. 4. Екодень.
6.	Екологічні проблеми	<ol style="list-style-type: none"> 1. Рейд чистоти у закріпленій аудиторії. 2. Похід на природу. 3. Акція «Чиста кімната гуртожитку». 4. Екодень.
7.	Професійна орієнтація -	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зустріч з провідними фахівцями фізичної культури. 2. Екскурсія у спортивну організацію (загальноосвітню школу). 3. Бесіда з проблеми особистого професійного зростання студентів. 4. Екодень.
8.	Громадянська активність студентів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Шефська допомога ветеранам кафедри. 2. Зустріч з громадськими діячами. 3. Бесіда про волонтерський рух. 4. Екодень.
9.	Культура спілкування та система самопізнання	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бесіда про особистісне, життєве і професійне самоствердження. 2. Круглий стіл на предмет соціально-психологічного клімату колективу. 3. Обговорення проблеми активного самопізнання. 4. Екодень.
10.	Самореалізація	<ol style="list-style-type: none"> 1. Акція «Позитивне мислення». 2. Бесіда про формулу успіху. 3. Обговорення успішності студентів групи. 4. Екодень.

Додаток Г

ЗАТВЕРДЖЕНО
 Директор ННІ фізичної культури,
 спорту і здоров'я, доц.
 _____ О.П. Безкопильний
 « ____ » _____ 2013 року

СЦЕНАРІЙ ЦЕРЕМОНІЇ ВРУЧЕННЯ ДИПЛОМІВ

Дата проведення: 20 червня 2013 року, 16.00.

Місце проведення: спортивний зал корпусу № 2.

Організаційний комітет:

Голова оргкомітету – доц. Безкопильний О.П.

Члени оргкомітету: заст. з вих. роб., доц. Фролова Л.С.

ст. викл. Олексієнко Я.І.

ст. викл. Гаценко В.П.

викл. Атамась О.А.

Спортивний зал святково прибраний. Розташування викладачів, випускників та запрошених гостей на рис. 1 (додається).

16.00 – звучить музика (1) і за першими акордами виходить ведучий.
Музика стихає.

Ведучий: Ти ніжно обіймаєш, та притискаєш з сумом
 Гітари вигин жовтий, що кличе у життя.
 Струна відлунням серця залишить місце думам
 Про ваше безтурботне студентське життя.

І все ж із хрипом в горлі згадаємо минуле,
 Де ваша безтурботність на серці запеклась,
 Та мрією шаленою ви душу їх наповніть,
 І щоб вона із мріями викладачів зійшлась.

Як відблиски заходу танцює в соснах промінь,
 Так не сумуй сьогодні, а краще посміхнись,
 І голос вкрай знайомий поверне вас у спомин,
 Як здорово, що ми усі зійшлися у цю мить.

(Музика звучить голосно до завершення пісні і під неї виходять випускники і займають свої місця.)

Ведучий: Вручення диплому – це визначна подія у житті кожного випускника. Ось і промайнуло 5 років радості та переживань, а разом з ними йдуть у минуле найкращі студентські роки життя. Згадуйте їх якомога частіше і пам'ятайте про тих, хто допомагав вам у здобутті диплому про вищу освіту.

Звучить музика (2) (перший куплет)

Ведучий: Шановні випускники! Від кураторського корпусу із вітальним словом до вас звертається кандидат біологічних наук, доцент кафедри спортивних дисциплін Каленіченко Олексій Володимирович.

Виступ куратора.

Запрошуємо до слова магістра з фізичного виховання В'ячеслава Савко.

Виступ випускника.

Ведучий: До слова запрошується заступник директора з вихованої роботи, доцент Людмила Сергіївна Фролова та старший викладач кафедри ТМФВ та спортивних ігор В'ячеслав Петрович Гаценко.

Вручення подяк випускникам за участь та організацію культурно-масових заходів.

Звучать фанфари (3).

Ведучий: Шановні присутні! Дозвольте розпочати церемонію вручення дипломів випускникам 2013 року.

Лунає музика (4) і за першими акордами виходять заступник директора з навчальної роботи Нечипоренко Леоніда Анатолійовича та секретар Крахмалюк Інна Валеріївна.

Ведучий: Слово надається заступнику директора з навчальної роботи Нечипоренко Леоніду Анатолійовичу

Зачитується наказ.

Ведучий: Диплом про вищу освіту є різного гатунку, але заради нього студенти дуже наполегливо працюють і прагнуть продемонструвати глибокі знання та різнобічні уміння, стають соціально активними, при цьому досягають високих спортивних результатів. У 2012-2013 навчальному році випускників здобули право отримати заповітний червоний диплом.

З почесною місією вручення випускникам дипломів з відзнакою до слова запрошується директор Навчально-наукового інституту фізичної культури, спорту і здоров'я доцент Олександр Петрович Безкопильний.

Виступ директора.

Вручення дипломів.

ХУДОЖНІЙ НОМЕР (№1)

Звучать фанфари (5).

Ведучий: Для вручення диплому магістра з фізичного виховання запрошуюються:

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, Заслужений тренер України, доцент кафедри спортивних дисциплін, Анатолій Іванович Стеценко

та кандидат педагогічних наук, заступник директора з навчальної роботи, доцент кафедри ТМФВ та спортивних ігор, Леонід Анатолійович Нечипоренко.

Вручення дипломів.

ХУДОЖНІЙ НОМЕР (№2)

Звучать фанфари (5).

Ведучий: Для вручення диплому спеціалістам з фізичного виховання, запрошуються:

кандидат медичних наук, доцент кафедри анатомії, фізіології та фізичної реабілітації Сисоєнко Надія Василівна

та кандидат біологічних наук, доцент викладач кафедри анатомії, фізіології та фізичної реабілітації Погрібний Анатолій Сергійович.

Вручення дипломів.

ХУДОЖНІЙ НОМЕР (№3)

Звучать фанфари (5).

Ведучий: Для вручення диплому спеціаліста з фізичного виховання запрошуються:

старший викладач кафедри ТМФВ та спортивних ігор Анатолій Порфирович Гірько,

та кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент кафедри ТМФВ та спортивних ігор Віталій Олександрович Пустовалов.

ХУДОЖНІЙ НОМЕР (№4)

Ведучий: Дзвінки пройшли і вручені дипломи

Ви тут були неначе вдома.

Погодьтеся, сумно розлучатися,

Але вже час, вже час прощатися.

Шановні випускники, запросіть своїх викладачів на останній студентський вальс.

Звучить вальс (6).

Додаток Д

ЗАТВЕРДЖЕНО
Директор ННІ фізичної культури,
спорту і здоров'я, доц.
_____ О.П. Безкопильний
« ____ » _____ 2013 року

СЦЕНАРІЙ ОСТАННЬОГО ДЗВОНІКА

Дата проведення: 25 квітня 2013 року о 11.20.

Місце проведення: навчальний корпус № 2 (спортивний зал).

Організаційний комітет:

Голова оргкомітету – доц. Безкопильний О.П.

Члени оргкомітету: заст. з вих. роб., доц. Фролова Л.С.

ст. викл. Гаценко В.П.

викл. Атамась О.А.

Спортивний зал святково прибраний у відповідності до схеми (додається).

11.20 – в середині залу розташовується група студентів 1 курсу для виконання танцювальної композиції «Запальна молодість».

Звучить музика № 1 і студенти 1 курсу виконують танець.

Звучать фанфари (музика № 2). До мікрофонів виходять ведучі.

Ведучий: В нашім залі метушня,
Чути музику і сміх.
На студентськiм святi нинi
Ми вiтаємо усіх.

Ведуча: Але нам не вистачає
Тих, хто свято це чекає.

Ведучий: Злинь же музика гучнiше,
Запросить до зали час.
Старшi друзi веселiше,
Кроком руш останнiй раз.

Звучить музика № 3 і виходять випускники, обходять залу і розташовуються на відведених для них місцях.

Ведуча: Професiя студент – це класно,
Хоча, на жаль, короткочасно.

Ведучий: Десять семестрiв чи п'ять рокiв –
Оце для вас законнi строки,
Та цi завершаться роки –
Бо ви тепер випускники.

Ведуча: Ми спiшимо вас привiтати
Iз вашим днем i вашим святом.

На словах ведучого починає звучати тихо **фанфари (музика № 4)** і на повну гучність після слів ведучої.

Ведучий: Минуле не вернуть, не виправить минуле.
Вчорашнє – ніби сон, що випурхнув з очей.
Як луки навесні ховаються під мулом,
Так криється воно платами днів, ночей.

Ведуча: Але воно живе — забуте й незабуте,
А час не зупиняється, а молодість біжить.
Ми спробуємо стрілки студентські повернути,
Щоб заново миттєвості прожити!

Під музику № 5 через середину залу виходить студент із «передачею» з дому. Зупиняється декілька раз поправити рюкзак та заглянути у сумки. Музика децю стихає.

Ведучий: Студентові для щастя
Потрібно небагато.

Ведуча: Всього лиш «передачка»
Від мами і від тата.

Ведучий: Омріяна коробка.
Чи сумка. Чи мішечок.

Ведуча: А можна і в купюрах,
Що теж завжди доречно.

Ведучий: Студентові для щастя
Потрібно зовсім мало.

Ведуча: В голодні сірі будні
Додати трошки сала.

Ведучий: І пирогів від мами.
Печені від бабусі.
Щоб ситими враз стали
Усі голодні друзі.

Після останніх слів ведучого музика звучить на повну гучність і студент іде на вихід.

Звучить музика № 6 і виходять сонні студентки, проходять до стільців, сідають та засинають.

Ведуча: Я плетусь...
Іти не хочу
Із недоспаної ночі
Від своїх солодких снів.
Ледь будильник розбудив!!!

Виконується танцювальна композиція музика № 7 «Підготовка до здачі сесії» (Галкіна Віолета & компанії).

Ведучий: Пройди моря і континенти
Та занеси у свій блокнот:

Ведуча: Існує гвардія студентів –
Веселий, запальний народ.

Звучить музика № 8 виконується танцювальна композиція «Від сесії до сесії».

Ведучий: На вдиху – старт! Коктейль адреналіну,

Праотчий ризик в венах закипів.
Ведуча: На вдиху – старт ...Біжи! Біжи! Без спини
 Спітнілих, впертих сотні-сотні днів

Звучить музика № 9 Виходять студенти 2 курсу зі сценкою
 «Тренер-бодіблдинг»

Ведучий: Мир на землі - це затишок і тиша,
 Це сміх дитячий і душі політ,
 Коли поет чарівні вірші пише
 Про незвичайний, дивовижний світ.

Ведуча: Мир на землі - це росяні світанки,
 Краса і творчість, пісня у гаях.
 Мир на землі - це вечори і ранки
 Із радістю і щастям у серцях.

Ведучий: Мир на землі - це дім і мама, й тато,
 Й любові стільки - просто через край!
 Це та земля, де щастя є багато
 І в кожній хаті - хліба коровай.

Ведуча: Це та земля, де сміх і пісня лине,
 А діти йдуть до школи знов і знов.
 Й ніколи у боях ніхто не гине,
 Бо там господар — щастя і любов.

Звучить музика № 10 (Пісня «Молитва»).

Ведучий: Футбол, хокей, весела гра -
 лунає скрізь: «Фізкульт-ура!».
 У ритмі стукотять серця,
 усіх гуртує фраза ця.

Ведуча: Хто з фізкультурою на «ти»,
 в житті досягне він мети,
 бо в спорті - міць та сила
 і для душі, й для тіла.

Ведучий: На стадіоні дітвора
 скандує в такт: «Фізкульт-ура!»
 У відповідь: «Фізкульт-привіт!» -
 еднають весь спортивний світ.

Звучить музика № 11 (Виступ юної спортсменки).

Ведучий: Перший курс – вас усі так лякали,
 Перший курс – ви нічого не знали,
 Перший курс – скрізь усе невідоме,
 Перший курс – Мамо! Хочу додому!

Ведуча: Перший раз – не на врок, а на пару,
 Перший раз – ви дізнались про ШАРУ,
 Перший раз – всі «катають» конспекти.
 Перший раз – сором проспаних лекцій.

На останній строчці ведучої звучить музика № 12 під яку виходять студенти 1 курсу з привітання.

Ведучий: Якщо сумно сидіти вдома,
Марно часу не витрачай,
Щоб тебе не згубила втома,
Для мандрівки ти речі збирай.

Ведуча: Не сиди біля свого порогу,
Ти в літак чи у поїзд сідай,
Бо чекає на тебе дорога,
Мандрувати скоріше рушай.

На останніх словах ведучої включається фільм про похід у Крим випускників.

Ведучий: Сьогодні в нас святковий день,
Чарівна музика лунає.
Співати хочеться пісень,
А біль розлуки серце крає.

Ведуча: Тут все робилося для вас
З любов'ю, радісно, прекрасно.
І от настав прощальний час
Сумний і світлий одночасно.

Ведучий: Ну що ж сторіночка закрилась.
Ви на порозі стоїте.
А звідси різними шляхами
На крилах вже полетите.

Ведуча: Та вчителі завжди із вами.
Так привітайте ж їх словами.

Виходять випускники з вдячним словом.

Звучить музика № 13 *під яку вони виконують пісню викладачам.*

Ведучий: Директор вузу — фігура центральна
Як кажуть в народі — всьому голова!
Директор на місці — студенти у шані,
І як він скерує — так підуть діла!

Ведуча: Запрошуємо до мікрофону з напутнім словом
директора інституту, доцента Безкопильного Олександра Петровича.

Директор дає останній дзвоник.

Звучить музика № 14 *студенти танцюють вальс.*

Звучить музика № 15 *випускники запрошують викладачів на танець.*

Звучить музика № 16 *спочатку тихо, а після останніх слів ведучих гучно.*

Ведуча: Затихнуть пісні, і почнеться урок,
Урок, на який пролунав наш дзвінок.
Із того уроку не можна втекти
І відповідь зразу не можна знайти,

Ведучий: Перерв і канікул у ньому нема,
Хоч може минули і літо, й зима.
За часом не пару триває урок,

Ведуча:

А довге життя – кожен день, кожен крок.
Та старт у майбутнє для вас уже дан,
Тернисті чекають дороги.
Зустрінь, Україно, нових громадян,
Готових долати життєві пороги.

Додаток Е

**РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ КУРАТОРА З
ОРГАНІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОГО АКТИВУ ГРУПИ**

1. Актив академічної групи повинен складатися із 5 осіб:

1. **Представник групи у студраді інституту** (представлення та захист інтересів студентів групи у студентській раді й дирекції, інформаційне забезпечення групи та студентської громадськості інституту, виконання відповідних функцій у студраді інституту, залучення студентів групи до активної діяльності в інституті).

2. **Староста (навчально-наукова робота)** (ведення журналу, контроль ведення залікових книжок студентами групи, повідомлення про зміни у розкладі, організація групи на участь у заходах наукового характеру).

3. **Культурно-масова робота** (організація студентів на участь у культурно-масових заходах інституту та групи).

4. **Спортивна робота** (організація студентів на участь у спортивних заходах університету, інституту та групи).

5. **Соціально-побутова робота** (відповідальність за проведення екоднів, відповідальність за відпрацювання студентами трудового семестру, допомога соціально-незахищеній категорії студентів групи, контроль побутових умов у гуртожитку).

2. **План роботи** включає такі **розділи**:

I. **Навчально-науковий** (перевірки відвідування занять, успішності студентів, винесення рекомендацій щодо переведення на держзамовлення, зв'язок та робота з батьками, перевірки ведення залікових книжок, робота з неуспішними студентами, залучення студентів до участі у роботі студентських наукових гуртків, рекомендації щодо заохочення студентів).

II. **Культурно-масовий** (посвячення, походи, відвідування культурно-історичних місць Черкас та Черкащини, святкування державних

свят, етичне та естетичне виховання, розкриття співочих, танцювальний, художніх та інших талантів, виховання культури поведінки студента).

III. Соціально-побутовий (робота із студентами категорії соціально незахищених, виявлення соціально-психологічних особливостей студентів групи, контроль побутових умов проживаючих у гуртожитку, організація і контроль екоднів, робота зі студентами контрактної форми навчання з приводу своєчасної оплати, робота із згуртування студентів у колектив).

IV. Спортивний (допомога в організації студентів групи на участь у спортивно-масових заходах університету, інституту, встановлення тісного зв'язку із тренерами провідних спортсменів, допомога провідним спортсменам при ліквідації заборгованості з навчання, організація відвідування змагань за участі студентів групи, які проводяться у м. Черкаси, рекомендації щодо заохочення студентів-спортсменів).

Реалізація виховної роботи здійснюється через:

- бесіди;
- зустрічі;
- вечори;
- походи;
- екскурсії;
- концерти;
- змагання;
- відвідування;
- перевірки;
- особистий приклад;
- оформлення стінгазет.

У розділах передбачити участь групи у заходах інституту та університету, а також організацію та проведення заходів своєї академічної групи. До розробки плану виховної роботи обов'язково залучати студентський актив групи.

Додаток Ж

ПРАВИЛА КУРАТОРА

1. Куратор повинен захищати студентів. Виходячи з цього правила, не дозволяти критикувати або лаяти студентів за присутності сторонніх осіб. Також не допускати відкритого протистояння студентів з батьками або викладачами.

2. Куратор не повинен позбавлятися від неугодного студента. Відправляючи його на вулицю напризволяще, куратор сприяє створенню ситуації, яка може загрожувати його життю.

3. Куратор повинен бути вимогливим, але мудрим наставником. Для того щоб це зрозуміти, просто достатньо більше спілкуватися зі студентами.

4. Доброзичливість - найкращий інструмент куратора у вихованні студента.

5. Куратор повинен уміти захищати свою групу

6. Куратор повинен підтримувати своїх колег. Критикуючи їх разом зі студентами, він заробляєш дешевий авторитет. Колись це може тобі повернутися бумерангом.

Додаток 3

ЛИСТИ ДО БАТЬКІВ

Шановний(а) _____

Доводимо до Вашого відома, що Ваш син (дочка) _____

від початку навчального року має _____ годин пропущених лекційних, семінарських та лабораторних занять, котрі не відпрацьовуються, оскільки були пропущені **без поважної причини**.

Відсутність на занятті студента(ки) обумовлює наявність академічної заборгованості з предметів та перешкоджає успішній здачі заліково-екзаменаційної сесії.

Роз'яснювальна робота з Вашим сином (дочкою) куратором та деканатом проведена.

Просимо терміново прийняти певні міри щодо організації навчання Вашого сина (дочки), оскільки наявність пропусків та заборгованостей може призвести до виключення студента(ки) _____ з університету.

Предмети, що складаються в зимову сесію:

Фізіологія людини	екз	Теорія і методика спорт ігор	
Анат.люд та сп морфологія	екз	Олімпійський спорт	екз
Педагогіка (історія педагогіки, дидактика, теорія виховання, порівняльна педагогіка, методика позакласної та позашкільної роботи, курсова робота)	зал	Загальна психологія	зал
Основи медичних знань	зал	Педагогічна і вікова психологія	
Біомеханіка	екз	ТМС	
СПУ	зал	Т М футболу	зал
Іноземна мова	зал	Естетика	зал
Теорія і методика легкої атлетики		Етика	зал
Теорія і методика гімнастики		Безпека життєдіяльності	екз

Директор ННІ
Фізичної культури, спорту та здоров'я
О.П.

Безкопильний

Куратор

Кожемяко Т.В.

Додаток I

ПРОТОКОЛИ ЗАСІДАННЯ ДИРЕКЦІЇ З КУРАТОРАМИ ТА
НАСТАВНИКАМИ АКАДЕМІЧНИХ ГРУП НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО
ІНСТИТУТУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ, СПОРТУ І ЗДОРОВ'Я

ПОРЯДОК ДЕННИЙ

1. Заходи щодо збереження контингенту студентів Навчально-наукового інституту фізичної культури, спорту і здоров'я на 2012-13 навчальний рік.

2. Планування виховної роботи академічних груп на 2012-13 навчальний рік.

3. Режим проведення санітарних днів у закріплених аудиторіях.

1. СЛУХАЛИ:

Директора інституту, доц. Безкопильного О. П. про план заходів щодо збереження контингенту студентів ННІ фізичної культури, спорту і здоров'я на 2012-13 навчальний рік, при цьому особливо наголошено на пунктах, які стосуються роботи кураторів та наставників. Відмічено високий професійний рівень викладачів, які призначені на посади кураторів та наставників, але зауважено, що у вирішенні проблеми збереження контингенту виникатиме багато питань, які потребують допомоги керівництва інституту. Вказано на те, що питання збереження контингенту у зустрічах з директором та його заступниками є першочерговими. Окреслено перспективу ефективної роботи із збереження контингенту, а також важливість залучення до цієї роботи активу групи.

ВИСТУПИЛИ:

Ст. викл. Каленіченко В. О., який висловив думку про включення до плану заходів пункту про співпрацю із батьками студентів-першокурсників, які ще не вийшли повністю із під їх контролю, а також не достатньо самостійні.

Ст. викл. Зганяйко Г. В., яка підтримала розроблений план заходів і запропонувала внести до плану пункт заслуховування окремих студентів на засіданні кафедр та дирекції інституту, що може бути дієвим засобом виховання відповідального відношення до навчання.

УХВАЛИЛИ:

1. План заходів щодо збереження контингенту студентів Навчально-наукового інституту фізичної культури, спорту і здоров'я на 2012-13 навчальний рік з урахуванням доповнень винести на затвердження вченою радою інституту.

2. Кураторам та наставникам академічних груп план заходів збереження контингенту взяти за основу при розробці плану виховної роботи академічних груп.

2. СЛУХАЛИ:

Заст. дир. інституту з вихованої роботи, доц. Фролову Л. С., яка ознайомила присутніх з планом виховної роботи інституту на 2012-13

навчальний рік. Наголошено на підвищенні активності студентів, особливо 2 та 3 курсу, а також на максимальному охопленні студентів 1 курсу різними заходами інституту та університету. Запропоновано провести у академічних групах 1 курсу та взяти під контроль на інших курсах вибори представників студентської ради інституту.

ВИСТУПИЛИ:

Доц. Кудій Л. І., яка запропонувала ввести традицію підготовки останнього дзвоника для випускників студентами 4 курсу, оскільки вони із усіх курсів мають найбільший студентський досвід.

Доц. Пустовалов В. О. з проханням надати тритижневий термін на розробку плану виховної роботи з урахуванням затвердження плану виховної роботи та плану заходів щодо збереження контингенту радою інституту.

УХВАЛИЛИ:

1. Розробити та подати на затвердження плани виховної роботи академічних груп до 25 вересня 2012 року.

2. З метою підвищення активності студентів 2-4 курсу кураторам та наставникам академічних груп взяти під контроль вибори до студентської ради інституту та створення чи оновлення активу групи.

3. СЛУХАЛИ:

Заст. дир. інституту з вихованої роботи, доц. Фролову Л. С., яка запропонувала залишити санітарним днем четвер та визначити аудиторії для академічних груп.

УХВАЛИЛИ:

1. Подати на розгляд дирекції режим санітарно-гігієнічних заходів та закріплених аудиторій академічних груп інституту.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ

1. Заходи щодо виховання відповідальності студентів у дотриманні санітарно-гігієнічних норм аудиторного фонду інституту.

2. Підсумки проведення свята вручення студентських квитків на 1 курсі.

3. Відвідування занять студентами 1-3 та 5-6 курсів.

1. СЛУХАЛИ:

Заст. дир. інституту з вихованої роботи, доц. Фролову Л. С., яка ознайомила присутніх з заходами щодо виховання відповідальності студентів у дотриманні санітарно-гігієнічних норм аудиторного фонду інституту. Повідомлено про розпорядження дирекції щодо закріплених за групами аудиторій та дотримання вимог проведення санітарного дня – четверга.

ВИСТУПИЛИ:

Директор інституту, доц. Безкопильний О. П., який звернувся до кураторів з проханням один раз на місяць перевіряти стан аудиторій на предмет поломки, а також звертатися до лаборанта спортивного залу Анатолія Андрійовича за необхідності ремонту стільців чи столів.

Ст. викл. Зганяйко Г. В., яка запропонувала зосередити засоби для прибирання аудиторій у лаборанта спортивного залу, а також ініціювати організацію самостійного контролю за санітарно-гігієнічним нормами аудиторії активом групи.

УХВАЛИЛИ:

1. Заходи щодо виховання відповідальності студентів у дотриманні санітарно-гігієнічних норм аудиторного фонду інституту взяти до відома.

2. Ініціювати організацію самостійного контролю за санітарно-гігієнічним нормами аудиторії активам академічних груп 2-6 курсів. Кураторам та наставникам академічних груп один раз на місяць перевіряти стан аудиторії.

3. Кураторам 1 курсу взяти під контроль організацію та проведення санітарних днів студентами груп.

2. СЛУХАЛИ:

Ст. викл. Нечипоренко О. В. із звітом про проведення свята вручення студентських квитків на 1 курсі. Повідомлено про вдало обране місце проведення на базі відпочинку університету, непогану організацію заходу, а також зацікавленість студентів.

ВИСТУПИЛИ:

Доц. Фролова Л. С. з пропозицією надавати право вручати студентські квитки на 1 курсі найбільш достойним випускникам – відмінникам у навчанні та провідним спортсменам.

Доц. Каленіченко О. В. з пропозицією придбання фотоапаратури для висвітлення заходів на електронній сторінці інституту та створення фотоархіву.

УХВАЛИЛИ:

1. Проведення свята вручення студентських квитків на 1 курсі вважати задовільним.

2. Врахувати пропозиції про вручення студентських квитків випускниками при організації заходу у наступному навчальному році.

3. Розглянути на вченій раді інституту пропозицію придбання фотоапаратури для створення архіву.

3. СЛУХАЛИ:

Директора інституту, доц. Безкопильного О. П. з нагадуванням про регулярність контролю кураторами та наставниками академічних груп відвідування занять студентами. Наголошено на тому, що особлива увага повинна приділятися тим студентам, які мали такі проблеми у минулому навчальному році. Вказано на важливість контролю для студентів 1 курсу і прийняття невідкладних мір щодо покращення ситуації. При масовому невідвідуванні занять з окремих дисциплін студентами груп виносити питання та розгляд дирекції та вченої ради інституту.

ВИСТУПИЛИ:

Доц. Каленіченко О. В., який повідомив про проблеми у перспективі з відвідування занять групами 5 курсу, оскільки більшість із студентів працюють за фахом і оформили індивідуальний план навчання.

УХВАЛИЛИ:

1. Кураторам та наставникам академічних груп виявити у групі студентів, які мали проблеми з відвідуванням занять у минулому навчальному році, скласти списки, підібрати індивідуальні засоби впливу та узгодити їх з заступником директора з виховної роботи.

2. Кураторам та наставникам академічних груп при масовому невідвідуванні студентами групи занять з окремих дисциплін клопотати про винесення питання та розгляд дирекції та вченої ради інституту.

3. Заступнику директора з вихованої роботи взяти під контроль виконання кураторами та наставниками академічних груп заходів подолання проблеми відвідування занять.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ

1. Стан відвідування навчальний занять студентами груп.

2. Заборгованість з оплати за навчання студентами інституту.

1. СЛУХАЛИ:

Заст. дир. інституту з навчальної роботи, доц. Нечипоренка Л. А., який проінформував присутніх загальний стан відвідування занять студентами 1-3 курсу. Повідомлено про сигнали низького відсотку присутності на заняттях студентів 2 курсу, де група поділена на два табори: частина дисциплінованих студентів, що не мають жодного пропуску занять, та частина студентів, які регулярно пропускають заняття без поважних причин. Студенти-спортсмени до уваги не бралися, оскільки вони відсутні з поважних причин і своєчасно відпрацьовують пропуски занять. Пропонується кураторам та наставникам з'ясувати причини такого стану у особистій бесіді з недисциплінованими студентами, а також підключити актив групи.

ВИСТУПИЛИ:

Ст. викл. Нечипоренко О. В. про наявність у групі декількох студентів з тенденцією регулярних пропусків занять: Захарченко І., Пастернак М., Тарамбула Т. Повідомлено про проведену відповідну роботу з ними та інформування батьків про проблеми їх дітей.

Ст. викл. Каленіченко В. О. про подібні тенденції у групі, де на контроль взяті студенти Босий С., Литвин Ю., Резнюк А., Тяско А. Повідомлено про спробу залучення до вирішення проблеми активу групи, при цьому висловлено побоювання, що його вплив на 1 курсі буде ще незначний.

Ст. викл. Гаценко В. П., який підтвердив інформацію заступника директора з навчальної роботи про дисципліну на 2 курсі. Повідомлено про те, що ведення ретельна робота зі студентами, які регулярно не відвідують заняття, але їх дієвість мінімальна. Повідомлено про пошук інших засобів впливу на таких студентів.

Доц. Пустовалов В. О. про те, що у групі найбільше не відвідують заняття тільки студенти-спортсмени, і тільки у деяких є поодинокі

пропуски без поважних причин. Завірено присутніх про те, що контроль за такими студентами буде постійний.

Ст. викл. Зганяйко Г. В., яка повідомила про щотижневий контроль відвідування занять студентами групи, бесіди з ними, інформування батьків, але є ситуації, де сильний вплив мають інші чинники, як у випадку із Яроховичем.

УХВАЛИЛИ:

1. Заступнику директора з навчальної роботи разом із студентською радою в кінці кожного місяця виносити інформацію про відвідування занять на стенд.

2. Кураторам та наставникам груп академічних груп з'ясувати причини негативних тенденцій порушення дисципліни і обговорити шляхи їх подолання із активом групи.

2. СЛУХАЛИ:

Директора інституту, доц. Безкопильного О. П. про список боржників з оплати за навчання, який надіслали із бухгалтерії. Закликав кураторів та наставників академічних груп з'ясувати причини такого стану у своїх групах та знайти засоби впливу на студентів, які несвоєчасно проводять оплату.

ВИСТУПИЛИ:

Ст. викл. Зганяйко Г. В. з інформацією про здійснення регулярного контролю за оплатою, для чого підтримується тісний зв'язок із батьками студентів, які, у разі виникаючих обставин, повідомляють про можливі затримки.

УХВАЛИЛИ:

1. Інформацію директора інституту взяти до уваги.

2. Кураторам і наставникам академічних груп терміново з'ясувати причини заборгованості та сприяти їх ліквідації.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ

1. Розгляд дисципліни та успішності студента 3 курсу Калниболотчука О., студента 2 курсу Шемшура М.

2. Стан успішності студентів інституту та підготовку до зимової сесії.

1. СЛУХАЛИ:

Директора інституту, доц. Безкопильного О. П. про клопотання кураторів стосовно розгляду дисципліни та успішності студента 3 курсу Калниболотчука О., студента 2 курсу Шемшура М. на засіданні. Повідомлено про велику кількість пропусків занять, а також не атестацію з багатьох дисциплін.

Студента 3 курсу Калниболотчука О., який не вказав поважної причини попуску занять, визнав свою поведінку негативною і зобов'язався виправитися і скласти сесію без заборгованості.

Студента 2 курсу Шемшура М., який висловив свої погляди на навчання як його особисту проблему, наголошував на вільному відвідуванні занять і не визнав свою поведінку негативною.

ВИСТУПИЛИ:

Ст. викл. Зганяйко Г. В., яка надала коротку характеристику студенту 3 курсу Калниболотчуку О., відповідно до якої він є непоганим студентом, але інколи у нього лінощі беруть верх. Завірено присутніх у тому, що буде проведена відповідна робота з виховання у студента вольових якостей.

Ст. викл. Гаценко В. П., який повідомив про слабкий контакт із студентом 2 курсу Шемшур М. як куратора, так і викладача з гімнастики. Наголошено на наявності у студента недовіри до викладачів, яка перешкоджає його усвідомленню необхідності отримання знань, що вимагає присутності на заняттях.

УХВАЛИЛИ:

1. Кураторам Зганяйко Г. В., Гаценко В. П. взяти під контроль відвідування занять та успішність студентів Калниболотчук О. та Шемшур М.

2. Кураторам та наставникам академічних груп подати клопотання про розгляд на засіданнях дисципліни та успішності студентів, для яких інші засоби впливу виявилися не дієвими.

2. СЛУХАЛИ:

Заст. дир. з навчальної роботи, доц. Нечипоренка Л. А. із інформацією про стан успішності студентів інституту. Наголошено на проблемності у навчанні, за даними поточної атестації, у студентів 1, 2 та 3 курсу. Повідомлено про здійснення директором заходів щодо інформування батьків про успішність їх дітей, а також проведені бесіди зі студентами. Ознайомлено присутніх із результатами здійснених заходів, які частково виявилися ефективними, переважно для частини студентів 3 та 1 курсів. Вказано на необхідність починати підготовку до зимової сесії уже сьогодні, оскільки є ще час «підтягнути хвости» тим студентам, які випадково потрапили у списки невстигаючих.

ВИСТУПИЛИ:

Доц. Фролова Л. С. з пропозицією клопотання до дирекції інституту про сприяння завідувачів кафедр ліквідації заборгованості з дисциплін їх кафедр, особливо тим студентам, які виявляють активність.

Доц. Каленіченко О. В. з пропозицією додати до клопотання питання про спортсменів, які були відсутні на заняттях і не встигнуть своєчасно ліквідувати заборгованість внаслідок участі у тренувальних зборах та змаганнях.

Доц. Безкопильний О. П. з підтримкою пропозицій, а також із зверненням до кураторів і наставників з проханням спроби самим вирішити проблеми спортсменів у себе на кафедрах., а інші дисципліни – на розгляд дирекції.

УХВАЛИЛИ:

1. Інформацію заступника директора про стан успішності студентів інституту взяти до відома.

2. Кураторам та наставникам академічних груп підготувати для дирекції списки студентів-спортсменів, які потребують допомоги у навчанні, а також списки потенційно невстигаючих студентів.

3. Заступнику директора з виховної роботи підготувати клопотання до дирекції інституту про сприяння завідувачів кафедр ліквідації заборгованості студентів.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ

1. Підсумки навально-виховної роботи у групах 1-4 курсу за 1 семестр 2012-13 навчального року.

1. СЛУХАЛИ:

Заступника директора інституту з виховної роботи, доц. Фролову Л. С. про виконання кураторами та наставниками плану виховної роботи на 1 семестр 2012-13 навчального року. Наведено дані про участь студентів груп у заходах інституту, що вказали на їх відсоток активності, у відповідності до яких найбільш затребуваними виявилися студенти 1 курсу, що є підтвердженням дієвості виховних заходів у групах. Зауважено, що найменш активними були студенти 2 та 3 курсу, що потребує прийняття відповідних мір у 2 семестрі. Висловлено незадоволення організацією санітарного дня та контролем результатів роботи.

ВИСТУПИЛИ:

Ст. викл. Нечипоренко О. В. про організацію та проведення заходів у групі. Повідомлено про те, що застосування бесід, зустрічей, походів, виховних годин, спільних проектів у рамках заходів інституту, сприяли згуртуванню студентів, формуванню активу групи, визначенню лідерів.

Ст. викл. Каленіченко В. О. про те, що зусилля спрямовувалися на формування сильного дієздатного активу, а також виховання самостійності у студентів.

Ст. викл. Гаценко В. П. про складність у роботі з групою, яка виявилася найменш керованою із усіх в інституті. Наголошено на тому, що ведеться пошук дієвих засобів впливу на студентів групи, але складність полягає у тому, що необхідно підбирати індивідуальні підходи.

Доц. Пустовалов В. О. про те, що студенти групи, за спостереженнями, стали менш активні у плані суспільно-корисної роботи, але з'явилася більша відповідальність за навчання. Вказано на те, що куратор сприятиме підвищенню активності студентів через залучення до культурно-масових заходів інституту.

Ст. викл. Зганяйко Г. В., яка схвально відзивалася про активність та успішність більшої частини студентів групи. Зауважено, що деякі студенти позбавлені відповідальності за навчання при цьому і малоактивні.

Доц. Кудій Л. І. про понукання до самостійності студентів групи, оскільки на 4 курсі активна діяльність кураторів групи може призвести до втрати студентами бажання самим організувати та проводити заходи.

Викл. Кожемяко Т. В. про те, що у групі є частина студентів, які уже працюють за фахом, частина студентів, які тримаються в вузі тільки для отримання диплому, а педагогічна діяльність їх не приваблює, що, безумовно, впливає на єдність групи у навчальному процесі та знижує активність участі у заходах.

УХВАЛИЛИ:

1. Визнати виховну роботу кураторів у групах задовільною.
2. Кураторам та наставникам академічних груп внести в плани виховної роботи на 2 семестр корективи з урахуванням заходів, спрямованих на збереження контингенту та підвищення активності студентів у культурно-масових заходах інституту.
3. Заступнику директора з виховної роботи взяти під контроль плани виховної роботи груп на 2 семестр.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ

1. Стан оплати за навчання студентами інституту.

1. СЛУХАЛИ:

Директора інституту, доц. Безкопильного О. П. з інформацією про заборгованість студентів з оплати за навчання у 2 семестрі, яка сягнула 120000 грн. Наголошено на необхідності прийняття термінових мір з подолання заборгованості у своїх групах. Рекомендовано використати різні засоби впливу, особливо бесіду з батьками про відрахування за несвоєчасну оплату освітніх послуг. Кураторам і наставникам направити студентів у бухгалтерію з копіями квитанцій оплати для звірки даних, якщо вони розраховуються помісячно.

ВИСТУПИЛИ:

Ст. викл. Нечипоренко О. В. про ситуацію, яка виникла у студента Бойко В., батьки якого не будуть здійснювати оплату до тих пір, поки студент не отримає залік з анатомії.

Ст. викл. Зганяйко Г. В., яка повідомила про те, що на курсі значних заборгованостей не виявлено, однак візьме під контроль студентів, що сплачують помісячно.

Доц. Кудій Л. І. про тривожну ситуацію у студента Цяпкало О., який не платить за навчання тривалий час з поважних сімейних причин. Повідомлено, що студент надав письмове підтвердження здійснення розрахунку за навчання протягом лютого-березня 2013 року, що у телефонній розмові підтвердив його батько, який знаходиться у Росії на заробітках.

УХВАЛИЛИ:

1. Інформацію директора інституту прийняти до відома.
2. Кураторам та наставникам академічних груп взяти під особистий контроль боржників з оплати за навчання.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ

1. Стан відвідування навчальних занять студентами груп.

1. СЛУХАЛИ:

Заст. дир. інституту з навчальної роботи, доц. Нечипоренка Л. А., який проінформував присутніх про загальний стан відвідування занять студентами 1, 2 та 4 курсу. Повідомлено про сигнали низького відсотку присутності на заняттях студентів 4 курсу. Більшість недисциплінованих студентів 4 курсу під час занять прогулюються містом, відвідують кафе, що неодноразово підтверджувалося викладачами інституту. Пропонується наставникам використати засоби впливу всередині групи, так і зі сторони кафедр.

ВИСТУПИЛИ:

Ст. викл. Нечипоренко О. В. про наявність у групі студентів, що регулярно пропускають заняття: Захарченко І., Тарамбула Т., які не зробили ніяких висновків після 1 семестру. Повідомлено про необхідність розгляду дисципліни і успішності цих студентів на засіданні.

Ст. викл. Каленіченко В. О. з проханням долучити до клопотання студента Литвин Ю., оскільки для нього інші засоби уже не дієві.

Ст. викл. Гаценко В. П., який повідомив про те, що ведеться робота зі студентами групи, але результати поки що незначні, оскільки Погорілий В. та Приходько М зробили висновки та відвідують більш регулярно заняття, а Нагорний О., навпаки, почав втрачати зв'язок із інститутом.

Доц. Кудій Л. І. про те, що на 4 курсі відверті бесіди зі студентами виявилися єдино дієвим впливом, окрім виняткових ситуацій, коли студенти вимушені заробляти на навчання паралельно із відвідуванням занять, що поєднати не завжди виходить, оскільки вимушені погоджуватися на роботу, а вона, у більшості, виконується у першій половині дня.

УХВАЛИЛИ:

1. Інформацію заступника директора з навчальної роботи прийняти до відома.

2. Кураторам та наставникам груп академічних груп посилити контроль за відвідуванням занять студентами груп та проводити більше відвертих індивідуальних бесід для з'ясування причин і переконання їх навчатися.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ

1. Підготовка до свята останнього дзвоника та участь у ньому студентів інституту.

1. СЛУХАЛИ:

Заст. дир. інституту з виховної роботи, доц. Фролову Л. С., яка проінформувала присутніх про те, що розроблений сценарій свята, визначено ведучих, якими будуть студенти 3 курсу Удод Мирослав та Півненко Настя. Вказано на те, що активну участь у підготовці беруть

студенти 1 курсу, але необхідно долучитися до цього процесу і кураторам груп у плані зацікавленості підготовкою номера, який буде показаний і на університетському концерті. Деякі номери готують студентки 4 курсу, але масової участі у заході не спостерігається як студентів 4, так і студентів 3 курсу. Для них розроблені теми номерів, але керівника, що організує їх, не має, що викликає сумніви готовності виступів.

ВИСТУПИЛИ:

Доц. Каленіченко О. В. з пропозицією зробити фільм про випускників із матеріалу походу у Крим.

Ст. викл. Гаценко В. П., який повідомив про підготовку номеру за участі студентів групи Приходько М. і Карюк Ю., а також готується пісня у виконанні Фали Марії. Запропоновано придбати темну завіси для вікон спортивного залу для підвищення якості демонстрації слайдів та фільму.

Ст. викл. Нечипоренко О. В. з пропозицією залучити студентів 1 курсу до приготування залу до свята як додатковий виховний захід.

УХВАЛИЛИ:

1. Інформацію заступника директора з виховної роботи прийняти до відома.

2. Кураторам та наставникам груп академічних груп долучитися до участі у підготовці та проведенні заходу «Останній дзвоник».

3. Заступнику директора з вихованої роботи взяти під контроль діяльність активу академічних груп у сприянні підготовці та проведенню заходу «Останній дзвоник».

Додаток К

**ПАМ'ЯТКА
КУРАТОРА АКАДЕМІЧНОЇ ГРУПИ
ННІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ, СПОРТУ І ЗДОРОВ'Я**

ВСТУП

Керівництво виховною роботою в групах здійснюється куратором, який безпосередньо відповідає за організацію та виховання студентського колективу. Куратор групи є головною дійовою особою у виховній системі. Від того, наскільки продуманою і організованою буде система роботи куратора зі студентами, викладачами, батьками, залежать результати діяльності інституту в цілому.

Куратори груп призначаються наказом директора на весь період навчання. Враховуючи вікові особливості та ступінь загального розвитку студентів, куратор визначає напрямок і зміст виховної роботи в групі, спільні цілі виховання, визначені законом «Про освіту» та Статутом університету. Контроль за роботою кураторів здійснює заступник директора з виховної роботи.

ОСНОВНА МЕТА І ЗАВДАННЯ

Основною метою виховної роботи у академічній групі є спрямування особистості до самовдосконалення та самореалізацію через виховні заходи.

Завдання виховної роботи:

1. Виховання у студентів громадянськості, працьовитості, розвиток особистої відповідальності, самостійності та творчої активності.
2. Збереження і примноження історичних, моральних і культурних цінностей суспільства.
3. Розвиток соціальної та культурної компетентності особистості, адаптація студентів до життя в суспільстві, створення умов для професійного становлення і самореалізації особистості.

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОБОВ'ЯЗКИ КУРАТОРА

Куратор зобов'язаний:

1. Знати:
 - закони України;
 - Конвенцію про права людини;
 - педагогіку, вікову і соціальну психологію, психологію взаємовідносин, індивідуальні та вікові особливості молоді, вікову фізіологію та педагогічну етику;
 - теорію і методику виховної роботи в вищому навчальному закладі;
 - соціальне середовище розвитку молоді, матеріальні та духовні можливості сім'ї для становлення особистості;
 - основи долікарської медичної допомоги;
 - правила і норми охорони праці, техніки безпеки та протипожежного захисту.

2. Сприяти організації комплексного підходу до правового, трудового, морально-естетичного та патріотичного виховання студентів, формування у студентів соціальної та культурної компетентності.

3. Мобілізувати студентів на успішне вивчення навчальних дисциплін і виконання програм з усіх видів практики.

4. Вести планомірну роботу з удосконалення підготовки майбутніх фахівців в рамках навчальної програми. Виховувати свідоме ставлення до майна коледжу.

5. Своєчасно надавати допомогу студентам у навчальній діяльності, працювати в тісному контакті з завідувачами кафедр та адміністрацією інституту.

6. Спільно з медпрацівником, адміністрацією інституту та батьками вести активну пропаганду здорового способу життя.

7. Вести необхідну документацію з планування виховної роботи, заповнення звітної документації; складати короткі характеристики на кожного студента (протягом року).

8. Здійснювати вивчення особистості студентів: схильності, здібності і інтереси. Розвивати традиції в колективі групи.

9. Брати активну участь в організації та проведенні позакласних і інститутських заходів: оглядах, конкурсах, святах, спартакіада, тощо.

10. Вести щорічну звітність за методичними розробками виховної роботи.

11. Інформувати батьків студентів з питань успішності, відвідування, поведінки.

12. Підводити підсумки успішності, відвідуваності за місяць, своєчасно здавати відомості заст. директора з виховної роботи, виявляти причини неуспішності і пропусків занять.

13. Проводити виховні години (не менше 2-х разів на місяць): організовувати групу на проведення санітарних днів, суботників з благоустрою території.

14. Вживати заходів, спрямованих на збереження контингенту шляхом постійного контролю за успішністю і відвідуванням студентів, працюючи в тісному зв'язку дирекцією і батьками.

15. Здійснювати зв'язок з керівниками виробничих практик в період їх проведення.

ПРАВА КУРАТОРА

1. Відвідувати навчальні заняття, захист курсових і дипломних проектів, державних іспитів студентів групи.

2. Оцінювати поведінку студента і представляти дані заст. директора з виховної роботи.

3. Вносити пропозиції про заохочення студентів за успіхи і високі результати у навчанні, суспільно-корисній праці, активну участь у громадському житті групи і інституту.

4. Вносити пропозиції про накладення дисциплінарних стягнень за порушення правил внутрішнього трудового розпорядку.

5. Запрошувати батьків студента для бесід з питань навчання та виховання.

6. Представляти інтереси студентів, групи на засіданнях стипендіальної комісії.

7. Вносити на розгляд дирекції інституту пропозиції, спрямовані на подальше вдосконалення навчально-виховного процесу.

ПЛАНУВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ

1. Робота куратора повинна носити плановий характер. На весь період навчання куратор розробляє семестровий і річний план роботи групи.

З метою своєчасного внесення корективів та участі групи у заходах куратором складається план на місяць. План затверджується заступником директора з виховної роботи.

2. З метою надання допомоги у плануванні та проведенні виховної роботи в групі, здійснення координації діяльності, спілкування і поширення накопиченого досвіду з виховання студентів, дирекцією проводяться збори кураторів не менше 2-х раз на місяць.

3. Куратор заповнює короткі характеристики студентів, протоколи засідань активу. Веде щоденник навчальної групи.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Куратор несе відповідальність за:

1. Своєчасність і достовірність інформації закріпленої академічної групи.

2. Організацію і проведення виховної роботи в групі.

Додаток Л

ХАРАКТЕРИСТИКА

Пушкаря Олександра Миколайовича,
студента 4-А курсу Навчально-
наукового інституту фізичної культури,
спорту і здоров'я
Черкаського національного
університету ім. Б. Хмельницького,
1989 року народження,
освіта вища незакінчена.

Пушкар О. М. вчиться на 4 курсі Навчально-наукового інституту фізичної культури, спорту і здоров'я Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. До навчання ставиться сумлінно, постійно підвищує свій професійний рівень. За час навчання в університеті Пушкар підготував і провів тематичні лекції на виховні теми для академічної групи. З першого курсу працював над темою дипломної роботи, приймав участь у студентських наукових гуртках кафедри спортивних ігор.

Пушкар О.М. виконує громадські доручення, успішно працює над собою з розвитку творчих, організаторських і професійних здібностей. Вимогливий до себе, він користується повагою серед товаришів і викладачів інституту.

Характеристика видана для військкомату Чигиринського району.

Директор ННІ фізичної культури,
спорту і здоров'я, доцент

О.П. Безкопильний

Додаток М

ОРГАНІЗАЦІЯ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ННІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ, СПОРТУ І ЗДОРОВ'Я

Старостат:

- 1) Красовська Анастасія – 1-А
- 2) Юнак Олег – 1-Б
- 3) Бородавка Олена – 1-В
- 4) Тимчій Аліна – 2-А
- 5) Совгіря Ольга – 2-Б
- 6) Микитченко Ніна – 3-А
- 7) Півненко Настя – 4-А
- 8) Удод Мирослав – 4-Б
- 9) Компанієць Іра – 5-А
- 10) Єремєєв Ігор – 5-Б
- 11) Нечипоренко Іра – Магістр.

Голова старостату Красовська Анастасія.

Студрада ННІ фізичної культури, спорту і здоров'я

Голова студради: Пустовіт Владислав

Серетар студради: Тимчій Аліна

Культурно-масова робота:

- 1) Волинець Т. – 1 курс (художня самодіяльність)
- 2) Зайченко І. – 2 курс (художня самодіяльність)
- 3) Хільченко Д. – 2 курс (дискотеки)
- 4) Півненко Н. – 4 курс (сценарії та ведучі заходів)

Спортивна робота:

- 1) Петренко В. – 2 курс (організація змагань гуртожитків)
- 2) Лисенко Я. – 2 курс (організація змагань в інституті)
- 3) Вітров О. – 2 курс (організація змагань в інституті)
- 4) Кибукевич Т. – 3 курс (реклама та організація відвідування загань у місті)

Навчально-наукова робота:

- 1) Юнак О. – 1 курс (старостат)
- 2) Сагун І. – 3 курс (успішність навчання)
- 3) Томенко Д. – 3 курс (відвідування занять)
- 4) Крюков І. – 4 курс (наукова робота)

Соціально-побутова робота:

- 1) Аргеєв О. – 2 курс (гуртожиток)
- 2) Осніцька Н. – 2 курс (аудиторії)
- 3) Сало І. – 1 курс (опіка соціально незахищеною категорією студентів)
- 4) Сабалдаш О. – 4 курс (благодійні акції)

Редакційно-іміджова діяльність:

- 1) Блищик В. – 3 курс (редактор, відповідальний за імідж інституту)
- 2) Ілющенко Н. – 1 курс (фотокореспондент, художник)
- 3) Шастун О. – 1 курс (оформлювач стендів, стінгазет)
- 4) Рибалко О. – 5 курс (художник)

Додаток Н

ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

ЗАПРОШЕННЯ

*на звітний концерт студентської
художньої самодіяльності*

**ІННІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ,
СПОРТУ І ЗДОРОВ'Я**

*26 листопада 2013 року
о 14.30*

актова зала корп. № 3

ПРОГРАМА КОНЦЕРТУ

№ з/п	Назва номера	Виконавці
1	Танець «Новорічний переполох»	Студенти 2 курсу
2	Пісня «Варто чи ні?»	Гончар Анна 1 курс
3	Танець «Дует»	Добровольська Діна та Ріта 1 курс
4	Сценка «Качок»	Карюк Юрій, Приходько Микола 3 курс
5	Танець «Наречена»	Галкіна Віолета, Міщенко Наталія (магістратура)
6	Танець-фітнес «Гейша»	Корнійчук Марина 2 курс
7	Пісня «Цой»	Мальована Марина 1 курс
8	Танець «Блюз»	Колодеєва Марина 1 курс
9	Танець-тіх «Вальс+ Румба»	Зайченко Діма, Надточій Віка, Довбуш Максим, Островная Інна 2 курс
10	Музики-козаки	Джирма Олексій, Юдченко Діма 4 курс, Черепнин Сергій 1 курс
11	Танець-контемп «Розбите серце»	Добровольська Діна, Бородавка Олена, Гончар Анна, Колодеєва Марина 1 курс, Бесараб Ілона 2 курс
12	Акробатичне соло	Красовська Настя 1 курс
13	Пісня «Арія»	Мальована Марина 1 курс
14	Рок-н-рол «Віртуозні скакалки»	Студенти 1, 2 курсів
15	Ремікс пісні «Пять минут»	Усі учасники концерту

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: Підручник для студентів, аспірантів та молодих викладачів вищих навчальних закладів. / А. М. Алексюк – К.: Либідь, 1998. – 560 с.
2. Ананьев Б. Г. О проблемах современного человекознания / Б. Г. Ананьев. – СПб: Питер, 2001. – 272 с.
3. Байбородова Л. В. Организация воспитательного процесса в школе: Учебное пособие. – М.: Владос, 2000. – 254 с.
4. Безрукова В. С. Основы духовной культуры (энциклопедический словарь педагога). / В. С. Безрукова – М., 2000. – 467 с.
5. Брачун Т. А. Применение процессного подхода к воспитательной работе в вузе [Организация и развитие воспитательной работы в вузе : проблемы и перспективы: материалы Региональной научно-практической конференции, 24–25 ноября 2011 г.] / Т. А. Брачун, Н. М. Бусулаевой, А. В. Сироткина – Магадан: СВГУ, 2012. – 140 с.
6. Винославська О. В. Психологія: Навч. посіб. для студ. Вузів. – К.: ІНК ОС, 2005. – 352 с.
7. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістратури. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 384 с.
8. Гавров С. Н. Воспитание как антропологический феномен. / С. Н. Гавров, Ю. В. Микляева, О. Г. Лопатина. – М.: Форум, 2011. – 240 с.
9. Дистервег А. Избранные педагогические сочинения. / А. Дистервег – М.: Учпедгиз, 1956. – 288 с.
10. Зайченко І. В. Педагогіка - Навчальний посібник. / І. В. Зайченко – К.: Освіта України, КНТ, 2008. – 528 с.
11. Исмагилова Л. М. Воспитательная работа – юhttp://kirgiteu.com/vneuchebnaya_deyatelnost/vospitatelnaya_rabota/

12. Іванов І. П. Енциклопедія колективних творчих справ / І. П. Іванов – М: Педагогіка, 1989. – 296 с.
13. Константинов Н. А. История педагогики. / Н. А. Константинов – М., 1982. – 344 с.
14. Кошельник В. В. Організація виховної роботи зі студентами у вищому навчальному закладі [матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Гуманізм та освіта»]. / В. В. Кошельник – Режим доступу: <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2010/txt/Koshelnyk.php>].
15. Краевский В. В. Методология педагогики: Пособие для педагогов-исследователей. / В. В. Краевский – Чебоксары: Изд-во Чуваш, ун-та, 2001. – 244 с.
16. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник. / А. І. Кузьмінський – 2005. – 485 с.
17. Лернер И. Я. Проблемное обучение. / И. Я. Лернер – М.: «Знание», 1974. – 64 с.
18. Лийметс Х. И. Групповая работа на уроке. Выпуск 7. / Х. И. Лийметс – М., 1975. – 62 с.
19. Новикова Л. И. Основы создания воспитательных систем / Л. И. Новикова, В. В. Каракровский, Н. Л. Селиванова // Воспитательная работа в школе. – 2004. – №1. – С. 15–21.
20. Новоторцева Н. В. Коррекционная педагогика и специальная психология словарь. / Н. В. Новоторцева. – М., 2006. – 302 с.
21. Подласый И. П. Педагогика: 100 вопросов - 100 ответов: учеб. пособие для вузов / И. П. Подласый. – М.: ВЛАДОС-пресс, 2004. – 365 с.
22. Решетило В. П. Розвиток само організаційних навичок студентства як сучасний напрям виховної роботи. / В. П. Решетило. – М., 1996. – 204 с.
23. Рожков М. И. Теория и методика воспитания / М. И. Рожков, Л. В. Байбородова. – М.: Владос-пресс, 2004. – 384 с.

24. Сиротюк І. Ю. Система виховної роботи у вузі [Текст] / І. Ю. Сиротюк // Науково-практична конференція науково-педагогічних працівників, науковців, аспірантів та співробітників академії (45-а; 17-20 грудня 2011 р.; Харків) : збірник тез доповідей / Укр. інж.-пед. акад. - Х. : [б. в.], 2012. - Ч. 1 : Енергетичний факультет. Секції :Електроенергетики. Теплоенергетичних установок. Охорона праці, метрологія та сертифікація. – С. 48. <http://hdl.handle.net/123456789/1552>

25. Скаткин М. Н. Проблемы современной дидактики. / М. Н. Скаткин – М.: Педагогика, 1984. – 96 с.

26. Сластенин В. А. Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений / В. А. Сластенин, И. Ф. Исаев, А. И. Мищенко, Е. Н. Шиянов. – М.: Издательство «Школа-Пресс», 1997. – 226 с.

27. Смирнов С. Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности. – М.: Аспект пресс, 1995. – 271 с.

28. Смирнов С.Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности: учеб. Пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М., 2007. – 400 с.

29. Соколовская О. В. Педагогическая деятельность наставника академической группы первого курса как фактор ее подготовки к самоуправлению /на материале технических вузов: Дис... канд. пед. наук: 13.00.01, Минский гос. пед. ин-т им. А.М.Горького. / О. В. Соколовская – Минск, 1989. – 178 с.

30. Стельмахович М. Г. Теорія і практика українського національного виховання. / М. Г. Стельмахович – Івано-Франківськ, 1996. – С. 50.

31. Студентське самоврядування як невід’ємна складова демократизації вищої школи. // Уклад.:М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, К. М. Левківський, В. І. Даниленко – К.:ОсвітаУкраїни, 2005. – 49 с.

32. Студенческое самоуправление: социально-психологические аспекты. / Уклад.: А. С. Чернышов, Н. С. Степашов, Е. И. Дымовидр. – Воронеж: Изд-во ВГУ, 1990. – 104 с.

33. Титова Е. В. Методологические ошибки в педагогических исследованиях // Северо-запад России: педагогические исследования молодых ученых / Е. В. Титова – СПб: ООО «Нестор», 2005. – 304 с.

34. Ушинский К. Д. Твори: В 6 т. / К. Д. Ушинский – К.: Рад. школа, 1952. – Т. 1. – С. 134.

35. Хрестоматия – педагогический словарь библиотекаря, российская национальная библиотека, 2005-2007.

36. Шабаева М. Ф. История педагогіки. / М. Ф. Шабаева – М.: Гос. учебно-педагог. изд-во, 1959 – 498 с.

37. Шадриков В. Д. Психология деятельности и способности человека / В. Д. Шадриков. – М.: Логос, 1996. – 266 с.

Навчальне видання

Ольга Анатоліївна Атамась
Людмила Сергіївна Фролова

**ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ У
ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ**

Навчально-методичний посібник

Підписано до друку 20.05.2014. Формат 60x84 /16.
Папір офсетний. Гарнітура Times. Друк циф. цифровий.
Ум. друк. арк. 4,65. Тираж 300.

Видавець ФОП Гордієнко Є.І.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовників і
розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 4518 від 04.04.2013 р.
Україна, 18000, м. Черкаси
тел./факс: (0472) 56-56-12, (067) 444-28-94
e-mail: book.druk@gmail.com